

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босна и Херцеговине

Predmet broj: S1 1 K 008728 12 Kri

Datum: objavljivanja 15. januar 2014. godine
 pismenog otpravka 28. april 2014. godine

Pred sudskim vijećem u sastavu:

sudija Jasmina Kosović, predsjednica vijeća
sudija Davorin Jukić,
sudija Darko Samardžić

u predmetu

TUŽILAŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE
protiv
ŽELJKA JUKIĆA

PRESUDA

Tužiteljica Tužilaštva Bosne i Hercegovine:

Sanja Jukić

Braniteljica optuženog Željka Jukića:

Irena Pehar, advokat iz Mostara

UVOD	4_Toc386106364
IZREKA	4
OBRAZLOŽENJE	10
I. KRIVIČNI POSTUPAK	10
A. OPTUŽNICA I GLAVNI PRETRES	10
B. DOKAZNI POSTUPAK	11
C. ZAVRŠNE RIJEČI	12
1. Tužilaštvo BiH	12
2. Odbrana optuženog Jukić Željka	13
D. PROCESNE ODLUKE	15
1. Spajanje krivičnih postupaka	15
2. Svjedoci pod mjerama zaštite	15
3. Odluke o dodatnim mjerama zaštite	16
4. Odluka o isključenju javnosti sa djeła pretresa	17
5. Ponovno otpočinjavanje glavnog pretresa (član 251. stav 2. ZKP BiH)	17
6. Odluka o prihvatanju spornih dokaza	18
II. STANDARDI DOKAZIVANJA I OCJENE DOKAZA	18
III. NALAZI VIJEĆA – OSUĐUJUĆI DIO IZREKE	21
A. OPĆI ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA ZLOČINI PROTIV ČOVJEČNOSTI	21
1. Postojanje širokog (rasprostranjenog) ili sistematičnog napada	22
2. Usmjerenost napada protiv civilnog stanovništva	32
3. Svjest optuženog o postojanju napada i da njegove radnje čine dio tog napada (nexus)	33
4. Identitet optuženog i njegovo prisustvo u mjestima preduzimanja radnji izvršenja	35
B. POJEDINAČNE INKRIMINACIJE U OSNOVI ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI	42
1. Tačka 1 izreke presude	48
2. Tačka 2 izreke presude	50
3. Tačka 3 izreke presude	54
4. Tačka 4 izreke presude	75
5. Tačka 5 izreke presude	78
6. Tačka 6 izreke presude	81
7. Tačka 7. izreke presude	83
8. Tačka 8 izreke presude	85
9. Tačka 9 izreke presude	87
10. Tačka 10 izreke presude	90
11. Tačka 11 izreke presude	92
12. Tačka 12 izreke presude	95
IV. INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST	98
V. NALAZI VIJEĆA – OSLOBAĐAJUĆI DIO IZREKE	100

1. Tačka 1 izreke presude.....	100
2. Tačka 2 izreke presude.....	102
VI. PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA	104
VII. ODLUKA O KRIVIČNOPRAVNOJ SANKCIJI	106
VIII. ODLUKA O TROŠKOVIMA I IMOVINSKOPRAVNIM ZAHTJEVIMA.....	108
IX. ANEKS 1 – ULOŽENI MATERIJALNI DOKAZI TUŽILAŠTVA I ODBRANE.....	110
A. MATERIJALNI DOKAZI TUŽILAŠTVA BIH.....	110
B. MATERIJALNI DOKAZI ODBRANE.....	118

Broj: S1 1 K 008728 12 Kri

Sarajevo, 15. januara 2014. godine

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine, u vijeću sastavljenom od sudija Kosović Jasmine, kao predsjednice vijeća, te Jukić Davorina i Samardžić Darka, kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravnog savjetnika – asistenta Muhameda Čučka u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog Željka Jukića, zbog krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama a), d), i) i k), u vezi sa odredbama člana 180. stav 1. i člana 29. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), povodom objedinjene optužnice Tužilaštva BiH broj T20 0 KTRZ 0002754 od 31. maja 2012. godine, nakon održanog usmenog i javnog glavnog pretresa, na kojem je dijelom bila isključena javnost, u prisustvu tužiteljice Tužilaštva BiH, Sanje Jukić, optuženog Željka Jukića i njegove braniteljice Irene Pehar, advokata iz Mostara, donio je i dana 15. januara 2014. godine, javno objavio sljedeću:

P R E S U D U

OPTUŽENI:

Željko Jukić, sin Ilije i majke Anice, rođene Jonjić, rođen 15. januara 1970. godine u mjestu Ometala, općina Prozor, nastanjen u ..., ..., JMBG ... po nacionalnosti ... državljanin ... i ..., posjeduje ličnu kartu Republike Hrvatske i pasoš Bosne i Hercegovine, po zanimanju fasader – zidar, nezaposlen, oženjen, otac troje maloljetne djece, lošeg imovnog stanja, vojsku služio 1988. godine u Beogradu, Srbija, neosuđivan, nalazi se u pritvoru od 02. novembra 2011. godine,

I

KRIV JE

Što je

U periodu od jula do kraja septembra 1993. godine, u okviru širokog i sistematičnog napada vojnih snaga Hrvatskog vijeća obrane (HVO) i Hrvatske vojske (HV) usmjerenog protiv civilnog bošnjačkog stanovništva općine Prozor, znajući za takav napad, te da njegove radnje čine dio napada, kao pripadnik HVO Brigade "Rama", vršio progon civilnog stanovništva bošnjačke nacionalnosti na nacionalnoj i vjerskoj osnovi, učestvovao u zajedničkom planu i doprinio

ostvarenju zajedničkog cilja i to prisilnim nestankom i drugim nečovječnim djelima učinjenim u namjeri nanošenja velike patnje i ozbiljne fizičke i psihičke povrede, tako što je:

1. Dana 06. jula 1993. godine, zajedno sa grupom pripadnika HVO učestvovao u napadu na civilno stanovništvo bošnjačke nacionalnosti sela Duge, općina Prozor, kojom prilikom je ispalio nekoliko rafala u prostor oko nogu Sabitović Galiba, a što je za posljedicu imalo nanošenje teške psihičke boli oštećenom;
2. Sredinom jula mjeseca 1993. godine, u ranim jutarnjim satima, zajedno sa Vinkom Papak i drugim pripadnicima HVO, učestvovao u pratnji transporta više stotina muškaraca bošnjačke nacionalnosti koji su iz zatvora lociranih na području grada Prozora transportovani u logor Dretelj kod Čapljine, gdje je, u krugu logora, zajedno sa Vinkom Papak i još jednim pripadnikom HVO, tukao Osmana Dautbegovića, Almina Dautbegovića, Aliju Šero, Omera Subašića i Zejnila Grcića i to na način što je Zejnila Grcića udario drškom od metle po cijelom tijelu od koje siline udaraca je drška pukla, Almina Dautbegovića udario dva puta zamahnutom šakom u glavu od kojih udaraca je oštećeni pao na tlo i izgubio svijest, dok je ostale oštećene tukao rukama i nogama po cijelom tijelu, na koji način je svim oštećenim nanosio snažnu fizičku i psihičku boli;
3. Dana 03. augusta 1993. godine u večernjim satima zajedno sa Vinkom Papak i još jednim neidentificiranim pripadnikom HVO došao u prostorije Srednjoškolskog centra u Prozoru, gdje je iz jedne od učionica izveo zatvorenika Ibru Pilava, odveo ga u WC na drugom spratu, gdje ga je pretukao i isjekao staklom nanoseći mu povrede po cijelom tijelu sa jakim krvarenjem, nakon čega ga je vratio u prostoriju iz koje je izveden, da bi iste večeri ponovo, iz učionica izveo Ibru Pilava, te Vahida Berića i Mirsada Pilava, stavio ih u motorno vozilo, gdje su Ibro Pilav i Vahid Berić sjeli na zadnje sjedište, dok je Mirsad Pilav strpan u prtljažnik motornog vozila marke „Lada“ odakle su odvezeni na smetlište „Duška kosa“ udaljeno oko tri km od Prozora, gdje se vozilo zaustavlja i iz vozila je izveden Ibro Pilav koji je morao stati na ivicu strmine kanjona, a potom je izveden Mirsad Pilav kojem je naređeno da stane pored Ibre, pa u momentu kad su se Vinko Papak i još jedan NN pripadnik HVO vratili po Vahida Berića, Mirsad Pilav je koristeći trenutak nesmotrenosti optuženog Željka Jukića koji je u njegovom pravcu držao uperenu pušku, naglo skočio niz strminu, kotrljajući se kroz smeće, gdje je uspio izbjeći puščanu vatru koja je otvorena na njega, a zatim se ponovo začula pucnjava iz vatrenog oružja i kotrljanje dva tijela niz strminu, od kada se Ibro Pilavu i Vahidu Beriću gubi svaki trag, kao i Edisu Omanović i Čiča Šefiku koje je iste večeri, zajedno sa Vinkom Papak i NN pripadnikom HVO optuženi Željko Jukić izveo iz učionice Srednjoškolskog centra Prozor i odvezao na nepoznato mjesto, od kada im se gubi svaki trag, a njihova tijela nikada nisu pronađena;

4. Neutvrđenog dana u drugoj polovini mjeseca augusta 1993. godine, zajedno sa drugim pripadnicima HVO ušao u selo Gornje Višnjane, u kuću vlasništvo Mustafe Lulić, gdje je uz fizičko maltretiranje Ibrahima Lulića i pucanjem iz pištolja u plafon kuće, pokušao od oštećenog uzeti novac, pa kada u tome nije uspio, izašao je ispred kuće gdje su se nalazili roditelji Ibrahima Lulića, Mustafa Lulić i Kada Lulić kojima je rekao da će zaklati Ibrahima ukoliko mu ne daju novac, nakon čega mu je Lulić Kada ponudila neutvrđen iznos hrvatskih dinara, da bi istog dana, na putu između Gornjih i Donjih Višnjana, prišao oštećenom Mustafi Luliću od koga je tražio novac, a kada mu je oštećeni rekao da nema novca, udario ga nogom u predjelu prsa, od kojeg udarca je oštećeni pao na tlo, nakon čega mu je oštećeni predao neutvrđen iznos njemačkih maraka, što je sve za posljedicu imalo nanošenje velikih psihičkih i fizičkih povreda oštećenima;
5. Neutvrđenog dana u drugoj polovini mjeseca augusta, u selu Donji Višnjani općina Prozor, izveo iz kuće Jusu Konjarića, oborio ga na tlo u namjeri da ga zakolje velikim nožem, a u toj namjeri spriječen je od nepoznatog bojovnika HVO, a potom sudjelujući u odvođenju muškaraca iz sela Višnjani do mjesta zvanog Potok, iz kolone izveo Amira Konjarića, te mu šakom zadao udarac u lice, od čega je istog oblila krv, da bi, nakon toga, iz kolone izdvojio Nazifa Konjarića i iz velikog crnog pištolja, pucao mu iznad glave, potom se okrenuo prema Sulji Konjariću i iz istog pištolja pucao Sulji Konjariću ispod desne ruke, u visini nadlaktice, gdje je metak prošao ispod ruke i pogodio u veliki kofer koji je nosio na leđima, što je za posljedicu imalo nanošenje fizičke i psihičke boli oštećenima;
6. Neutvrđenog dana, u ljeto 1993. godine, u kasnim popodnevним satima zajedno sa drugim pripadnicima HVO, došao u mjesto Lapsunj, općina Prozor, gdje je učestvovao u fizičkom i psihičkom maltretiranju preostalog bošnjačkog stanovništva, pretežno starije životne dobi, među kojima su se nalazili Zuhra Berić i Mujo Pilav (umrli), koje je tjerao da pjevaju pjesme o HVO, a kada starica Zuhra Berić nije mogla izgovoriti HVO, udarao je po tijelu, od koje siline udaraca je oštećena Zuhra Berić pala na zemlju, dok je oštećenog Muju Pilava udarao rukama i drugim predmetima po cijelom tijelu, što je sve za posljedicu imalo nanošenje fizičkog i psihičkog bola oštećenim;
7. Dana 28. augusta 1993. godine, zajedno sa drugim pripadnicima HVO učestvovao u organizovanom, prisilnom preseljenju bošnjačkog stanovništva sa područja općine Prozor, kojom prilikom je u selu Lapsunj, naoružan automatskom puškom, prisiljavao civile bošnjačke nacionalnosti da napuste svoje domove i uđu u prethodno pristigle kamione kojima su transportovani na područje pod kontrolom Armije BiH, pa kada ga je

oštećena Đula Berić zamolila da joj, na kamion na koji je bila prisiljena da uđe, doda kesu za majku sa najnužnijim stvarima, isti joj je opsovao boga i udario kundakom puške u predjelu potkoljenice, što je za posljedicu imalo nanošenje fizičke i psihičke boli;

8. Istog dana, 28. augusta 1993. godine, zajedno sa još jednim pripadnikom HVO dovezao se motornim vozilom na mjesto Ustirama, općina Prozor, gdje se nalazila veća grupa muškaraca bošnjaka protjeranih iz svojih domova čekajući transport do logora u Prozor, da bi potom, nakon što je pozvao jednu grupu tih muškaraca da se primaknu vozilu, otvorio gepek u kome se nalazio vezan Kerim Terzić, sin Sadika i rekao „gledajte što smo uhvatili svinju“, a potom gepek zatvorio i sa vozilom se udaljio u pravcu Jezera gdje se, nakon određenog vremena, začula rafalna paljba, a od tada se oštećenom Kerimu Terziću gubi svaki trag, a njegovo tijelo nikada nije pronađeno;
9. Istoga dana, 28. augusta 1993. godine, na istom mjestu, Ustirama, općina Prozor, po povratku iz pravca Jezera, zajedno sa još jednim pripadnikom HVO naredio muškarcima bošnjacima da se međusobom udaraju, a kada ne bi bio zadovoljan silinom udaraca koje su razmjenjivali, snažno bi ih udarao, pa je tako pretukao Hamida Kmetaša, na način što ga je udarao šakama i nogama po cijelom tijelu, a potom je učestvovao u premlaćivanju i drugih muškarca bošnjačke nacionalnosti među kojima su bili Mujo Perviz, Muho Pilav, Muho Berić, Enes Duvnjak, dok je oštećenog Bajru Pilava zvanog Hasić vezao konopcem oko vrata tjerajući ga da laje, a potom mu vezao noge tjerajući ga da rže, a nakon što ih je pretukao, iz pištolja im pucao iznad glave, što je sve za posljedicu imalo pretrpljeni strah i psihički i fizički bol svih oštećenih;
10. Neutvrđenog datuma, najvjerovatnije u septembru mjesecu 1993. godine, u logoru Srednjoškolski centar Prozor, pretukao Muju Perviza i izvjesnog „Čorbađića“, na način što ih je udarao šakama i nogama po cijelom tijelu, što je sve za posljedicu imalo fizičku i psihičku bol oštećenih;
11. Dana 07. jula 1993. godine ili približno tog dana, u večernjim satima u Vatrogasnom domu u Prozoru, u kojem se nalazilo sjedište Vojne policije HVO Prozor i zatvor u kome su zatvarani Bošnjaci, nanio tešku fizičku i psihičku bol Emiru Kormanu, na način što je zapaljenom cigaretom marke „Ronhil“ pržio njegovo lice pa je tako na desnom obrazu cigaretom ucrtao križ da bi mu nakon toga naredio da pređe u drugu prostoriju, gdje mu je naredio da skine jaknu i presavije se preko stolice, a kada je oštećeni to i učinio, uzeo je palicu i počeo ga snažno udarati po leđima, pa kada više nije imao snage da ga tuče, naredio da sjede u fotelju rekavši mu „balijo zašto ne plačeš“ i opsovao mu

balijsku majku, a potom naslonio mu upaljač u obliku pištolja ispod vrata i počeo mu paliti bradu, pa tek kada je oštećenom cijela brada planula dopustio mu da ugasi vatru, što je za posljedicu imalo nanošenje teške fizičke i psihičke boli oštećenom;

12. Sredinom jula 1993. godine u logoru Dretelj kod Čapljine uveo Emira Kormana u hangar, a zatim uzeo palicu i počeo ga udarati po nogama, od koje jačine je oštećeni pao na tlo, da bi ga potom udario dva puta nogom u predjelu rebara, što je za posljedicu imalo nanošenje teške fizičke i psihičke boli oštećenom;

čime je počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa

nečovječnim djelima iz tačke k) radnjama opisanim u tačkama 1, 4, 5, 6, 10, 11 i 12 osuđujuće presude;

prisilnim nestankom osoba iz tačke i) radnjama opisanim u tačkama 3 i 8 osuđujuće presude, u vezi sa članom 29. KZ BiH;

prisilnim preseljenjem stanovništva i nečovječnim djelima iz tački d) i k) radnjama opisanim u tački 7 osuđujuće presude, u vezi sa članom 29. KZ BiH;

nečovječnim djelima iz tačke k) radnjama opisanim u tačkama 2 i 9 osuđujuće presude, u vezi sa članom 29. KZ BiH;

a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH,

pa ga Sud, primjenom naprijed navedenih odredbi i primjenom članova 39., 42. stav 1. i 2. i člana 48. stav 1. KZ BiH, za navedeno krivično djelo,

OSUĐUJE

NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 13 (TRINAEST) GODINA

II

Na osnovu člana 284. tačka c) ZKP BiH optuženi se

OSLOBAĐA OPTUŽBE

Da je

1. Dana 06. jula 1993. godine, zajedno sa grupom pripadnika HVO učestvovao u napadu na civilno stanovništvo bošnjačke nacionalnosti sela Duge, općina Prozor, kojom prilikom je lišio života Uzeira Sabitovića, sedamdesetogodišnjeg starca kojeg je

zatekao ispred njegove porodične kuće, na način što je iz vatrenog oružja u njegovo tijelo ispalio više hitaca, što je za posljedicu imalo smrt oštećenog Uzeira Sabitovića;

2. Neutvrđenog dana u mjesecu septembru 1993. godine, u pekari vlasništvo porodice Zaimović, u gradu Prozoru, gdje je oštećeni zaštićeni svjedok „S2“ obavljao prinudne pekarske poslove za potrebe HVO, tukao zaštićenog svjedoka „S2“ zajedno sa više NN pripadnika HVO, na način što ga je udarao šakama, nogama, kundakom puške, a potom i pekarskom kuhačom, što je za posljedicu imalo nanošenje teške fizičke i psihičke boli;

čime bi počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi lišenja druge osobe života iz tačke a) radnjama opisanim u tački 1 oslobađajućeg dijela presude, i nečovječnim djelima iz tačke k) radnjama opisanim u tački 2 oslobađajućeg dijela presude, sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

III

Na osnovu odredbe člana 56. stav 1. KZ BiH, vrijeme koje je optuženi Željko Jukić proveo u pritvoru u trajanju od 02. novembra 2011. godine pa nadalje, ima se uračunati u izrečenu kaznu zatvora.

IV

Na osnovu člana 188. stav 4. i člana 189. stav 1. ZKP BiH optuženi se oslobađa dužnosti nadoknade troškova krivičnog postupka.

V

Na osnovu člana 198. stav 2. i 3. ZKP BiH oštećeni se sa eventualnim imovinskoopravnim zahtjevom upućuju na parnicu.

O B R A Z L O Ž E N J E

I. KRIVIČNI POSTUPAK

A. OPTUŽNICA I GLAVNI PRETRES

1. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine je optužnicom broj T 20 0 KTRZ 0000663 10 od 24. januara 2012. godine, koja je potvrđena 26. januara 2012. godine i optužnicom broj T 20 0 0002754 12 od 09. marta 2012. godine, potvrđena 16. marta 2012. godine, optužilo Željka Jukića za počinjenje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama a), d), i) i k) KZ BiH, sve u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. istog zakona.
2. Optuženi se dana 24. februara 2012. godine izjasnio da nije kriv za radnje navedene u optužnici Tužilaštva BiH broj T 20 0 KTRZ 0000663 10 od 24. januara 2012. godine, dok je na ročištu održanom dana 19. aprila 2012. godine negirao krivnju za radnje navedene u optužnici Tužilaštva BiH broj T 20 0 0002754 12 od 09. marta 2012. godine.
3. Postupajući po prijedlogu Tužilaštva BiH, Sud je dana 24. aprila 2012. godine donio rješenje broj S1 1 K 009183 12 Kv kojim su krivični postupci po navedenim optužnicama spojeni u jedinstven postupak koji je proveden pod brojem S1 1 K 008728 12 Kri. Dana 01. juna 2012. godine Tužilaštvo je dostavilo jedinstvenu, objedinjenu optužnicu broj T 20 0 KTRZ 0002754 od 31. maja 2012. godine protiv optuženog Željka Jukića kojom se tereti za krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama a), d), i) i k) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. KZ BiH.
4. Glavni pretres počeo je dana 12. aprila 2012. godine čitanjem optužnice i izlaganjem uvodnih riječi Tužilaštva i odbrane. Na ročištu održanom 05. jula 2012. godine, uz saglasnost odbrane, pročitane su dodatne dvije tačke iz objedinjenje optužnice koje nisu pročitane prilikom otvaranja glavnog pretresa.
5. U uvodnoj riječi tužiteljica je navela da će Tužilaštvo BiH, inkriminirajuće radnje koje se jedinstvenom optužnicom optuženom Željku Jukiću stavljaju na teret, dokazati saslušanjem svjedoka i izvođenjem materijalne dokaza. Sve nabrojane radnje počinjene su na području, kako grada Prozora, tako i sela općine Prozor u kojima je bošnjačko stanovništvo po popisu iz 1991. godine bilo zastupljeno sa oko 37%, a u samom gradu je sa oko 65%. Tužilaštvo će dokazati da je u okviru širokog i sistematičnog napada, u kojem optuženi Željko Jukić imao aktivnu ulogu, protjerano skoro svo bošnjačko stanovništvo, te dokazati kako i na koji način je optuženi sudjelovao u etničkom čišćenju provodeći politike Hrvatske zajednice Herceg – Bosna i politiku mržnje na nacionalnoj i vjerskoj osnovi. U toku postupka će biti saslušano preko 70 svjedoka koji dolaze iz raznih dijelova grada Prozora, iz sela općine Prozor, Lapsunja, Varvare, Duga, Gornjih

Višnjana, Donjih Višnjana, Lizorepaca, i drugih područja općine Prozor, koji će svojim svjedočenjem opisati kako i na koji način su zlostavljani, prognani sa svojih ognjišta, te kako i na koji način je optuženi aktivno sudjelovao u svemu tome. Svjedoci će potvrditi, navela je tužiteljica, da je optuženi bio pripadnik takozvanog „Kinder voda“ čiji su pripadnici mladi ljudi, te da su isti aktivno učestvovali u teroru etničkog čišćenja na području općine Prozor. Tužilaštvo će postojanje širokog sistematičnog napada dokazivati svjedocima, saslušanjem vještaka dr. Vedada Tuco koji će svjedočiti o izvršenim ekshumacijama na području općine Prozor i šta je uzrok smrti ljudi čija su tijela ekshumirana, dok će svjedok Amor Mašović iz Instituta za nestale osobe, svjedočiti o broju nestalih ljudi na području općine Prozor, broju ekshumiranih i broju tijela koja nikada nisu pronađena. Tužiteljica je također najavila da će svjedoci govoriti zašto, kako i na koji način su zatvarani, te ukazati da je jedini razlog svemu tome što su bili muslimani. Svjedoci će govorit odakle su protjerani, iz kojih logora sa područja Prozora su prebačeni u ostale logore na području Hercegovine i kako je optuženi Željko Jukić u svemu tome imao aktivnu ulogu. Provođenjem dokaza Tužilaštvo će dokazati da je optuženi Željko Jukić počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti, te dokazati sve elemente bića krivičnog djela koje mu je optužnicom stavljeno na teret.

6. Branilac optuženog Željka Jukića, advokat Zlatko Milović¹, je u uvodnoj riječi sa punom odgovornošću ustvrdio da Hrvatska vojska u vrijeme sukoba između HVO i ARBiH nije bila prisutna na području općine Prozor, niti je u tome učestvovala, te da će to tokom postupka vjerovatno i dokazati i dodao da je HVO bio partner ARBiH. Smatra da nije primjereno HVO ili Hrvatsku i hrvatski narod proglasiti zločinačkom vojskom i da, ako je bilo zločina, zločine su činili ili nadređeni, pretpostavljeni, ili pojedinci, a ne cijela vojska, cijeli narod. Branilac je istakao da Tužilaštvo nastoji uraditi nešto što vjerovatno neće moći dokazati, niti će moći dokazati sva obilježja krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH. Smatra da će odbrana svojim dokazima koje će provesti tokom postupka, sigurno dokazati da nije bilo glavnog elementa krivičnog djela iz člana 172. Zločina protiv čovječnosti KZ BiH, sistematičnosti, jer je sukob u Prozoru trajao najviše četiri dana, zna kada je sukob počeo i kada je završio, te da sve ono što se dešavalo nakon toga nije sistematičnost.

B. DOKAZNI POSTUPAK

7. Na prijedlog Tužilaštva saslušano je 46 svjedoka i to: Zejnil Grcić, Galib Sabitović, Almin Dautbegović, zaštićeni svjedok “S7”, Hamza Žujo, Arif Pilav, Izet Pilav, zaštićeni svjedok “S2”, Džafer Kaltak, Hamdo Kaltak, Alija Hujdur, Esad Beganović, Esad Brkić, Mirza Bektaš, Esad Vugdalić, zaštićeni svjedok “A1”, Avdo Husić, Munib Bećirović, Dževad Kovačević, Ibrahim Grcić,

¹ Branilac po službenoj dužnosti optuženog Željka Jukića, advokat Zlatko Milović, razriješen je dužnosti rješenjem Vijeća broj S1 1 K 008728 12 Kri od 31. januara 2013. godine, te je istim rješenjem za branioca po službenoj dužnosti, postavljena Irena Pehar, advokat iz Mostara.

Šemsa Bećirović, Zlata Osmanović, Enisa Pilav, Ibrahim Lulić, Amir Konjarić, Muharem Konjarić, Mujo Perviz, Đula Berić – Sultagić, Hamid Kmetaš, Dervo Kmetaš, Taiba Terzić, Ibro Selimović, Esmā Bekrić, zaštićeni svjedoci "A2" i "A3", Hajrudin Bektaš, Armin Prčić, Ibrahim Husić, zaštićeni svjedok "A4", Hazim Hodžić, Numo Kovačević, Fadil Zec, Ekrem Hubijar, Emir Korman, Amor Mašović i Zahid Zec, te vještaci dr Hamza Žujo, dr Vedad Tuco i dr Alma Bravo.

8. U svojstvu svjedoka odbrane saslušane su 22 osobe i to: Mate Zelić, Jerko Radić, Nenad Meter, Slavko Sićaja, Petar Knežević, Zadro Mato, Božo Beljo, Danko Čališ, Vlado Soldo, Pero Kovačević, Ivan Jakovljević, Josip Jukić, Anica Jukić, Mile Tomić, Stipo Jeličić, Robert Knježević, Milenko Ćurić, Ante Pavlović, Jozo Meštrović, Radenko Vidović, Petar Kolakušić i Nedeljko Jonić.

9. Pretresno vijeće je pozvalo i u svojstvu svjedoka Suda saslušalo Ibrahima Grcić.

10. U sudski spis su uložena 142 materijalna dokaza Tužilaštva, te 95 materijalnih dokaza odbrane optuženog Jukić Željka, koji su navedeni u **Aneksu 1** presude koji je njen sastavni dio.

C. ZAVRŠNE RIJEČI

1. Tužilaštvo BiH

11. Tužilaštvo je u svojoj završnoj riječi izrazilo uvjerenje da je tokom krivičnog postupka predočilo dovoljno dokaza temeljem kojih Sud može donijeti zakonitu i pravičnu odluku o krivičnom djelu i krivičnoj odgovornosti optuženog Željka Jukića i osuditi ga za krivično djelo navedeno u preciziranoj optužnici. Smatra da iz subjektivnih i objektivnih dokaza koje je Tužilaštvo BiH izvelo u toku krivičnog postupka, proizilazi da su ispunjeni opći elementi krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti. Pri tome, tužiteljica je ukazala na dokaze, odnosno pozvala se na iskaze svjedoka i materijalne dokaze iz kojih proizilazi postojanje širokog i sistematičnog napada na području općine Prozor, u inkriminisanom periodu, usmjerenost tog napada prema civilnom stanovništvu, svijest optuženog o postojanju napada i njegovo učešće u tom napadu. Tužiteljica se tokom završnog izlaganja također osvrnula na pojedine tačke optužnice, odnosno na individualne inkriminacije koje su optuženom stavljene na teret i u tom kontekstu ukazala na izjave svjedoka koji su svjedočili na te okolnosti kao i na materijalne dokaze koji potvrđuju navode iz optužnice, te tako upućivala na zaključak o postojanju bitnih obilježja krivičnog djela za koje se optuženi Željko Jukić tereti. Radnje za koje se tereti, optuženi Željko Jukić je počinio sa direktnim umišljajem, postupajući u svojstvu pripadnika HVO, sam ili zajedno sa drugim pripadnicima HVO. Tužiteljica se u svom izlaganju također osvrnula na svjedoke odbrane osporavajući njihove iskaze, navodeći da su njihovi iskazi irelevantni, vremenski neodređeni i u suprotnosti sa ostalim izvedenim dokazima, naročito sa iskazima svjedoka i materijalnim dokazima optužbe. Stoga, naglašava tužiteljica, ne može se

prihvatiti kao alibi tvrdnja optuženog da nije bio u selima Bošnjaka općine Prozor, već da je sa jedinicom bio na liniji koja graniči sa srpskom vojskom. Na kraju svog izlaganja tužiteljica navodi da iskazi svih svjedoka Tužilaštva BiH ispunjavaju sve kriterije tako da se mogu prihvatiti vjerodostojnim, objektivnim, bez imalo osvetničkog tona, a sa jasnom namjerom i ciljem da njihov iskaz bude osnov za postizanje pravde u ovom krivičnom postupku. U Prozoru i njegovoj okolini je ubijen veliki broj Bošnjaka, veliki broj civila nehrvatske nacionalnosti su sistemski protjerivani, na organizovani način i protuzakonito zatvarani, ubijani i premlaćivani. Posljednji Bošnjaci su protjerani krajem septembra 1993. godine. Optuženi je svojim radnjama doprinio ostvarenju njihovog zajedničkog cilja, a koji je ostvaren upravo na način kako je to navedeno u dispozitivu optužnice. Na kraju, cijeneći sve navedeno, tužiteljica zaključuje da je u periodu koji se optuženom stavlja na teret, od strane hrvatskih snaga koje su činile vojnu i policijsku formaciju, izvršen široki i sistematski napad usmjeren protiv civilnog stanovništva nehrvatske nacionalnosti općine Prozor, da je optuženi to znao, da je bio svjestan da njegove radnje predstavljaju dio tog napada i da su poduzete isključivo u cilju progona civila bošnjačke nacionalnosti na političkoj, nacionalnoj i vjerskoj osnovi, što sve ukazuje na ostvarenje svih obilježja bića krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama a), d), i) i k) KZ BiH, sve u vezi sa članom 29. i članom 180. stav 1. istog zakona.

2. Odbrana optuženog Jukić Željka

12. Braniteljica optuženog Željka Jukića, advokat Irena Pehar, u završnoj riječi podsjeća na elemente krivičnog djela koje se optuženom Željku Jukić stavlja na teret. Da bi se govorilo o krivičnom djelu Zločini protiv čovječnosti, ukazuje braniteljica, moraju biti ispunjeni određeni uslovi kojima bi se ostvarilo biće tog krivičnog djela, odnosno mora postojati širok i sistematičan napad, djela optuženog moraju biti dio tog napada, napad mora biti usmjeren protiv civilnog stanovništva bilo koje kategorije i počinitelj mora znati da njegova djela ulaze u okvir širokog ili sistematičnog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva. Smatra da Tužilaštvo nije uspjelo dokazati nijedan od navedenih elemenata. Po ocjeni odbrane, Tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo da je Željko Jukić, sa drugim saizvršiocima, djelovao u skladu sa zajedničkim planom HVO i HV koji je imao za cilj zločinačke namjere, a koje su se ogledale u ubistvima, prislinim nestancima, protjerivanju i drugom nečovječnom postupanju kako je to navedeno u dispozitivu optužnice od tačke 1 do 13, te da Željko Jukić nije bio pripadnik snaga koje su imale za cilj etničko čišćenje jednog naroda niti je preduzimao bilo kakve zločinačke radnje s ciljem diskriminacije bilo koga. Odbrana je osporavala postojanje širokog i sistematičnog napada HVO na civilno bošnjačko stanovništvo u navedenom periodu, navodeći da se, naprotiv, radilo o napadu ARBiH na HVO u općini Prozor, te da hrvatski narod i njegovo zapovjedništvo, kao većinski narod u tom periodu na tom području, nije imao nikakve zločinačke namjere prema pripadnicima bošnjačkog naroda. S tim

u vezi, braniteljica je navela da polazeći od činjenice da je u vrijeme početka sukoba na teritoriji općine Prozor, u nacionalnom sastavu stanovništva, hrvatsko stanovništvo činilo apsolutnu većinu, pa se čini sasvim nelogičnim i neutemeljenom teza da je HVO, kao oružana komponenta hrvatskog naroda, izvršio širok i sistematičan napad na općinu Prozor, a time i napad na njegovo, većinsko, hrvatsko stanovništvo. Prema navodima odbrane, istina je da zapravo nije postojao širok i sistematičan napad HVO niti HV jer u tom pravcu ne postoji nijedan dokaz koji, van razumne sumnje, dokazuje postojanje širokog i sistematičnog napada od strane HVO na područje općine Prozor. Tokom postupka nije izveden nijedan dokaz koji bi naveo na zaključak da je optuženi Željko Jukić znao za napad navedenih atribucija, te da bi njegove protivpravne radnje činile dio tog napada, kao i da odsustvo svijesti na strani optuženog u pogledu postojanja napada, povlači za sobom posljedicu da isti ne može biti krivično odgovoran za pojedinačne inkriminacije u smislu predmetnog krivičnog djela. Braniteljica u svom izlaganju naglašava da je istina samo jedna, a to je da je optuženi *in tempore criminis* bio mlad čovjek, običan vojnik, pripadnik jedinice za posebne namjene „Marinko Beljo“ koja je djelovala isključivo na crti razdvajanja prema Srbima na Kupresu koja je bila duga preko 50 km, da nije imao niti je mogao imati bilo kakvih saznanja da postoji, u to vrijeme, smišljen plan od strane HVO da se izvrši etničko čišćenje Bošnjaka na području općine Prozor, niti je van razumne sumnje dokazano da je optuženi, pod pretpostavkom da je takav plan uopšte postojao, imao bilo kakve veze s tim. Kao činjenicu od odlučujućeg značaja odbrana je u nastavku svog izlaganja postavila pitanje identifikacije počinioca krivičnog djela u osobi optuženog Željka Jukića, navodeći da je već na prvi pogled jasno da kvalitet iskaza svjedoka optužbe nije takav da se na njihovim iskazima mogu uspostaviti pouzdani osnovi za identifikaciju optuženog. S tim u vezi, braniteljica je navela da se iskazima svjedoka optužbe konfrontiraju iskazi svjedoka odbrane koji, van svake sumnje, ukazuju na identitet optuženog, gdje se isti i u kojoj ulozi nalazio u kritičnom periodu i koji dokazuju da je optuženi, u kritičnom periodu, bio isključivo na crti odbrane prema Srbima, na Kupresu. Zbog navedenog odbrana smatra da učešće optuženog Željka Jukića u inkriminiranim radnjama nije dokazano isključujući svaku razumnu sumnju. Braniteljica je dalje navela da kada se analiziraju iskazi svjedoka optužbe može se zaključiti da isti sadrže niz praznina, kontradiktornosti i proizvoljnih zaključaka iz kojeg razloga se ne može sa sigurnošću, odnosno isključujući svaku razumnu sumnju, utvrditi da je upravo Željko Jukić počinitelj inkriminiranih radnji navedenih u činjeničnom dijelu optužnice. S tim u vezi, odbrana je izvršila analizu iskaza svjedoka optužbe u pogledu identifikacije optuženog, te navela da iskazi svjedoka optužbe, u odnosu na iskaze svjedoka odbrane, u tolikoj mjeri odstupaju da je to bitno uticalo na vjerodostojnost njihovih iskaza u pogledu odlučnih činjenica – identiteta optuženog kao i mjesta gdje se isti nalazio u kritičnom periodu. Nasuprot tome, prema navodima braniteljice, iz iskaza svjedoka odbrane, koji su uvjerljivi, vjerodostojni, identični, proizilazi da optuženi Željko Jukić nije počinio krivično djelo koje mu se stavlja na teret. Braniteljica je naglasila da su svi svjedoci odbrane identično izjavili, da je Željko Jukić bio pripadnik jedinice za posebne namjene, te da je ta jedinica djelovala jedino i isključivo na crti odbrane na Kupresu, koja je bila duga 50 km, da je u

jedinici bilo 30-ak mlađih ljudi koji su nosili jednobojne, zelene, uniforme sa ambblemom na lijevoj strani prsa. Braniteljica je također naglasila da su svi svjedoci izjavili da nikada nisu čuli ni vidjeli da je Željko Jukić, u periodu od jula do kraja septembra 1993. godine, ubio čovjeka bošnjačke nacionalnosti, niti je učestvovao u pratnji transporta više stotina muškaraca bošnjačke nacionalnosti sa područja Prozora u Dretelj, niti je fizički i psihički maltretirao i učestvovao u organizovanom preseljenju bošnjačkog stanovništva iz sela opštine Prozor, niti su kada čuli i vidjeli da je Željko Jukić počinio ratni zločin u Srednjoškolskom centru u Prozoru, Vatrogasnom domu ili u pekari u Prozoru, u Dretelju ili u bilo kojem selu prozorske općine. Braniteljica je na kraju izjavila da se iz cijelog dokaznog postupka može zaključiti da postoji ozbiljno neslaganje iskaza svjedoka optužbe u pogledu fizičkih karakteristika i izgleda optuženog u vrijeme inkriminisanih radnji, svjedoci su pokazali nesigurnost i nedosljednost tako da je jasno da većina svjedoka optuženog nisu nikako ili su ga površno poznavali, da su njegovo ime i njegove porodične prilike od drugih saznavali. Prema tome, odbrana je izrazila stav da se, izvan razumne sumnje, ne mogu prihvatiti navodi iz činjeničnog dijela optužnice, te da izvedeni dokazi Tužilaštva, po svom kvalitetu, nemaju potrebnu snagu uvjerljivosti da je optuženi počinio radnje koje mu se stavljaju na teret zbog čega je neophodno da se primjenom načela *in dubio pro reo* Željko Jukić oslobodi od optužbe.

D. PROCESNE ODLUKE

1. Spajanje krivičnih postupaka

13. Krivično vijeće Suda je donijelo rješenje broj S1 1 K 009183 12 Kv od 24. aprila 2012. godine kojim su krivični postupci po optužnicama Tužilaštva broj T 20 0 KTRZ 0000663 10 od 24. januara 2012. godine, koja je potvrđena 26. januara 2012. godine i broj T 20 0 0002754 12 od 09. marta 2012. godine, potvrđena 16. marta 2012. godine, spojeni u jedinstven postupak koji je proveden pod brojem S1 1 K 008728 12 Kri. Vijeće je donijelo navedeno rješenje na prijedlog Tužilaštva i uz saglasnost odbrane, budući da se protiv optuženog Željka Jukića pred ovim sudom vode odvojeni postupci za isto krivično djelo sa više radnji učinjenih na području općine Prozor. Vijeće je ocijenilo da će vođenje jedinstvenog postupka i donošenje jedne presude u ovom predmetu, doprinijeti ekonomičnosti i efikasnosti krivičnog postupka.

2. Svjedoci pod mjerama zaštite

14. Rješenjem broj S1 1 K 005355 11 Krn od 26. augusta 2011. godine određene su zaštitne mjere određenom broju svjedoka koji su svjedočili u ovom predmetu, za koje su, u skladu sa

prijedlogom Tužilaštva BiH², zatražene mjere zaštite. Mjere zaštite su određene svjedocima pod pseudonimima „S2“, „S7“ i „S8“. Prvobitno dodijeljeni pseudonim zaštićenom svjedoku „S8“ je naknadno izmijenjen, tako što mu je u svrhe ovog predmeta, dodijeljen pseudonim „A1“. Mjere zaštite su određene zbog sigurnosti svjedoka i članova njihovih porodica koja bi mogla biti ugrožena posljedicom njihovog svjedočenja u ovom predmetu.

15. Vijeće je na ročištima održanim dana 07. i 21. marta 2013. godine donijelo rješenje kojim se svjedocima „A2“, „A3“ i „A4“ određuju mjere zaštite. Svjedocima „A2“ i „A3“ je određena mjera zaštite ličnih podataka, te utvrđeno da će isti javno svjedočiti, ali da se njihovi lični podaci neće spominjati tokom suđenja, niti iznositi u javnosti. Svjedoku „A4“ je također određena mjera zaštite ličnih podataka i svjedočenje iz posebne prostorije putem audio-video sredstava, uz promjenu slike i glasa svjedoka i uz zabranu objavljivanja fotografija sa likom svjedoka u printanim ili drugim medijima, s tim da će tokom svjedočenja ročište biti otvoreno za javnost. Naime, Vijeće je, nakon što je ispitalo razloge zbog kojih svjedoci traže mjere zaštite, primjenom odredbe člana 3. stav 1. i 2. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka³ (ZoZSPUS), utvrdilo da se radi o svjedocima pod prijetnjom, odnosno ugroženom svjedoku, tako da su im mjere zaštite primjenom citiranog zakonskog propisa, određene uz njihovu saglasnost, saglasnost stranaka i branioca. Prilikom ispitivanja razloga zbog kojih traže da im se odrede mjere zaštite, svjedoci „A2“ i „A3“ su kao razlog istakli sigurnosti njihovih porodica, naročito djece, zbog čega ne žele da se njihova imena iznose u javnosti. Svjedok „A4“ je zatražio mjere zaštite jer je žrtva zlostavljanja, te bi zbog svjedočenja mogao trpiti određene posljedice.

3. Odluke o dodatnim mjerama zaštite

16. Na ročištu glavnog pretresa održanom 13. septembra 2012. godine Vijeće je donijelo rješenje kojim su svjedoku „S2“, na njegov zahtjev, pored pseudonima određene i dodatne mjere zaštite u smislu odredbi člana 13. ZoZSPUS, odnosno da svjedoči iz posebne prostorije putem audio-vizuelnih sredstava, uz promjenu slike i glasa. Vijeće je temeljem člana 3. stav 1. ZoZSPUS, ocijenilo da se radi o svjedoku pod prijetnjom, odnosno svjedoku koji se vratio u svoje selo i ima strah da ne bude prepoznat jer bi to moglo izazvati negativne posljedice po sigurnost njegove porodice i njega lično. S obzirom da odbrana nije izrazila svoje protivljenje, Vijeće je donijelo odluku da se svjedoku „S2“ dodijele dodatne mjere zaštite u skladu sa odredbom člana 13. stav 1. i 2. ZoZSPUS.

² Prijedlog Tužilaštva BiH broj T20 0 KTRZ 0000633 10 od 24. augusta 2011. godine.

³ Član 3. stav 1. ZoZSPUS: *„Svjedok pod prijetnjom je onaj svjedok čija je lična sigurnost ili sigurnost rjegove porodice dovedena u opasnost zbog rjegovog učešća u postupku, kao rezultat prijetnji, zastrašivanja ili sličnih radnji kcje su vezane za rjegovo svjedočenje, ili svjedok kcji smatra da postcji razumna osnova za bcjazan da bi takva opasnost vjerovatno proistekla kao posjedica rjegovog svjedočenja.“*, stav 2. ZoZSPUS: *„Ugroženi svjedok je onaj svjedok kcji je ozbijno fizički ili psihički traumatizovan okolnostima pod kcjima je izvršeno krivično djelo ili kcji pati od ozbijnih psihičkih poremećaja kcji ga čine izuzetno osjetljivim, odnosno dжете i malo jetnik.“*

17. U nastavku glavnog pretresa, dana 18. oktobra 2012. godine, Vijeće je donijelo rješenje kojim su svjedoku „A1“, na njegov zahtjev, uz pseudonim, takođe određene dodatne mjere zaštite u smislu odredbi člana 13. ZoZSPUS, odnosno da svjedoči iz posebne prostorije putem audiovizuelnih sredstava, uz promjenu slike i glasa, s tim da će njegovo svjedočenje biti javno. Vijeće je ocijenilo, da se u smislu člana 3. stav 1. ZoZSPUS, radi o svjedoku koji svakodnevno prolazi pored kuće optuženog, te ima bojazan da bi ga neko mogao prepoznati što bi imalo negativne posljedice po sigurnost njegove porodice i njega lično, a zbog činjenice da je bio pripadnik HVO, izazvati i negativan odnos njegovog naroda prema njemu. Kako odbrana nije izrazila svoje protivljenje, Vijeće je donijelo odluku da se svjedoku „A1“, pored pseudonima, dodijele i dodatne mjere zaštite u skladu sa odredbom člana 13. stav 1. i 2. ZoZSPUS.

4. Odluka o isključenju javnosti sa dijela pretresa

18. Vijeće je isključilo javnost sa dijelova glavnog pretresa u skladu sa članom 237. ZKP BiH koji propisuje: *“Odluku o isključenju javnosti donosi sudja, odnosno vijeće i ješerjem kcje mora biti obrazloženo i javno objavjeno”*, a iz razloga propisanih članom 235. ZKP BiH. Tokom glavnog pretresa, u skladu sa odredbama člana 235. ZKP BiH, javnost je u interesu zaštićenih svjedoka, bila isključena u više navrata. Naime, na ročištima održanim dana 16. augusta, 13. septembra i 18. oktobra 2012. godine javnost je isključena sa dijela ročišta kako bi se razmotrio prijedlog za određivanje dodatnih mjera zaštite svjedocima „A1“, „S2“ i „S7“. Na isti način Vijeće je postupilo na ročištima održanim 07. i 21. marta 2013. godine, kada se razmatrao prijedlog za određivanje dodatnih mjera zaštite svjedocima „A2“, „A3“ i „A4“. Javnost je isključena i sa dijela ročišta održanog 28. februara 2013. godine radi ispitivanja svjedoka Esme Bekrić o potrebi za određivanjem mjera zaštite.

19. U svim navedenim slučajevima, Vijeće je, nakon razmatranja sudske prakse koja ukazuje da nije uvijek moguće predvidjeti i potpuno kontrolisati dinamiku izjašnjenja o pravnim i činjeničnim pitanjima, odlučilo da isključi javnost sa dijelova glavnog pretresa prilikom rasprave o određivanju zaštitnih mjera svjedocima u skladu sa datim okolnostima. Svaki put nakon što bi javnost bila uključena, Pretresno vijeće bi istu upoznalo sa razlozima zbog kojih je isključena i donesenim odlukama.

5. Ponovno otpočinjanje glavnog pretresa (član 251. stav 2. ZKP BiH)

20. Odredbom člana 251. stav 2. ZKP BiH je propisano da *“Glavni pretres kcji je odgođen mora ponovo početi ako se izmjeni sastav vjeća ili ako je odgađanje trajalo duže od 30 dana, ali*

uz saglasnost stranaka i branioca vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu, odnosno da se koristi zapisnik o uviđaju". Kako je u ovom predmetu između glavnih pretresa u nekoliko navrata proteklo više od trideset dana, postupajući u skladu sa citiranim zakonskom odredbom, Vijeće je odlučilo da se ranije izvedeni dokazi neće ponovo izvoditi, nego da će se postupak nastaviti i koristiti izvedeni dokazi sa ranijih glavnih pretresa.

6. Odluka o prihvatanju spornih dokaza

21. Na ročištu glavnog pretresa održanom 16. maja 2013. godine Tužilaštvo je uložilo materijalne dokaze, odnosno 31 dokument označen brojevima od T-1 do T-31 na koji odbrana nije imala prigovora, dok je na 88 predloženih materijalnih dokaza Tužilaštva BiH označenih brojevima od T-32 do T-119 odbrana uložila prigovor relevantnosti. Nakon što je analiziralo sporne dokaze, Vijeće je iste prihvatilo relevantnim, te izjavljeni prigovor odbrane odbilo kao neosnovan. Pri tome, Vijeće se nije upuštalo u ocjenu dokazne snage ovih dokumenata, nego samo u ocjenu o njihovoj prihvatljivosti kao relevantnog materijalnog dokaza koji se ulaže u sudski spis i koji će biti predmetom ocjene u kontekstu ostalih dokaza provedenih u toku sudskog postupka.

22. Naime, analizom spornih dokumenata, Vijeće je zaključilo da su ti dokumenti relevantni jer se u pogledu činjeničnog sadržaja odnose upravo na period i vremenski okvir dešavanja u opštini Prozor koji je obuhvaćen predmetnom optužnicom⁴. Preostali dokumenti⁵, iako se tiču dešavanja u opštini Prozor prije i nakon perioda navedenog u optužnici i direktno se ne odnose na optuženog Željka Jukića, Vijeće takođe cijeni relevantnim s aspekta činjenične i pravne ocjene navoda optužnice.

23. Dakle, rješavanjem pitanja relevantnosti omogućeno je ulaganje dokaza čija dokazna snaga podliježe ocjeni Vijeća kao i svaki drugi dokaz uložen u sudski spis.

II. STANDARDI DOKAZIVANJA I OCJENE DOKAZA

24. Prilikom razmatranja i ocjene dokaza koji su provedeni na glavnom pretresu, Vijeće se rukovalo nekim osnovnim načelima propisanim u ZKP BiH, Europskoj konvenciji o ljudskim pravima (EKLJP) i uspostavljenim praksom Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju

⁴ Materijalni dokazi Tužilaštva BiH T-32, T-34, T-35, od T-37 do T-45, od T-80 do T-117.

⁵ Materijalni dokazi Tužilaštva BiH T-33, T-36, od T-46 do T-119.

(MKSJ), Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (MKSR) i Europskog suda za ljudska prava (ESLJP), a koji će u nastavku biti navedeni.

25. Član 3. stav 1. ZKP BiH određuje da se svako smatra nevinim za krivično djelo dok se pravosnažnom presudom ne utvrdi njegova krivica, dok stav 2. istog člana, kojim je obuhvaćeno načelo *in dubio pro reo*, propisuje da će sumnju u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježja krivičnog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, sud rješiti na način koji je povoljniji za optuženog. Prema tome, na tužiocu leži odgovornost da pruži dokaze na osnovu kojih se van razumne sumnje može utvrditi krivica optuženog. U suprotnom, sud će primjenom načela *in dubio pro reo* odlučiti u prilog optuženog (član 3. stav 2. ZKP BiH).

26. Standard dokazivanja "*van razumne sumnje*" definisala je sudska praksa, za osuđujuću presudu. Prema općeprihvaćenom stanovištu, dokazi van razumne sumnje su dokazi na osnovu kojih se pouzdano može zaključiti da postoji najveći stepen vjerovatnoće da je optuženi počinio krivično djelo.

27. Sud je dužan razmatrati i ocjenjivati dokaze koji idu u korist optuženog sa jednakom pažnjom kao i dokaze koji ga terete (član 14. stav 2. ZKP BiH).

28. Vijeće je razmatralo i cijnilo sve dokaze izvedene na glavnom pretresu u skladu sa članom 281. ZKP BiH⁶, ali se u presudi osvrće samo na one dokaze koji su relevantni za donošenje odluke, te obrazlaže i iznosi zaključke samo o činjenicama koje su od suštinske važnosti za odluku. Vijeće podsjeća na član 15. ZKP BiH u kojem je sadržan jedan od temeljnih principa krivičnog zakonodavstva – princip slobodne ocjene dokaza, koji je ograničen jedino principom zakonitosti dokaza⁷, što znači da je ocjena dokaza oslobođena formalnih pravnih pravila koja bi određivala vrijednost pojedinih dokaza. Uspostavljajući ovaj princip, zakonodavac je dao neophodnu slobodu sudskoj vlasti i pokazao povjerenje u prosudbenu moć sudija.

29. Vijeće je imalo u vidu i praksu ESLJP⁸ prema kojoj se sud, iako je obavezan dati razloge za svoju odluku, ne mora detaljno baviti svakim argumentom koji je iznijela neka od strana u postupku.

30. Žalbeno vijeće u predmetu *Kvočka i dr.* podsjeća na to da je stvar diskrecione ocjene pretresnog vijeća koje će pravne argumente razmotriti. Što se tiče zaključaka o činjenicama, pretresno vijeće je dužno da izvede samo one zaključke o činjenicama koji su od suštinske

⁶ Član 281. ZKP BiH (Dokazi na kojima se zasniva presuda): „Sud zasniva presudu samo na činjenicama i dokazima koji su izneseni na glavnom pretresu. Sud je dužan savjesno ocjeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvesti zaključak je li neka činjenica dokazana.”

⁷ Član 10. ZKP BiH (Zakonitost dokaza): „Sud ne može zasnovati svoju odluku na dokazima pribavljenim povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, niti na dokazima koji su pribavljeni bitnim povredama ovog zakona.”

⁸ ESLJP, *García Ruiz v. Spain*, No. 30544/96, 21. januara 1999. godine.

važnosti za utvrđivanje krivice po određenoj tački optužnice. Nije nužno osvrutati se na svaki iskaz svjedoka ili svaki dokaz u sudskom spisu.⁹

31. Član 6. stav 1. EKLjP nameće obavezu svim sudovima da *“ukazu dovoljno jasno na osnove na kojima oni zasnivaju svjču odluku”*¹⁰. Iako priznaje primat domaćih sudskih organa u davanju ocjene šta je relevantno i prihvatljivo, član 6. stav 1. EKLjP nameće domaćim sudovima obavezu da na odgovarajući način izvrše ispitivanje podnesaka, argumenata i dokaza koje su podnijele strane¹¹. U vezi sa tim, sudovi moraju razmotriti i raščistiti sve značajne nepodudarnosti u iskazima strana u postupku, ukazati da li je neki od osporenih dokaza neprihvatljiv, te ako jeste, po kom osnovu.¹²

32. Prilikom ocjene iskaza saslušanih svjedoka Vijeće je nastojalo sagledati njihovo svjedočenje u cjelini, misleći pri tome kako na sadržinu samog iskaza, tako i na njihovo držanje i ponašanje tokom davanja iskaza. U tom smislu Vijeće je cijenilo praksu MKSR i stav Žalbenog vijeća zauzet u predmetu *Nahimana i dr.* u kojem Žalbeno vijeće podsjeća da *„pretresno vijeće ima puno diskreciono pravo da odmjeri kcju će težinu i vjerodostojnost pripisati iskazu nekog svjedoka. Pri tome, pretresno vijeće mora uzimati u obzir relevantne faktore u zavisnosti od konkretnog slučaja, uključujući i ponašanje svjedoka u sudnici, njegovu ulogu u datim događajima, uvjerljivost i jasnoću njegovog iskaza, pitanja da li ima protivvječnosti ili nedosljednosti u njegovim uzastopnim izjavama ili između njegovog svjedočenja i drugih dokaza, ranije primjere lažnog svjedočenja, motivaciju za davanje lažnog iskaza, te odgovore tog svjedoka tokom unakrsnog ispitivanja.”*¹³

33. Vijeće je imalo u vidu da pouzdanost iskaza jednog svjedoka zavisi od njegovog poznavanja činjenica, ali na pouzdanost iskaza u velikoj mjeri može uticati protek vremena, nestalnost ljudske percepcije kao i traumatičnost samog događaja o kome svjedoči. Nedosljednosti u iskazu svjedoka ne znače same po sebi da sudsko vijeće koje postupa razložno to svjedočenje mora odbaciti kao nepouzdanu.¹⁴ Slično tome, faktori kao što su vremenski razmak između događaja i svjedočenja, mogući uticaj trećih lica, nepodudarnosti, ili stresne okolnosti u vrijeme događaja ne isključuju automatski mogućnost da se vijeće osloni na takav iskaz. Vijeće je uporedilo činjenice o kojima određeni svjedok svjedoči sa činjenicama koje su utvrđene od strane drugih svjedoka, te materijalnim dokazima kako bi se utvrdilo da li su njegovi navodi potkrijepljeni ili osporeni drugim dokazima u ovome predmetu.

34. Vijeće je prilikom ocjenjivanja dokazne snage iskaza saslušanih svjedoka razmotrilo određene razlike u ranijim iskazima svjedoka na koje je ukazivala braniteljica optuženog Željka Jukića. U tom smislu, Vijeće nalazi da su određene razlike u iskazima datim u različitim

⁹ MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Kvočka i dr.* (IT-98-30/1-A), paragrafi 23-25.

¹⁰ ESLjP, *Georgiadis protiv Grčke*, paragraf 606.

¹¹ ESLjP, *Van de Hurk protiv Nizozemske*, paragraf 59.

¹² ESLjP, *Khamidov protiv Rusije*, paragraf 173.

¹³ MKSR, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Nahimana i dr.* (ICTR-99-52-A), paragraf 194.

¹⁴ MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Čelebić*, paragraf 485 i 496 – 498.

okolnostima i vremenskim razdobljima razumljive i prihvatljive, odnosno da iste nisu nužno dovele u pitanje kredibilitet svjedoka i tačnost iskaza datih na glavnom pretresu. Vijeće je također imalo u vidu da su svjedoci, čiji su iskazi dati na glavnom pretresu dijelom razlikovali od ranije datih iskaza, pojasnili zašto su drugačije izjavili, koja pojašnjenja je Sud posebno cijenio. Vijeće je razlike u izjavama o određenim činjenicama, datim u različito vrijeme i pred različitim organima, kao i pojašnjenja o uzrocima tih razlika data na glavnom pretresu, analiziralo i cijeno u njihovoj povezanosti sa drugim dokazima, te odlučilo o njihovoj pouzdanosti.

III. NALAZI VIJEĆA – OSUĐUJUĆI DIO IZREKE

A. OPĆI ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA ZLOČINI PROTIV ČOVJEČNOSTI

35. Optuženi Željko Jukić je oglašen krivim za izvršenje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa tačkama d), i) i k) KZ BiH.

36. Prema navedenoj pravnoj kvalifikaciji djela iz osuđujućeg dijela izreke presude, relevantne odredbe člana 172. stav 1. KZ BiH glase:

“ Ko, kao dio širokog ili sistematičnog napada usmjerenog protiv bilo kojeg civilnog stanovništva, znajući za takav napad, učini koje od ovih djela:

d) deportacija ili prisilno presejere stanovništva;

i) prisilni nestanak osoba; i

k) druga nečovječna djela slične prirode, učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede ili narušenja zdravlja,

kaznit će se zatvorom najmanje 10 godina ili kaznom dugoročnog zatvora.“

37. Iz citirane zakonske odredbe proizilaze sljedeći **opći elementi krivičnog djela** Zločini protiv čovječnosti:

- Postojanje širokog (rasprostranjenog) ili sistematičnog napada;
- Usmjerenost napada protiv civilnog stanovništva;
- Svijest optuženog o postojanju takvog napada i da njegove radnje čine dio tog napada.

38. Da bi se radnje za koje je optuženi Željko Jukić oglašen krivim kvalifikovale kao Zločini protiv čovječnosti, nužno je bilo utvrditi postojanje navedenih elemenata.

39. U tom smislu, Vijeće je, nakon ocjene dokaza pojedinačno i u međusobnoj vezi, utvrdilo da je Tužilaštvo dokazalo ove okolnosti, odnosno da su dokazani opći elementi krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH.

1. Postojanje širokog (rasprostranjenog) ili sistematičnog napada

40. Kako bi utvrdilo karakter napada, Vijeće je imalo u vidu i stavove izražene u presudama MKSJ kojima su definisani faktori pri ocjenjivanju rasprostranjenosti ili sistematičnosti napada, pa tako *"U procjerjivarju što napad čini rasprostranjenim ili sistematičnim sudsko vijeće mora prvo identifikovati stanovništvo koje je objekt napada, a zatim, u svjetlu metoda, sredstava, resursa i rezultata napada na to stanovništvo ustanoviti da li je napad doista bio rasprostranjen ili sistematski. Posljedice napada po cijano stanovništvo, broj žrtava, priroda djela, eventualno sukjelovarje zvaničnika ili predstavnika vlasti ili bilo kojji prepoznatljivi obrazac zločina mogu se uzeti u obzir kako bi se utvrdilo da li taj napad na civilno stanovništvo ispunjava jedan od uslova, odnosno da li je rasprostranjen ili sistematski ili pak ispunjava oba uslova"*.¹⁵

41. Pridjev „*rasprostranjen*“ podrazumijeva napad koji je po svojoj prirodi opsežan i za posljedicu ima veliki broj žrtava. Također, zločin može biti rasprostranjen ili počinjen u širokim razmjerama zbog kumulativnog efekta niza nečovječnih djela ili zbog jedinstvenog efekta jednog jedinog djela izuzetno velikih razmjera. Pridjev „*sistematski*“ ukazuje na organizovanu prirodu djela nasilja i na malu vjerovatnost da je do tih djela došlo nasumice.¹⁶

42. Da su postojale navedene okolnosti koje ukazuju da je napad bio širok odnosno rasprostranjen i sistematičan proizilazi iz iskaza saslušanih svjedoka optužbe koji potvrđuju činjenične navode optužbe o postojanju opširne akcije razoružavanja bošnjačkih civila, i to ne samo na području grada Prozora već na cjelokupnoj teritoriji općine pod kontrolom HVO, pljačkanja i uništavanja njihove imovine, neovlaštenom ograničavanju slobode kretanja i ukidanju drugih prava, odvođenju muškaraca u logore na području Prozora, a zatim i dalje u logore širom Hercegovine, te protjerivanja žena, djece i starijih muškaraca na teritoriju pod kontrolom Armije Republike Bosne i Hercegovine (ARBiH). Navedeno proizilazi iz iskaza svjedoka **Zejnila Grcića, Galiba Sabitovića, Almina Dautbegovića, Arifa Pilava, Izeta Pilava, Džafera Kaltaka, Hamde Kaltaka, Alije Hujdura, Esada Beganovića, Esada Brkića, Esada Vugdalića, Mirze Bektaš, Avde Husića, Muniba Bećirovića, Dževada Kovačevića, Ibrahima Grcića, Šemse Bećirović,**

¹⁵ MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Drago, jub Kunarac i dr.*, paragraf 95.

¹⁶ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Mladen Naletilić i dr.*, paragraf 236; presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Dario Kordić i dr.*, paragraf 179.

Zlate Omanović, Enise Pilav, Ibrahima Lulića, Amira Konjarića, Muharema Konjarića, Muje Perviza, Đule Berić – Sultanić, Hamida Kmetaša, Derve Kmetaša, Ibri Selimovića, Esme Bekrić, Hajrudina Bektaša, Armina Pračića, Ibrahima Husića, Hazima Hodžića, Nume Kovačevića, Fadila Zeca, Zahida Zeca, Ekrema Hubijara i Emira Kormana, zaštićenih svjedoka „S2“, „S7“, „A1“, „A2“, „A3“ i „A4“, te iz prezentovanih materijalnih dokaza.

43. Na okolnosti postojanja širokog i sistematičnog napada svjedok **Zejnir Grcić** navodi da je u oktobru mjesecu 1992. godine došlo do sukoba između ARBiH i HVO, te da je tada došlo do pada grada Prozora, odnosno zauzimanja tog grada od strane HVO. Svjedok se tada nalazio u selu Duge, te kaže, da je nakon pada grada Prozora, bošnjačko stanovništvo došlo u selo Duge, a nakon toga odlazi prema selima Here, Klek i Parcani. U Dugama je, navodi svjedok, bio sve do jula mjeseca 1993. godine kada je uhvaćen od strane pripadnika HVO, te pojašnjava, da su nakon napada i pada Prozora, svi koji su otišli pozvani da se vrate svojim kućama, pa se tako i on vratio u selo Duge. Tri dana nakon što se vratio, navodi svjedok, došla su četiri čovjeka iz susjednog sela Perići i dali im ultimatum da predaju svo naoružanje, čak i lovačke puške za koje su imali odobrenja, pa su svi koji su imali pištolje i puške, to i učinili. Poslije toga, počeli su dolaziti pozivi da idu na liniju prema Srbima, gdje su i odlazili do jula 1993. godine i tom prilikom zaduživali oružje koje su vraćali po povratku sa linije.

44. Izjašnjavajući se o strukturi stanovništva u selu Duge, svjedok navodi da je selo bilo čisto muslimansko, te da je u njemu 1992. i 1993. godine živjelo oko 70 domaćinstava. Opisujući dešavanja iz jula 1993. godine, kaže da su Hrvati dva dana prije nego što će biti uhvaćen, pucali iz pravca sela Krančića, zapaljena su prva sijena i štala, a nakon dva dana je nastao pravi haos. Sa uzvišenja na koje se sklonio, vidi da je došla vojska HVO, odnosno specijalna jedinica zvana „Kinder vod“ koja je počela pucati po selu i hapsiti muslimane, ljudi su počeli bježati. Vojska je došla sa tri strane tako da je selo bilo okruženo, s tim da Bošnjaci nisu pružali otpor jer nisu bili naoružani, bili su civili. Vidjevši jednog komšiju kako bježi i biva ranjen počeo je i sam bježati, ali je, navodi svjedok, uhvaćen, a onda i maltretiran, udaran i izložen vrijeđanju. Prema kazivanju svjedoka, svi muškarci su okupljeni na jedno mjesto, pod lipu, gdje su postrojeni, a po dolasku teretnih kamiona, istim su prebačeni u srednjoškolski centar u Prozor, gdje je (svjedok) ostao 10 – 15 dana, a nakon toga prebačen u logor „Dretelj“. Svjedok navodi da je prilikom spomenutog napada od strane HVO, prepoznao neke od pripadnika „Kinder voda“, među kojima su bili optuženi Željko Jukić, zatim Goran Papak, Vinko Papak, Robert Meštrović zvani Robo i još mnoge druge koji su išli sa njim u školu. Opisujući optuženog Jukić Željka, kojeg je prepoznao i pokazao ga u sudnici, navodi da nije imao *veliki stas, bio je mršav, plavkastu – plavu kosu, jako fino izgledao*.

45. Na iste okolnosti svjedočio je i svjedok **Galib Sabitović** koji navodi da je grad Prozor pao pod vlast HVO u oktobru 1992. godine, te da je živio u selu Duge sa svojim ocem, suprugom i troje djece sve do 06. jula 1993. godine kada je protjeran i zatvoren u logor. Kaže da je tog dana, oko

11:00 – 12:00 sati, vidio grupu vojnika iz pravca Prozora, te četiri-pet auta koja su se kretala iz Podhuma prema Dugama. Vozila se zaustavljaju i vojnici počinju pucati na selo sa udaljenosti 300 – 400 metara. Ta grupa vojnika odlazi u selo, nastaje panika, vidi da se ljudi koji su radili po njivama tjeraju u selo i okupljaju kod lipe, vidi kako se privode ljude, kako žene bježe. Dok je bio sklonjen u šumi odakle je sve to posmatrao, odlučio je da se preda jer su njegovi otac, žena i troje djece ostali u selu i bio je u strahu da će biti ubijeni.

46. Prema iskazu svjedoka, kod lipe okupljeni muškarci Bošnjaci su bili postrojeni, a zatim su transportovani teretnim vozilom u Srednjoškolski centar u Prozoru, sabirni centar za privedene muslimane, a koji su nakon toga prebačeni u logor „Dretelj“. Svjedok navodi da je jedini razlog zbog kojeg su bili uhapšeni to što su muslimani, ništa više.

47. Poslije pada Prozora, u njegovom selu, a vjerovatno i na cijeloj općini, osim Hera, Kuta i Šćipa, nije bilo pripadnika ARBiH, svi su bili civili i svi su se bavili poljoprivredom. Ne zna da li je iko imao oružje, ali zna da je oružje koje je bilo zaduženo, po popisu svo i vraćeno, jer, pojašnjava svjedok, oružje su dobijali i zaduživali, i pripadnici ARBiH i HVO kada su skupa išli na liniju i to tako biva sve do pada Prozora. U vrijeme kada se navedeno dešavalo, nije bilo nikakvog otpora, nikakve pucnjave i jedina žrtva, navodi svjedok, bio je njegov otac. Zapaljena je štala i neka sijena, dok je u Kleku ubijena 21 osoba, u Lapsunju 20 osoba, na Skrobučanima su poklani Selimovići, u Prajini, Munikoze. U Munikozama, na Parošu je ubijen ogroman broj ljudi. Svjedok kaže da je po dolasku u donje selo, kod džamije, prepoznao optuženog Željka Jukića, neku osobu sa nadimkom „Šiša“, Marić Nikolu zvanog „Niđo“ i još neke momke koje je poznao iz viđenja, ali nije im znao imena. Navodi da Jukić Željka, kojeg identifikuje i prepoznaje u sudnici, poznaje od ranije, tada je bio mlađi momak, imao posvijetlu, plavkastu, malo dužu kosu, živio je u Ometalima sa bakom, viđao ga je svaki dan po čaršiji.

48. Svjedok **Almin Dautbegović**, svjedočeći na ove okolnosti, navodi da je 23. oktobra 1992. godine došlo do sukoba između ARBiH i HVO, te da su do tada pripadnici navedenih vojski zajedno išli na liniju na Kupresu. Tom prilikom snage HVO i HV su velikom brzinom ušle u grad Prozor i osvojili ga, a muslimansko stanovništvo je bježalo preko Duge na Klek i dalje u Jablanicu. Svjedok navodi da je u to vrijeme bio u selu Duge koje je bilo naseljeno isključivo bošnjačkim stanovništvom i brojalo oko 50 kuća. Nakon pada Prozora, pripadnici HVO su obilazili mjesne zajednice, okupljali mještane i govorili im da ih niko neće dirati, da trebaju predati oružje. Tako je bilo sve do 06. jula 1993. godine kada su u selo Duge upale jedinice HVO, okupile svo muško stanovništvo i njih 30 do 50, kamionima odveli u srednju školu u Prozor. Neki su naknadno dovođeni jer im je bilo priječeno da će zatvorene pobiti ako se ne predaju. Dolaskom u Srednjoškolski centar zatiče uhapšene osobe iz drugih sela. Od majke i sestre koje je našao u Jablanici, nakon što je pušten iz logora „Dretelj“, saznaje da su žene i djeca ostali u selu do 28. augusta 1993. godine kada su i oni pokupljeni. Svjedok navodi da su mu majka i sestra pričale da

je u selo došla policija, da ih je sve okupila, da je tu bilo i stanovništva iz drugih sela, iz Lapsunja, Varvare, te da su ih prebacili kamionom u Jablanicu i tom prilikom udarali. U selo Duge je došao Nikola Marić, pripadnik „Kinder voda“, koji mu je rekao da se obuče i da krene zajedno sa ostalim muškarcima u Prozor. Nakon nekoliko dana, zatvorenici su utrpani u autobuse i odvedeni u logor „Dretelj“ u kome je on bio do 09. septembra 1993. godine, kada je pušten. Jedini razlog zbog kojeg su bili odvedeni je što su muslimani, jer, Duge su inače bile miroljubivo selo, nije bilo nikakvog otpora jer su oružje koje su imali bili predali.

49. Zaštićeni **svjedok „S7“** je potvrdio navode prethodnih svjedoka da je do sukoba između HVO i ARBiH, došlo u augustu 1993. godine, te da im je prije toga svo naoružanje bilo oduzeto. Svjedok također navodi da je on u to vrijeme bio u Lapsunju, krio se po šumi, po selu, zajedno sa Ibrom Pilavom, dok su ostali muškarci iz sela Lapsunj bili zatvoreni u Srednjoškolski centar i Vatrogasni dom u Prozoru. Muškarci su zatvoreni samo zato što su bili muslimani, drugog razloga nije bilo. Pojašnjavajući zašto on nije uhapšen zajedno sa ostalim muškarcima, svjedok navodi da je bio u kući Pilav Omera, te da je Omer izašao kada je čuo da neko dolazi, ali nije rekao ko dolazi. Čuvši oslovljavanje imenima Željko, Ljubane, Željko, Ljubane, shvatio je da će tu biti problema pa je izašao vani i potrčao prema Omerovom voćnjaku ispod kuće, a kada se u tom trenutku začula paljba i on pogođen u nogu, primirio se dok Željko i Ljuban nisu otišli. U vezi s tim, svjedok pojašnjava da je pomenuti „Željko“, zapravo optuženi Željko Jukić kojeg nije vidio, ali mu je prepoznao glas jer ga poznaje od malih nogu, išli su zajedno u osnovnu školu. Opisujući dalji slijed događaja, svjedok navodi da su se on i Pilav Ibro krili, a onda je po njih došla osoba, također imena Ibro ili Ibrahim Pilav, i rekla da odu u Srednjoškolski centar radi davanja izjave, te da će nakon toga biti pušteni. Kada su došli u Srednjoškolski centar, prema izjavi svjedoka, centar je bio pun zatvorenih muslimana iz sela Varvara, Kovačevo polje, Lapsunj, iz grada Prozora i okolnih sela. Nakon što ga je doktor pregledao, pušten je kući i po povratku u Lapsunj, navodi svjedok, ponovo je vidio Željka Jukića, te i kamione HVO koji su došli i pokupili sve preostale muslimane, žene, djecu i odvezli na Uzdol i Ustiramu, tako da je u selu ostao samo jedan Hrvat koji je živio tu.

50. Svjedok **Izet Pilav** također je potvrdio navode prethodnih svjedoka da je u toku oktobra mjeseca 1992. godine došlo do sukoba između ARBiH i HVO, da je HVO zauzeo grad Prozor, da je bilo paljenja bošnjačkih kuća, te da su u tom trenutku pripadnici ARBiH već napustili grad. Poslije toga, navodi svjedok, on je sa svojom porodicom otišao u Lapsunj gdje je bio do juna mjeseca 1993. godine kada je zajedno sa drugim muslimanima koji su bili na liniji, razoružan i odveden u Vatrogasni dom u Prozoru. Nakon sukoba u oktobru 1992. godine do njihovog hapšenja, Bošnjaci su ponovo sa Hrvatima išli na linije, te zaduživali oružje dolaskom na liniju, a razduživali po odlasku sa linije.

51. Kada je došao u Vatrogasni dom i tu zatekao druge muslimane, shvatio je da su svi zatvoreni. Svjedok navodi da je sa jednom grupom odveden na prinudni rad gdje je proveo 10-ak

dana, a potom su odvedeni u Srednjoškolski centar gdje je bilo drugih muslimana iz Prozora i okolnih sela.

52. Govoreći o sudbini svoje porodice, svjedok kaže da je njegova porodica početkom mjeseca augusta 1993. godine dovedena pred Srednjoškolski centar zajedno sa drugim bošnjačkim stanovništvom, a potom su odvedeni u selo Pograđe gdje su se zadržali 7 – 10 dana i onda su organizovano kamionima prebačeni preko Gračaca na teritoriju pod kontrolom ARBiH. Tada je protjerano svo stanovništvo muslimanskih sela oko Prozora, iz sela Lapsunj, Varvara, Paroš, Skrobućani, Gorica, Duge, Lug Donji – Gornji, Kranjčići. Skoro cijela njegova porodica je protjerana, a neki članovi njegove porodice su odvedeni i nikada nisu pronađeni.

53. Tvrdi da je dobro poznao optuženog Željka Jukića iz vremena kada je bio momčić, bio je njegov komšija i u to vrijeme „jedna od malo većih faca u Prozoru“ pojašnjavajući ovu konstataciju činjenicom da je upadao u muslimanske kuće, otimao narodu auta i sve što je vrijedilo. Također je naveo da je u toku ovih ratnih zbivanja viđao Željka Jukića u gradu, non-stop je jurio kako po gradu, tako i po muslimanskim selima, nosio je nekada crnu, a nekad maskirnu uniformu, uvijek je bio naoružan puškom i pištoljem. Svjedok navodi da je početkom augusta, odnosno 02. – 03. augusta 1993. godine, vidio Željka Jukića u Srednjoškolskom centru, ulazio je u prostorije pa i u prostoriju gdje je svjedok bio zatvoren.

54. Svjedok **Arif Pilav** saglasno iskazima prethodnih svjedoka potvrđuje da je u oktobru mjesecu 1992. godine došlo do sukoba ARBiH i HVO i da je HVO preuzeo vlast nad Prozorom, da se situacija nakon toga smirila, te muslimani ponovo išli na linije sa pripadnicima HVO i tom prilikom zaduživali oružje, a razduživali pri odlasku sa linije. Tako je bilo do maja mjeseca 1993. godine kada su muškarci potprani u kamion i odvedeni u UNIS na ispitivanje, a poslije toga u Vatrogasni dom. Svjedok navodi da je u Vatrogasnom domu bilo i drugih Bošnjaka koji su zatvoreni samo zato što su muslimani i da je on tu bio 10 dana, a onda je pušten kući. U periodu 20 – 25 dana nakon što je pušten kući, odvođen je na kopanje, a onda je odveden u Srednjoškolski centar gdje je također zatekao puno muslimana.

55. Prema navodima svjedoka, u Prozoru je bilo još lokacija u kojima su zatvarani muslimani sa područja sela Varvare, Kovačeva polja, Luga, Duga, Višnjana, a među kojima je, pored Vatrogasnog doma i Srednjoškolskog centra, bilo i atomsko sklonište UNIS-a.

56. Za svoju porodicu svjedok kaže da je ostala u Lapsunju sve do kraja augusta 1993. godine kada dolaze pripadnici HVO i svo stanovništvo sela Lapsunj, kao i ostalo muslimansko stanovništvo, protjeruju na teritoriju koju je držala ARBiH.

57. Svjedok optuženog Željka Jukića poznaje od prije rata, te kaže da ga je vidio u Srednjoškolskom centru, ulazio je u učionicu u kojoj je bio zatvoren.

58. Zaštićeni svjedok „S2“ takođe potvrđuje da je došlo do sukoba između ARBiH i HVO u oktobru 1992. godine i da je nakon toga kontrolu nad Prozorom imao HVO, da su muslimani i poslije toga išli sa pripadnicima HVO na liniju prema Srbima, ali bez naoružanja.

59. Svjedok takođe navodi da je u ljeto 1993. godine, na liniji na Idovcu, uhapšen od strane vojne policije HVO i da je odveden u Vatrogasni dom zajedno sa bratom i drugim osobama. Uhapšen je „*vjerovatno zato što sam musliman*“. U Vatrogasnom domu je ostao 10 – 15 dana, a prošao je i kroz ostale logore u Prozoru u kojima su bili zatvoreni Bošnjaci: Srednjoškolski centar, atomsko sklonište, MUP, odnosno prostorija iza MUP-a, pekaru. U tim logorima bili su zatvoreni Bošnjaci iz sela Gračanica, Varvara, Lapsunj, Duge, Skrobućani, Orašac, odnosno Bošnjaci iz svih muslimanskih sela u općini Prozor.

60. Za vrijeme dok je bio po logorima, čitava njegova porodica, navodi svjedok, protjerana je, a dok je bio u pekari, vidio je kako prolaze kamioni i prevoze muslimane iz sela Lapsunj gdje je bilo sabirno mjesto za stanovnike sela Varvare, Gluvačevo Polje, Skrobućani, Lug.

61. Svjedok navodi da poznaje Jukić Željka, poznato mu je da je bio pripadnik „Kinder voda“, a vidio ga je u Srednjoškolskom centru kada je dolazio početkom augusta 1993. godine.

62. Svjedok **Džafer Kaltak** u svom iskazu navodi da je 29. jula ili 01. augusta 1993. godine sa majkom i ocem pobjegao u jednu garažu, da im je kuća bila zapaljena, a dolaskom pripadnika „Kinder voda“, da su bili maltretirani, tukli su ih, a majku otjerali sa ostalim civilima. Navodi da je kasnije sa ocem odveden u Srednjoškolski centar.

63. Svjedoci **Hamdo Kaltak, Alija Hujdur i Esad Brkić**, saglasno kao i prethodni svjedoci su govorili o njihovom odvođenju od strane HVO u Srednjoškolski centar, u Vatrogasni dom i prostoriju MUP-a u kojima bilo zatvoreno oko 250 Bošnjaka, a ostalo stanovništvo okupljano u sela Pograđe, Lapsunj, Duge gdje su bili do augusta 1993. godine kada su protjerani iz općine.

64. Svjedok **Esad Vugdalić** je tokom svjedočenja govorio o stanju u Prozoru poslije novembra mjeseca 1992. godine ističući da je sve bilo pod kontrolom Hrvata, da su Bošnjaci postali građani drugog reda, da su pod prisilom išli na položaje protiv srpskih snaga, te da u junu, julu i augustu 1993. godine dolazi do hapšenja i zatvaranja u logore, u Vatrogasni dom, fabriku „Dekorativa“, atomsko sklonište i druge zatvore.

65. Svjedokinja **Šemsa Bećirović** je potvrdila da su 17. jula 1993. godine pripadnici HVO upali u selo Lug i odveli njenog muža i ostale muškarce starije od 15 – 16 godina. Nakon 2 – 3 dana vidjela je supruga u Srednjoškolskom centru zajedno sa Bošnjacima iz ostalih sela. U protjerivanju stanovništva iz sela Lug u selo Duge, učestvovali su Nikola Marić, njegov brat i drugi pripadnici HVO. U selu Duge je ostala 7 – 10 dana, a zatim je otišla u Borovnice gdje je bila do 28. augusta 1993. godine kada se desio „*progon muslimana*“.

66. Svjedokinja **Zlata Omanović** navodi da se u vrijeme opisanih događanja sa mlađim sinom nalazila u Mostaru, ali da joj je muž pričao da je 15. jula, bio zajedno sa drugim muškarcima okupljenim na Pograđu i da je odveden u Srednjoškolski centar, a poslije toga prebačen prvo u Ljubuški, a potom u „Dretelj“.

67. Da se progon muslimana na teritoriju pod kontrolom ARBiH desio 28. augusta 1993. godine, te da su muškarci zatvarani u logore od strane pripadnika HVO, potvrdili su i svjedoci **Dževad Kovačević, Amir Konjarić, Muharem Konjarić, Esad Vugdalić i zaštićeni svjedok „A2“**.

68. O napadu i odvođenju bošnjačkih civila govorio je i svjedok **Hajrudin Bektaš** koji navodi da su u oktobru 1992. godine izbili sukobi između bošnjačke i hrvatske strane, da su Bošnjaci stavljeni pod komandu HVO, te da je početkom jula 1993. godine vojna policija došla autobusima da kupi vojno sposobne muškarce iz sela Varvare.

69. O odvođenju žena i djece iz Skorobučana govorio je i **zaštićeni svjedok „A3“** ističući da ih je pokupila vojska HVO i odvela u Lapsunj, te da su svi bili civili.

70. Da su u oktobru 1992. godine **vojne formacije Hrvatske vojske (HV)** učestvovala u napadu na Prozor i u napadu na bošnjačka sela u periodu na koji se presuda poziva, te o njihovom prisustvu na teritorije općine Prozor, govorili su mnogobrojni svjedoci optužbe.

71. Tako svjedok **Esad Brkić** navodi da je, dok je bio u Srednjoškolskom centru i dok je išao na rad u Juriće, Crni Vrh i na Pidriš, pored vojnika HVO, viđao i pripadnike HV koji su na ramenu imali oznake HV, misli da su bili iz Splita.

72. Svjedok **Hamid Kmetaš** navodi da je Prozor zauzela HVO i da je pored njih bila i HV koja je imala oznake HV, a njeni pripadnici su u govoru imali drugačiji naglasak.

73. U pogledu obilježja koja su nosili pripadnici Hrvatske vojske, na isti način govori i potvrđuje svjedok **Hajrudin Bektaš**, koji pominje i događaj provaljivanja u džamiju koji se desio u maju 1993. godine i gdje je po dolasku u džamiju zatekao dva polupijana, njemu nepoznata vojnika koji su na rukavu imali obilježja HV.

74. Činjenične navode o prisustvu pripadnika Hrvatske vojske na području općine Prozor, također potvrđuje svjedok **Hazim Hodžić** koji je nakon što je uhvaćen, tokom transporta kamionom, vidio vojnike i HVO i HV koje je prepoznao po amblemima na rukavima.

75. Navode o prisustvu jedinica HV na teritoriji općine Prozor i njihovog učešća u napadu saglasno potvrđuju i svjedoci **Almin Dautbegović, Izet Pilav, Arif Pilav, Džafer Kaltak, Esad Beganović, Dževad Kovačević, Šemsa Bećirović, Ibro Selimović, Armin Pračić** koji je također

naveo da su ga zarobili pripadnici Velebitske bojne HV i **Đula Berić – Sultanić** koja kaže da su u šestom mjesecu 1993. godine došla dva vojnika da pretresu njen stan i za koja je, po naglasku kojim su govorili, zaključila da su iz Hrvatske.

76. Vijeće u potpunosti prihvata iskaze naprijed navedenih svjedoka koji kao učesnici događaja sasvim jasno i saglasno govore o okolnostima napada, mjestima napada, ko su učesnici napada, te koje se radnje poduzimanju prema civilima. Svjedoci svjedoče o onome što su lično doživjeli i vidjeli tako da njihova kazivanja u svojoj sveukupnosti daju jasnu i objektivnu sliku o tome šta se u relevantnom vremenskom periodu naznačenom u osuđujućem dijelu presude, događalo sa bošnjačkim stanovništvom kako grada Prozora tako i okolnih sela općine Prozor. Kako su iskazi saslušanih svjedoka potkrijepljeni i materijalnim dokazima, to ih Vijeće prihvata vjerodostojnost i tačnim. U toku postupka nisu prezentirani dokazi koji bi ishodili drugačiji zaključak od onoga koji je ovdje izložen.

77. Naime, detaljnom analizom iskaza navedenih svjedoka, cjenjenih pojedinačno i u međusobnoj vezi, te u vezi sa uloženim relevantnim objektivnim dokazima¹⁷ Vijeće je zaključilo van razumne sumnje da je u vremenskom periodu na koji se optužba poziva izvršen napad od strane vojnih formacija HVO i HV, na civilno bošnjačko stanovništvo grada Prozora i pripadajućih sela općine Prozor (Duge, Lapsunj, Klek, Skrobučane, Klek, Munikoze, Varvare, Kovačevo polje, Uzdol, Ustirame, Poroš, Gorica, Kranjčići, Lug Donji - Gornji, Višnjani, Orašac, Gluvačevo polje, Pograđe..), te da je tom napadu prethodilo oduzimanje oružja, a potom odvođenje i zatvaranje bošnjačkih muškaraca u logore na području općine Prozor (Srednjoškolski centar, Vatrogasni dom, atomsko sklonište, MUP...) i Hercegovine (Dretelj), te protjerivanjem preostalog bošnjačkog stanovništva na teritoriju pod kontrolom ARBiH.

78. Da su jedinice HV učestvovala u napadu na općinu Prozor zajedno sa vojnim formacijama HVO proizilazi iz dokaza Tužilaštva **T-57**, odnosno Izvještaja o situaciji na terenu sačinjenog od strane Brigade „Rama“ HVO od 24. oktobra 1992. godine u kojem je navedeno da su „...grad Prozor i Ramsko jezero u kontroli HV Prozor.“

79. Navedeno također proizilazi iz tačke 3. Zapovijedi Stožera OS Zenica od 26. novembra 1992. godine koja je upućena svim jedinicama HVO (**T-62**) u kojoj se navodi: „*Pripadnici HV kcji su prisutni na ovim prostorima, a nose oznake HV, upozorit da skinu oznaku jer time uvlačimo RH u probleme.*“. Isto tako u materijalnom dokazu **T-63**, odnosno Zapovijedi HVO Općinski stožer Mostar izdatoj 09. decembra 1992. godine, u tački 3. stoji da treba „*Pripadnike HV zamoliti /uz otješr, jer, je/ da za vrijeme boravka na našim prostorima nose oznake HVO.*“

¹⁷ Materijalni dokazi optužbe T-59, T-62, T-63, T-66, T-92, T-104, T-108, T-125, T-132 i T-133.

80. U dokazu označenom kao **T-66**, odnosno Zapovijedi od 12. aprila 1993. godine dostavljenoj svim brigadama, uključujući i brigadu „Rama“, u tački 1. zapovijedi stoji: „*Dostaviti popis svih časnika HV kcji se nalaze u vašim postrcjbama i zapovjedništvima.*“

81. Iz dokaza Tužilaštva broj **T-92** proizilazi da je zapovjednik GS HVO, general-bojnik Slobodan Praljak, uputio molbu 24. jula 1993. godine predsjedniku RH, Franji Tuđmanu, ministru odbrane RH, Gojku Šušku i načelniku GS HV, generalu zbora Janku Bobetku, za angažovanje snaga iz 4. i 5. gardijske brigade, zbog izuzetno teške situacije za hrvatski narod i hrvatski prostor HZ HB i HVO.

82. Iz službene zabilješke HVO Sektora sigurnosti od 13. augusta 1993. godine, odnosno dokaza **T-104**, koja se odnosi na sigurnosnu situaciju na području Rame i Uskoplja, proizilazi da je predložena smjena dotadašnjeg zapovjednika brigade „Rama“ i da je za zapovjednika predložen Ante Pavlović, pripadnik HV. U istom dokumentu se navodi da je sigurnosna situacija na području Uskoplja mnogo bolja, naročito od kada su pristigle jedinice iz drugih dijelova HZ HB „...kao i djela 5. gardijske brigade HV.“

83. U pogledu učešća HV u sukobima na području općine Prozor govore i dokazi **T-108**, **T-132** i **T-133**, odnosno Zahtjev za spas muslimanskog stanovništva Prozora i sela prozorske opštine od 17. augusta 1993. godine, upućen Međunarodnom crvenom križu-krstu od strane Odbora za povratak legalnih organa i prognanih lica Prozor-Jablanica (T-108), Kratkog pregleda zbivanja i stanja u prozorskoj opštini od 10. aprila 1994. godine, sačinjen od strane Opštinskog centra za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava-Prozor (T-132) i Informacije o situaciji u opštini Prozor prije i poslije brutalne agresije HVO i HV od 23./24. oktobra 1992. godine i položaja muslimanskog naroda u vezi sa događajima od 20. aprila 1994. godine, sačinjene od strane Opštinskog centra za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava-Prozor (T-133) u kojima se HV spominje u kontekstu učešća u oružanim sukobima na području općine Prozor, na strani HVO.

84. Zaključak o prisustvu pripadnika HV na području općine Prozor također proizilazi i iz Informacije podcentra SIS Rama od 12. januara 1994. godine, u kojoj je navedeno da se dana 11. januara 1994. godine desio incident između pripadnika HV, jedinice „Marija Vlačić“ i pripadnika VP Prozor, odnosno da je nekoliko pripadnika VP Prozor pretuklo jednog pripadnika navedene jedinice HV (**T-125**).

85. Kako navedeni materijalni dokazi potvrđuju iskaze mnogobrojnih svjedoka koji su govorili o prisustvu jedinica HV na području općine Prozor, to je Vijeće ocjenom ovih dokaza, pojedinačno i u međusobnoj povezanosti, izvelo jasan i nedvojbjen zaključak da su u inkriminisanom vremenskom periodu jedinice HV bile prisutne na teritoriji općine Prozor.

86. Vijeće je u kontekstu iznesenog zaključka, razmotrilo i tezu odbrane optuženog Jukić Željka prema kojoj *nije postojao širok i sistematičan napad HVO niti HV na području općine Prozor, usmjeren protiv bošnjačkog naroda, te da hrvatski narod i njegovo zapovjedništvo, kao većinski narod u tom periodu na tom području, nije imao nikakve zločinačke namjere prema pripadnicima bošnjačkog naroda, već da se, naprotiv, radilo o odbrani od napada ARBiH na jedinice HVO kcji se desio 22./23. oktobra 1992. godine i kcji je ranije pripreman, te borbi hrvatskog naroda i rjegove oružane komponente HVO da sačuvaju svjca višestojetna ogrjišta i suživot kcji je tu uvijek postojao*. S tim u vezi, braniteljica je navela da *polazeći od činjenice da je u vrijeme početka sukoba na teritoriji općine Prozor, u nacionalnom sastavu stanovništva, hrvatsko stanovništvo činilo apsolutnu većinu, sasvim se nelogičnim i neutemeljenim čini teza da je HVO, kao oružana komponenta hrvatskog naroda, izvršilo širok i sistematičan napad na općinu Prozor, a time i napad na njegovo, većinsko, hrvatsko stanovništvo*.

87. Na osnovu provedenih dokaza subjektivne i objektivne prirode, kako optužbe tako i odbrane, Vijeće je utvrdilo da je u općini Prozor, u drugoj polovini 1992. godine, došlo do postepenog zaoštavanja odnosa između vojnih komponenti hrvatskog i bošnjačkog naroda koje je kulminiralo ubistvom pripadnika HVO Frane Zadre na Crnom Vrh, od strane pripadnika ARBiH, dana 23. oktobra 1992. godine i izbijanjem otvorenog sukoba nakon kojeg je HVO zauzelo grad Prozor i veći dio teritorije općine, te da je postojao plan „BE“¹⁸ o djelovanju ARBiH, odnosno Teritorijalne odbrane (TO), samostalno ili u sadejstvu sa jedinicama TO susjednih općina. Pri tome, iz dokaza **O-34** ne proizilazi izričito da je djelovanje ARBiH prema navedenom planu „BE“ bilo usmjereno protiv jedinica HVO. Međutim, navedena teza odbrane, da je druga strana odgovorna za izbijanje neprijateljstava, odnosno da se radilo o odbrani od napada jedinica ARBiH na HVO, ne može dokazati da nije postojao napad protiv nekog konkretnog civilnog stanovništva¹⁹, niti može biti opravdanje za izvršenje napada na pripadnike određenog naroda. Iz iskaza svjedoka i uloženi materijalnih dokaza optužbe nesumnjivo proizilazi da je u inkriminisanom periodu postojao širok i sistematičan napad jedinica HVO usmjeren protiv bošnjačkog civilnog stanovništva općine Prozor. Dakle, svaki napad na civilno stanovništvo neprijatelja je protivpravan i zločini počinjeni u okviru jednog takvog napada mogu se, ako su ispunjeni i svi drugi uslovi, okvalifikovati kao zločini protiv čovječnosti.²⁰

¹⁸ Dokaz odbrane O-34.

¹⁹ MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Dragojuš Kunarac i dr.*, paragraf 88.: „Dokazi o napadu druge strane na civilno stanovništvo optuženog mogu se izvoditi samo ako se njima pokušava "dokazati ili opovrći neki od navoda iz optužnice", a osobito navod tužioca o tome da je postojao rasprostranjeni ili sistematski napad usmjeren protiv nekog civilnog stanovništva. Tvrdjom da je druga strana odgovorna za izbijanje neprijateljstava ne može se, na prijer, dokazati da nije postojao napad protiv nekog konkretnog civilnog stanovništva.”

²⁰ MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Dragojuš Kunarac i dr.*, paragraf 87.: „Kao što je primjetilo Pretresno vijeće, prilikom utvrđivanja da li je došlo do napada na neko konkretno civilno stanovništvo, irelevantno je da je druga strana takode pocinila zvjerstva protiv civilnog stanovništva neprijatelja. To što je jedna strana izvršila napad na civilno stanovništvo druge strane ne opravdava napad te druge strane na civilno stanovništvo one prve, a niti ne iskjučuje zaključak da su snage te druge strane zapravo svjca napad usmjerile upravo na civilno stanovništvo kao takvo. Svaki napad na civilno stanovništvo neprijatelja je protivpravan i zločini počinjeni u okviru jednog takvog napada mogu se, ako su ispunjeni i svi drugi uslovi, okvalifikovati kao zločini protiv čovječnosti.”

88. Iskazi svjedoka optužbe o izbijanju sukoba između ARBiH i HVO u oktobru 1992. godine na teritoriji općine Prozor i napadu na bošnjačka sela, razoružavanju bošnjačkog stanovništva nastanjenog na području pod kontrolom HVO, uništavanju i oduzimanju njihove imovine, ograničavanju kretanja, te postojanju logora u koje su zatvarani bošnjaci i protjerivanju bošnjačkog stanovništva iz općine Prozor su potkrijepljeni i uloženim objektivnim dokazima Tužilaštva BiH²¹.

89. Analizom kako subjektivnih tako i objektivnih dokaza Vijeće je također zaključilo da je napad, u vremenskom periodu naznačenom u osuđujućem dijelu presude, po svom karakteru bio širok jer po svom opsegu uključuje veliki broj zabranjenih radnji poduzetih prema velikom broju bošnjačkog civilnog stanovništva kako samog grada Prozora tako i šire, sela na teritoriji općine Prozor koji su postali žrtve protjerivanja, fizičkog zlostavljanja, prisilnog nestanka i drugih oblika nečovječnog postupanja koji u svojoj ukupnosti i efektima, napad čine rasprostranjenim. Osim toga, analizirajući sam karakter i okolnosti napada, Vijeće zaključuje da do napada na civilno bošnjačko stanovništvo nije došlo nasumice, jer su široko rasprostranjena djela nečovječnog postupanja višestruko ponavljana prema istom ili sličnom obrascu zločina na navedenom području. Takav zaključak jasno proizilazi iz saglasnih iskaza svjedoka optužbe, kako onih koji su živjeli u gradu Prozoru, tako onih koji su živjeli u istom ili različitim selima općine Prozor, a koji na skoro identičan način govore o razoružavanju civila bošnjačkih sela, uništavanju i pljačkanju imovine, načinu prikupljanja civilnog stanovništva u pojedinim selima i njihovom deportovanju na teritoriju pod kontrolom ARBiH, hapšenju i zatvaranju muškaraca u oformljene logore, prisilnom nestanku i vršenju drugih nečovjećnih krivičnih djela itd.

90. Dakle, cijeneći iskaze svih svjedoka koji su svjedočili na naprijed navedene okolnosti i uložene materijalne dokaze, Vijeće nalazi dokazanim da je u vrijeme obuhvaćeno osuđujućim dijelom ove presude, na području općine Prozor, postojao napad, da je napad poduzet od strane vojnih formacija HVO i HV, da je napad po svom karakteru bio širok i sistematičan, te da je isti bio usmjeren protiv civilnog stanovništva, a o čemu će više biti riječi u nastavku presude.

2. Usmjerenost napada protiv civilnog stanovništva

91. Drugi opći element krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti kojeg je neophodno utvrditi jeste da je napad je usmjeren protiv civilnog stanovništva.

92. Napad je usmjeren protiv civilnog stanovništva ako je ono primarni cilj napada. Izraz „usmjeren protiv“ je formulacija koja podrazumijeva da civilno stanovništvo nije sporedni cilj napada.

²¹ Materijalni dokazi Tužilaštva BiH od T-57 do T-61, T-76, T-81, T-82, T-84, T-87, T-88 T-97, T-98, T-100, T-105, T- 106, T-111, T-114, T-126, T-133 i T-134.

93. Kada je u pitanju status lica prema kojima su počinjene radnje, Vijeće prevashodno ukazuje na opću odredbu zajedničkog člana 3. ženevskih konvencija prema kojem se civilima imaju smatrati *“osobe kcje ne učestvuju neposredno u neprjateljstvima, podrazumjevujući tu i pripadnike oružanih snaga kcji su položili oružje i osobe onesposobjene za borbu usjed bolesti, rarjavarja, lišerja slobode ili iz kcjeg bilo drugog uzroka.”*²² U slučaju sumnje da li je neka osoba civil, ta osoba smatrat će se civilom.

94. Na osnovu činjenica koje su detaljno analizirane i obrazložene prilikom ocjene postojanja i karaktera napada, Vijeće nalazi da nema nikakve sumnje da su sva lica prema kojima je bio usmjeren napad, pa tako i ona koja su navedena u osuđujućem dijelu izreke ove presude, bili civili, da su muškarci civili odvođeni u logore, a žene, djeca i starije osobe protjerane sa područja općine Prozor koje je kontrolisalo HVO, samo zato što su bili muslimani, odnosno Bošnjaci, iz čega Vijeće izvodi zaključak o napadu koji je preduzet na diskriminatornoj osnovi. Svi svjedoci Tužilaštva su potvrdili da je veći dio teritorije općine Prozor, nakon sukoba između ARBiH i HVO iz oktobra 1992. godine, bio pod kontrolom HVO, te da se napad odvijao isključivo prema civilnom stanovništvu koje nije imalo oružje ni uniformu, niti je djelovalo u okviru borbenog konteksta, iz čega slijedi zaključak da civilno stanovništvo nije bilo sporedni već primarni cilj napada. Nije bilo dokaza koji bi ishodili drugačiji zaključak Vijeća od onoga koji je ovdje izložen.

95. Naime, iz provedenih dokaza subjektivne prirode jasno proizilazi da, nakon sukoba između ARBiH i HVO u oktobru 1992. godine, na teritoriji općine Prozor pod kontrolom HVO nije bilo oružanih formacija bošnjačkog naroda koje su pružale organizirani otpor HVO, niti je bošnjačko stanovništvo bilo naoružano, niti se borilo, odnosno pružalo oružani otpor vojnim snagama HVO. Isto tako, u momentu napada jedinica HVO na bošnjačka sela i prikupljanja bošnjačkih muškaraca i njihovog odvajanja od ostalog stanovništva, nije bilo otpora, niti su isti bili naoružani.²³

96. Prema tome, uzimajući u obzir sredstva i metode korištene tokom napada, status žrtava, njihov broj, diskriminatorni karakter napada, prirodu krivičnih djela počinjenih tokom napada, Vijeće nalazi dokazanim da je cilj napada, koji je bio širok i sistematičan, bilo civilno bošnjačko stanovništvo općine Prozor.

3. Svijest optuženog o postojanju napada i da njegove radnje čine dio tog napada (neksus)

²² Član 3. stav 1. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba propisuje da će se prema ovoj kategoriji stanovništva postupati, u svakoj prilici čovječno, bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili ubjeđenju, polu, rođenju, imovnom stanju ili kojem drugom sličnom mjerilu.

²³ Svjedoci Zejnil Grcić, Galib Sabitović, Almin Dautbegović, Arif Pilav, “S2”, Esma Bekrić, Armin Pračić, Ibrahim Husić, Numo Kovačević, Ekrem Hubijar, Fadil Zec.

97. U pogledu utvrđivanja nužne *mens rea* kod krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, počinitelj mora, ne samo imati namjeru da počini krivično djelo ili djela u osnovi zločina (u konkretnom slučaju Vijeće je optuženog Željka Jukića oglasilo krivim za progon počinjen nečovječnim djelima, prisilnim nestankom osoba i prisilnim preseljenjem stanovništva), nego mora i znati da njegova djela ulaze u okvir rasprostranjenih ili sistematskih zločina usmjerenih protiv civilnog stanovništva, te da se njegova djela uklapaju u taj obrazac.²⁴ Počinitelj ne mora biti upoznat sa pojedinostima napada, niti mora odobravati kontekst u kojem se čine njegova djela.²⁵ Dovoljno je da optuženi razumije opći kontekst u kojem je djelovao.²⁶

98. Zaključak o postojanju nekusa između konkretnih djela za koja je optuženi i osuđen i prethodno opisanog i utvrđenog napada na civilno stanovništvo, Vijeće je izvelo razmatranjem pitanja: prisustva optuženog na području općine Prozor u inkriminisanom periodu, njegovom znanju o dešavanjima koja u tom periodu na teritoriji općine, te pitanjem neposrednog učešća optuženog u pojedinim radnjama napada na civilno stanovništvo, kao što je nezakonito odvođenje i zatvaranje bošnjačkih civila u logore i druge opisane radnje nečovječnog postupanja.

99. S obzirom na vrstu krivičnog djela za koje je optuženi Željko Jukić ovom presudom oglašen krivim, a o čemu će u nastavku ove presude Vijeće dati detaljnije obrazloženje uz svaku pojedinu radnju optuženog u osnovi progona, jasno proizilazi da je optuženi Željko Jukić, kao pripadnik Brigade „Rama“ HVO, odnosno kao pripadnik „Kinder voda“ i stanovnik (sela Ometala) općine Prozor, prema kazivanju svjedoka, također stanovnika iste općine, u periodu od jula do kraja septembra 1993. godine, bio prisutan i viđan na širem području općine Prozor, te da je bio svjestan postojanja napada jer u kontekstu krivičnog djela koje mu se stavlja na teret, sam ili sa drugim pripadnicima HVO učestvuje u prikupljanju stanovništva općine Prozor i njihovom deportovanju na teritoriju pod kontrolom ARBiH, u hapšenju i zatvaranju muškaraca u logore koji su na području iste općine formirani u tu svrhu, učestvuje u deportovanju muškaraca u logore na području Hercegovine, u prisilnom nestanku, fizičkom zlostavljanju i vršenju drugih nečovjećih krivičnih djela.

100. Optuženi je bio svjestan svojih djela i da ta djela čine dio širokog i sistematičnog napada, ista htio i učinio metodama koje kod žrtava izazivaju strah za sopstveni život i život najbližih, bol i patnju, a na što ukazuje brojnost radnji poduzetih u relativno kratkom vremenskom periodu kao i broj civilnih osoba prema kojim te radnje poduzima, te bio svjestan, odnosno htio i znao da radnje koje poduzima, čini prema nenaoružanom civilnom bošnjačkom stanovništvu grada Prozora i pripadajućih sela općine Prozor, a o čemu su tokom postupka govorili mnogobrojni svjedoci, akteri pomenutih događaja. Da je optuženi Željko Jukić bio pripadnik Brigade „Rama“ HVO i jedinice

²⁴ MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Duško Tadić*, paragraf 248.

²⁵ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Fatmir Limaj*, paragraf 190.

²⁶ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Dario Kordić*, paragraf 185.

poznate kao „Kinder vod“²⁷ potvrdili su takođe svjedoci optužbe koji su svjedočili o kritičnim događajima u kojima je upravo optuženi Željko Jukić učestvovao i imao aktivnu ulogu, a čiji iskazi su pokrijepljeni materijalnim dokazima optužbe²⁸, na koji način je otklonjena svaka sumnja u pogledu pripadnosti optuženog formacijama HVO prisutnim na području općine Prozor.

101. Uzevši u obzir utvrđeno činjenično stanje, te navedene kriterijume, Vijeće je zaključilo da nema sumnje da je optuženi Željko Jukić znao za postojanje niza rasprostranjenih i sistematskih zločina usmjerenih protiv civilnog bošnjačkog stanovništva općine Prozor, te nema sumnje da je znao i htio da i njegova djela budu dijelom napada i da doprinese takvom napadu protiv civilnog stanovništva.

102. Dakle, na temelju izvedenih dokaza, Vijeće je zaključilo, da je u periodu od jula do kraja septembra 1993. godine, na području općine Prozor, izvršen širok i sistematičan napad, koji je bio usmjeren protiv civilnog bošnjačkog stanovništva, a koji je uključivao zatvaranja u logore i teška oduzimanja slobode, nečovječna djela, pljačkanja imovine stanovništva, namjerna i teška uskraćivanja osnovnih prava zbog pripadnosti određenoj skupini ljudi, a sve s ciljem progona bošnjačkog stanovništva sa područja općine Prozor pod kontrolom HVO, koji napad je izvršen od strane formacija HVO i HV.

103. Imajući u vidu sve navedeno, Vijeće nalazi dokazanim postojanje općih elemenata krivičnog djela iz člana 172. KZ BiH.

4. Identitet optuženog i njegovo prisustvo u mjestima preduzimanja radnji izvršenja

104. Svijest optuženog o postojanju širokog i sistematičnog napada i da njegove radnje čine dio toga napada, Vijeće je razmatralo i sa aspekta njegovog prisustva u inkriminisanom periodu na području općine Prozor, odnosno u mjestima u kojima su preduzete radnje izvršenja navedene u izreci osuđujućeg dijela presude. U ovom kontekstu, Vijeće je razmotrilo i analiziralo navode odbrane optuženog prema kojima je optuženi *in tempore criminis* bio mlad čovjek, običan vojnik, pripadnik jedinice za posebne namjene „Marinko Beljo“ koja je djelovala isključivo na crti razdvajanja prema Srbima, na Kupresu, koja je bila duga preko 50 km, pa tako da nije imao, niti je mogao imati bilo kakvih saznanja da u to vrijeme postoji smišljen plan od strane HVO da se izvrši etničko čišćenje Bošnjaka na području općine Prozor, niti je, pod pretpostavkom da je takav plan uopće postojao, imao bilo kakve veze s tim.

²⁷ Svjedoci Tužilaštva BiH Zejnil Grcić, Esad Brkić, Avdo Husić, Ibrahim Grcić, Amir Konjarić, Mujo Perviz, Dervo Kmetaš, Ibro Selimović, Hajrudin Bektaš, zaštićeni svjedoci „A1“, „A3“ i „S2“ izričito ukazuju da je optuženi bio pripadnik „Kinder voda“ Vojne policije kojeg su sačinjavali mlađi pripadnici Brigade „Rama“ HVO.

²⁸ Materijalni dokazi Tužilaštva BiH T-34, T-35 i T-84.

105. S tim u vezi, kao činjenicu od odlučujućeg značaja odbrana je postavila pitanje identifikacije počinioca krivičnog djela u osobi optuženog Željka Jukića, ističući da kvalitet iskaza svjedoka optužbe, nije takav da se na njihovim iskazima mogu uspostaviti pouzdani osnovi za identifikaciju optuženog.

106. Vijeće nalazi potrebnim istaknuti da sistem krivičnog prava mnogih zemalja uvažava potrebu za krajnjim oprezom prije nego što se optuženi osudi na osnovu iskaza svjedoka koji ga je identifikovao u otežanim okolnostima. U drugostepenoj odluci MKSJ, žalbeno vijeće u predmetu *Zoran Kupreškić i dr.* je navelo faktore koje sudovi mnogih zemljama uzimaju kao relevantne za ocjenu u žalbenom postupku, da li je odluka presuditelja o činjenicama da se osloni na svjedočenje o identifikaciji bila nerazložna ili da zbog takve odluke osuđujuća presuda ne počiva na čvrstim temeljima. "Sudovi u mnogim zemljama izdvajaju sjedeće faktore: npr. identifikacija optuženog od strane svjedoka kcji su optuženog samo letimično vicjeli ili kcji ga nisu dobro vicjeli zbog prepreka: identifikacija u tami ili nakon traumatičnog događaja kcji je svjedok doživio; nepodudarnosti ili netačnosti u iskazu o fizičkim karakteristikama optuženog u vrijeme događaja; davar je pogrešne identifikacije ili slučaj kad svjedok prvo izjavljuje da ne prepoznaje optuženog da bi ga potom ipak prepoznao; nespeljivi iskazi više svjedoka; te naknadna izjava svjedoka da se sjeća optuženog u okolnostima kcje upućuju na očiglednu mogućnost da je svjedok bio pod uticajem sugestije drugih".²⁹

107. Imajući u vidu navedeno, pažljivom ocjenom svih provedenih dokaza, kako pojedinačno, tako i u njihovoj međusobnoj povezanosti, Vijeće je ovo sporno i veoma važno pitanja identiteta izvršioca krivičnog djela, analiziralo i ocjenilo kroz sljedeće aspekte:

- a) fizički izgled počinioca krivičnog djela,
- b) prepoznavanje optuženog od strane svjedoka i izgled uniforme i naoružanje koje je nosio, te
- c) prisustvo optuženog u vrijeme i na mjestu preduzimanja inkriminisanih djela.

(a) Fizički izgled počinioca krivičnog djela

108. U pogledu fizičkih karakteristika počinioca krivičnog djela svjedoci Tužilaštva i odbane su se izjašnjavali u pogledu boje i dužine kose, rasta i stasa, životne dobi, te drugih karakterističnih obilježja prije i u vrijeme kada je poduzimao zabranjene radnje.

²⁹ MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Zoran Kupreškić i dr.*, paragraf 40.

109. Svjedoci **Zejnir Grcić, Galib Sabitović, Avdo Husić, Ibrahim Lulić, Hajrudin Bektaš i Emir Korman** navode da je osoba koja je preduzimala inkriminisane radnje, u predmetnom periodu, imala plavu, odnosno svijetliju boju kose, a svjedoci **Almin Dautbegović, Šemsa Bećirović, Hamid Kmetaš i Ekrem Hubijar** da je osoba imala svijetliju, smeđu boju kose, s tim da je svjedok Hamid Kmetaš prilikom saslušanja u Tužilaštvu BiH³⁰, izjavio da je osoba imala svijetliju kosu, bez preciziranja koje boje. Suprotno navedenim iskazima, svjedoci odbrane **Slavko Sićaja i Božo Beljo** navode da je Željko Jukić imao crnu kosu, a **Danko Čališ** da je imao tamno smeđu, skoro crnu kosu. Dalje, u pogledu dužine kose svi svjedoci optužbe³¹ koji su se izjašnjavali u pogledu ove činjenice, saglasni su da je počinitelj imao malo dužu kosu, bez navođenja okvirne dužine, dok je svjedokinja **Šemsa Bećirović** dodala i da je „*imao malo repića*“ pri čemu ne daje detaljniji opis „*repića*“. Na istu okolnost svjedoci odbrane³² su saglasno izjavili da je Željko Jukić uvijek bio kratko i uredno ošišan.

110. Opisujući izgled optuženog, svjedok **Zejnir Grcić** takođe navodi da je počinitelj bio mlađa osoba, da nije imao *veliki stas*, da je bio mršav i da je *jako fino izgledao*. Da se radilo o mlađoj osobi potvrdili su i svjedoci **Galib Sabitović i Avdo Husić**. Svjedok **Ibrahim Lulić** počinoca opisuje kao osobu visne oko 180 cm, bio je niži od njega koji je visok 190 cm, a svjedok **Mujo Perviz** da je počinitelj bio ponizak, dok svjedok **Hamid Kmetaš** kaže da je *bio srednjeg, može se reći i marjega rasta i pomršav*. Da je ta osoba bila mršava kažu i **Emir Korman**, te **Slavko Sićaja** koji je također potvrdio da je Željko Jukić bio *jedan fin, sreden momak*, a sa čime je saglasan i svjedok **Pero Kovačević**.

111. Opisujući izgled lica i druga karakteristična obilježja počinoca, svjedoci optužbe su naveli da je isti imao špicasto lice³³, šire čelo i spljošten³⁴, širi³⁵, odnosno boksterski³⁶ nos, te da je imao ben³⁷ na desnoj strani lica, u području iznad usne³⁸.

112. Upoređujući navedene opise i naznačene karakteristike i obilježja počinoca sa rastom, stasom i drugim fizičkim karakteristikama i obilježjima optuženog Željka Jukića, kao i sa relevantnim materijalnim dokazima³⁹, odnosno sa fotografijama optuženog Željka Jukića, nesumnjivo je da opis počinoca od strane svjedoka optužbe, uz manja odstupanja, odgovara izgledu optuženog Željka Jukića sa uloženi fotografija, kao i njegovom sadašnjem izgledu. S tim u vezi, Vijeće zaključuje da su svjedoci optužbe bili saglasni da je počinitelj imao svijetliju kosu, razilazeći se u pogledu nijanse, pri čemu su jedni govorili da je bila „*plava*“, „*plavkasta*“, a drugi da je bila „*svjetlo smeđa*“,

³⁰ Zapisnik o saslušanju svjedoka Hamida Kmetaša broj T20 0 KTRZ 0000663 10 od 17. novembra 2011. godine.

³¹ Svjedoci Tužilaštva BiH Galib Sabitović, Šemsa Bećirović, Ibrahim Lulić, Hajrudin Bektaš i Armin Pračić.

³² Svjedoci odbrane Mate Zelić, Nenad Meter, Slavko Sićaja, Božo Beljo, Danko Čališ, Pero Kovačević, Josip Jukić i Ante Pavlović.

³³ Svjedok Tužilaštva BiH Mujo Perviz.

³⁴ Svjedok Tužilaštva BiH Ibrahim Lulić.

³⁵ Svjedok Tužilaštva BiH Armin Pračić.

³⁶ Svjedok Tužilaštva BiH Mujo Perviz.

³⁷ Svjedoci Tužilaštva BiH Mujo Perviz i Hajrudin Bektaš.

³⁸ Svjedok Tužilaštva BiH Hajrudin Bektaš.

³⁹ Materijalni dokazi odbrane O – 10 i O – 12.

odnosno „*smeđasta*“, zatim da je počinitelj imao „*malo dužu*“, „*dužu*“ ili „*podužu*“ kosu, a samo jedan svjedok, da je počinitelj imao „*repiće*“.

113. Međutim, Vijeće navedena odstupanja u opisu, koja su stvar subjektivnog doživljaja i posljedica različitog percipiranja svakog pojedinca, cijeni logičnim i očekivanim, posebno ako se imaju u vidu traumatične okolnosti u kojima se događaj odvija, svjedoci zbog uticaja drugih faktora, kao što su udaljenost, jačina osvjetljenosti, protek vremena od kada su se događaji desili, određenu osobu različito vide i doživljavaju. Međutim, kako svjedoci odbrane, saglasno svjedocima tužilaštva, navode da je optuženi u to inkriminisano vrijeme imao kratku kosu (frizuru), a suprotno svjedocima tužilaštva, da je imao crnu kosu, uz izuzetak Danka Čališa koji je rekao da je imao *tamno smeđu, skoro crnu kosu*, Vijeće zaključuje da su pomenuti svjedoci odbrane, koji su u srodničkim i prijateljskim odnosima sa optuženim Jukić Željkom, imali interesa da svojim kazivanjem olakšaju položaj optuženog u krivičnom postupku, govoreći suprotno mnogim i u osnovi saglasnim iskazima svjedoka odbrane da je imao drugačiju boju kose.

114. Uzimajući u obzir i ostale, od svjedoka, spomenute karakteristike učinioca– mršavost, omanji ili srednji rast, široko čelo i širi nos, ben na desnoj strani lica, Vijeće nalazi da opis u potpunosti odgovaraju sadašnjem izgledu optuženog Željka Jukića (a u što se i Vijeće neposredno uvjerilo), kao i njegovom izgledu u inkriminisanom periodu. Pri tome, Vijeće takođe nalazi da svijetlija i malo duža kosa, kako su opisivali svjedoci optužbe, u većoj mjeri odgovara izgledu optuženog nego crna i kratka kosa.

115. Prema tome, osoba koju su navedeni svjedoci opisali i vidjeli da preduzima inkriminisane radnje, ne ostavljaju dilemu da se upravo radilo o optuženom Jukić Željku.

(b) Prepoznavanje optuženog od strane svjedoka i izgled uniforme i naoružanje koje je nosio

116. Međutim, Vijeće je uzelo u obzir i cijeno i druge momente u iskazima svjedoka koji su u ranijim fazama postupka i na glavnom pretresu svjedočili kako, koliko i odakle poznaju optuženog Jukić Željka, te i činjenicu da ga na glavnom pretresu identificiraju kao počinioca zabranjenih radnji zbog kojih je ovom presudom i oglašen krivim.

117. Na okolnost prepoznavanja optuženog Željka Jukića izjasnili su se svjedoci optužbe⁴⁰ i odbrane⁴¹. Određeni broj svjedoka optužbe koji su identificirali i pokazali u sudnici na optuženog

⁴⁰ Svjedoci Tužilaštva BiH Zejnil Grcić, Galib Sabitović, Almin Dautbegović, „S7“, Izet Pilav, Arif Pilav, „S2“, Džafer Kaltak, Esad Beganović, Mirza Bektaš, „A1“, Avdo Husić, Ibrahim Grcić, Šemsa Bećirović, Ibrahim Lulić, Amir Konjarić, Muharem Konjarić, Đula Berić – Sultagić, Mujo Perviz, Hamid Kmetaš, Dervo Kmetaš, Hajrudin Bektaš, Armin Pračić, Emir Korman i Ekrem Hubijar.

⁴¹ Svjedoci odbrane Mate Zelić, Nenad Meter, Slavko Sićaja, Petar Knežević, Vlado Soldo, Božo Beljo, Danko Čališ, Pero Kovačević, Ivan Jakovljević, Ante Pavlović, Milenko Čurić, Jozo Meštrović i Nedeljko Jonić.

Željka Jukića, optuženog su poznavali iz vremena prije rata⁴², ističući da su ga dobro poznavali⁴³, da su išli u školu zajedno⁴⁴ ili da su se viđali u gradu⁴⁵ ili prilikom prolaska pored ili u blizini kuće u kojoj je živio optuženi Željko Jukić⁴⁶, dok su drugi izjavili da su ga poznavali površno ili da su ga upoznali u ratu i da su ga viđali tokom rata, na teritoriji Prozora⁴⁷, te da su saznali da se radi o Željku Jukiću, pripadniku Brigade „Rama“ HVO⁴⁸, odnosno pripadniku „Kinder voda“⁴⁹.

118. Svjedok **Almin Dautbegović** kaže da od Dretelja pa sve do suđenja, nije viđao optuženog Željka Jukića, te da je, kada ga je ponovo vidio, siguran da je upravo on osoba koju je vidio u Dretelju i koja ga je tukla. Svjedokinja **Šemsa Bećirović** je poznavala Željka Jukića još dok je bio dijete, ali ga nije viđala od 1982. do 1993 godine, te da joj je nepoznat pripadnik HVO, na njen upit, ko je osoba koja maltretira civile, rekao da je to Željko Jukić, potvrđujući, na njen upit, da je sa Ometala riječima: „*ma jest, budala*“. Svjedokinja **Enisa Pilav** je izjavila da ona lično ne poznaje Željka Jukića, ali da joj je muž, oštećeni Mirsad Pilav, spominjao to ime i prezime ističući da ga je prepoznao. Svjedok **Ibrahim Lulić** je u sudnici identifikovao optuženog Željka Jukića kao osobu koja je pucala u njegovoj kući, udarila njegovog oca i uzela mu novac i pojasnio da mu je Amir Konjarić⁵⁰ rekao da je to Željko Jukić. Svjedok **Muharem Konjarić** nije poznao Željka Jukića do trenutka kada je došao sa vojnicima u selo da nose oružje i čuo da ga neki vojnici oslovljavaju sa „*Željko*“, a neki „*Jukić*“, te tako zaključio da je ta osoba Željko Jukić. Zaštićeni svjedok „**A1**“ je govoreći o poznanstvu sa Željkom Jukićem naveo da je živio na Ometalima, te da ga je bezbroj puta poveo kad je išao u školu, kao i da je 100% siguran da je on osoba koja je ušla u učionicu u kojoj je bio zatvoren. Pored prepoznavanja optuženog u sudnici svjedok **Hamid Kmetaš** je izvršio i identifikaciju optuženog Željka Jukića prilikom davanja iskaza u Tužilaštvu BiH u fazi istrage⁵¹.

119. Dalje, izjašnjavajući se na okolnost kako je Željko Jukić bio obučen i koje oružje je imao kod sebe, svjedoci optužbe⁵² su na glavnom pretresu naveli da su optuženog viđali u vojnoj uniformi⁵³, šarenoj – maskirnoj⁵⁴, crnoj⁵⁵, da je imao bijeli opasač⁵⁶, dok je svjedok „**A1**“ izjavio da

⁴² Svjedoci Tužilaštva BiH Zejnil Grcić, Galib Sabitović, Almin Dautbegović, „S7“, Arif Pilav, „S2“, Džafer Kaltak, Mirza Bektaš, „A1“, Đula Berić – Sultagić, Mujo Perviz, Hamid Kmetaš, Dervo Kmetaš, Hajrudin Bektaš, Armin Pračić, Emir Korman i Ekrem Hubijar.

⁴³ Svjedoci Tužilaštva BiH Zejnil Grcić, Galib Sabitović, „S7“, „S2“, Džafer Kaltak, Mirza Bektaš, „A1“, Hamid Kmetaš, Dervo Kmetaš, Hajrudin Bektaš, Armin Pračić, Emir Korman i Ekrem Hubijar.

⁴⁴ Svjedoci Tužilaštva BiH Zejnil Grcić, „S7“, Armin Pračić, Emir Korman i Ekrem Hubijar.

⁴⁵ Svjedoci Tužilaštva BiH Almin Dautbegović i Hajrudin Bektaš.

⁴⁶ Svjedoci Tužilaštva BiH Mirza Bektaš i Mujo Perviz.

⁴⁷ Svjedoci Tužilaštva BiH Almin Dautbegović, Izet Pilav, Esad Beganović, Avdo Husić, Ibrahim Grcić i Šemsa Bećirović.

⁴⁸ Svjedoci Tužilaštva BiH Esad Beganović, Esad Brkić, Mirza Bektaš, „A1“, Avdo Husić, Ibrahim Grcić, Muharem Konjarić, Dervo Kmetaš, Armin Pračić i Ekrem Hubijar.

⁴⁹ Svjedoci Tužilaštva BiH „S2“, Esad Brkić, „A1“, Avdo Husić, Ibrahim Grcić, Mujo Perviz, Dervo Kmetaš, Hajrudin Bektaš i Armin Pračić.

⁵⁰ Svjedok Tužilaštva BiH Amir Konjarić je izjavio da je poznao Željka Jukića, ne precizirajući otkad, te da se lično susreo s njim, 17. aprila 1993. godine u kući Bećira Letice, u mjestu Vranjače, kada je uhvaćen od strane grupe vojnika među kojima je bio i Željko Jukić za koga je rekao da je bio kolovođa.

⁵¹ Zapisnik Tužilaštva BiH o saslušanju svjedoka Hamid Kmetaš broj T20 0 KTRZ 0000663 10 od 17. novembra 2011. godine.

⁵² Svjedoci Tužilaštva BiH Zejnil Grcić, Galib Sabitović, „S7“, Izet Pilav, Arif Pilav, „S2“, Džafer Kaltak, Hamdo Kaltak, Alija Hujdur, Esad Beganović, Mirza Bektaš, „A1“, Avdo Husić, Dževad Kovačević, Ibrahim Grcić, Ibrahim Lulić, Đula Berić – Sultagić, Mujo Perviz, Hamid Kmetaš, Hajrudin Bektaš, Emir Korman i Ekrem Hubijar.

⁵³ Svjedoci Tužilaštva BiH Galib Sabitović, „S2“ i Hamdo Kaltak.

⁵⁴ Svjedoci Tužilaštva BiH Zejnil Grcić, Arif Pilav, Alija Hujdur, Esad Beganović, Mirza Bektaš, Ibrahim Grcić, Ibrahim Lulić, Đula Berić – Sultagić, Hamid Kmetaš, Hajrudin Bektaš, Emir Korman i Ekrem Hubijar.

je optuženi i drugi pripadnici HVO koji su bili sa njim, imali više uniformi, da su nekad nosili crnu, nekad šarenu, da su imali najmanje te dvije uniforme, te da su možda imali i zelenkastu uniformu. Da je optuženi nosio zelenu uniformu potvrdili su svjedoci odbrane⁵⁷. Tako svjedok **Galib Sabitović** u izjavi datoj u fazi istrage⁵⁸ navodi da su vojnici HVO imali zelena vojnička odijela, dok je na glavnom pretresu izjavio da kada ga je vidio u selu Duge, nije siguran, ne može se sjetiti da li je optuženi imao šareno ili crno odijelo. Govoreći o razlikama između onoga što je na ove okolnosti govorio na glavnom pretresu i u fazi istrage, svjedok objašnjava da je u fazi istrage ispitivan u vezi sa Marić Nikolom i da je bio koncentrisan na okolnosti vezane za njega. Svjedok **Avdo Husić** je također govorio o različitim uniformama u različitim prilikama, ističući da je optuženi jednom prilikom imao crnu uniformu i automatsku pušku, dok je drugom prilikom nosio šarenu vojnu uniformu. U pogledu naoružanja koje su vidjeli, svjedoci su navodili da je Željko Jukić imao automatsku pušku⁵⁹, pušku⁶⁰ i pištolj⁶¹.

120. Vijeće je iskaze svjedoka koji su svjedočili na okolnost poznavanja i prepoznavanja optuženog, analiziralo i cijenilo kako pojedinačno, tako i u vezi sa ostalih provedenim dokazima, pri čemu je uzet u obzir stepen poznavanja optuženog i u vezi sa tim poznavanje prilika u kojim je optuženi živio, kuda se kretao, činjenicu da je određeni broj svjedoka iste ili približne dobi optuženom, te i činjenicu da je Prozor manji grad, sa relativno malim brojem stanovnika gdje se ljudi međusobno viđaju i prepoznaju bez obzira što nisu u porodičnim, prijateljskim ili nekim drugim vezama, te zaključilo da su svjedoci na koje se ova presuda poziva, u dovoljnoj mjeri poznavali optuženog Željka Jukića da bi ga prepoznali i na njega u sudnici pokazali. Pri tome, Vijeće je imalo u vidu i činjenicu na koju je odbrana ukazivala, da pojedini svjedoci nisu mogli odgovoriti na pitanja o porodičnim prilikama Željka Jukića ili su davali pogrešan odgovor na te okolnosti. Međutim, Vijeće nalazi da, iako poznavanje porodičnih prilika može biti važan pokazatelj, on nužno nije isključivi pokazatelj za poznavanje i prepoznavanje optuženog, naročito ako se imaju u vidu drugi faktori koje je Vijeće naprijed razmatralo i donijelo odgovarajuće zaključke, kao i činjenicu da su mnogi svjedoci poznavali optuženog iz školskog perioda i ono što su o optuženom znali to i govorili, dok su drugi svjedoci optuženog viđali po gradu, površno ga poznavali ili ga dugo vremena nakon rata nisu vidjeli, po ocjeni Vijeća, ne dovodi u pitanje kredibilitet i vjerodostojnost iskaza ovih svjedoka.

121. U pogledu vojne uniforme i naoružanja koje je optuženi nosio, Vijeće je također poklonilo vjeru svjedocima optužbe. Prilikom ocjenjivanja njihovih iskaza u pogledu ove okolnosti, Vijeće je imalo u vidu protek vremena od kada su inkriminisane radnje preduzete, te saglasnost svjedoka

⁵⁵ Svjedoci Tužilaštva BiH "S7", Izet Pilav, Džafer Kaltak, Mujo Perviz i Hamid Kmetaš.

⁵⁶ Svjedoci Tužilaštva BiH Ibrahim Grcić i Ibrahim Lulić.

⁵⁷ Svjedoci odbrane Mate Zelić, Nenad Meter, Božo Beljo, Danko Čališ i Ante Pavlović.

⁵⁸ Zapisnik Tužilaštva BiH o saslušanju Galiba Sabitovića broj KT – RZ – 100/05 od 09. jula 2009. godine.

⁵⁹ Svjedoci Tužilaštva BiH Zejnil Grcić, Galib Sabitović, Mirza Bektaš, Ibrahim Grcić i Hajrudin Bektaš.

⁶⁰ Svjedoci Tužilaštva BiH Izet Pilav, Arif Pilav, "S2", Džafer Kaltak, Dževad Kovačević, Ibrahim Grcić, Ibrahim Lulić, Đula Berić – Sultagić, Mujo Perviz, Hamid Kmetaš i Emir Korman.

⁶¹ Svjedoci Tužilaštva BiH Izet Pilav, Arif Pilav, Ibrahim Grcić, Ibrahim Lulić, Hamid Kmetaš i Emir Korman.

oko činjenice da su u tom periodu pripadnici HVO nosili različite uniforme. Navedeno ukazuje na mogućnost da su pripadnici HVO u različitim prilikama mogli imati različite uniforme. Zbog navedenih razloga i uzimajući u obzir da su svjedoci koji su svjedočili o istim događajima bili saglasni o izgledu uniforme i naoružanja optuženog Željka Jukića, Vijeće je utvrdilo da je optuženi u različitim prilikama nosio različite uniforme. Navedeno ne isključuje vjerodostojnost iskaza svjedoka odbrane koji su tvrdili da je optuženi nosio zelenu uniformu, niti isključuje mogućnost da je optuženi boravio na liniji prema Kupresu, u vrijeme koje nije obuhvaćeno osuđujućom presudom. Navedena mogućnost ostaje otvorena, naročito ako se uzme u obzir da su se inkriminisane radnje dešavale u periodu od nekoliko mjeseci i da je između pojedinih radnji dovoljna vremenska distanca za kretanje sa jednog mjesta na drugo, uključujući i liniju odbrane prema Kupresu, obzirom da se sve dešavalo u krugu od nekoliko desetina kilometara i da je bilo moguće, u relativno kratkom vremenskom periodu, doći sa jednog lokaliteta na drugi unutar teritorije općine Prozor.

122. Slijedom svega navedenog, imajući u vidu opise fizičkih karakteristika učinioca inkriminiranih radnji i činjenicu da dati opisi odgovaraju izgledu optuženog Željka Jukića, te da je veliki broj svjedoka koji su poznavali optuženog Željka Jukića iz vremena prije rata, ili su ga upoznali direktno ili posredno u tokom rata, potvrdio da je optuženi Željko Jukić preduzimao nedozvoljene radnje, ukazuje se neutemeljenom teza odbrane da je optuženi Jukić Željko u vremenskom periodu kada su preduzimate zabranjene radnje prema civilnom bošnjačkom stanovništvu na području općine Prozor, bio na liniji odbrane prema Srbima, na Kupresu, kao i teza o iskonstruisanim i neuvjerljivim navodima svjedoka koji su tvrdili da poznaju optuženog i nemogućnosti da se na takvim iskazima izvrši identifikacija optuženog Jukić Željka kao učinioca zabranjenih radnji.

123. Primjenom ranije navedenih, praksom MKSJ utvrđenih, relevantnih faktora za ocjenu da li je svjedočenje dovoljan osnov za identifikaciju počinioca krivičnog djela, na utvrđeno činjenično stanje, Vijeće zaključuje da su svjedočenja o okolnostima bitnim za identifikaciju, data u dovoljnoj mjeri da se utvrdi van svake sumnje da je učinilac radnji navedenih u osuđujućem dijelu izreke presude, upravo optuženi Željko Jukić.

(c) Prisustvo optuženog u vrijeme i na mjestu preduzimanja inkriminiranih djela

124. U pogledu iskaza svjedoka koji su prepoznali i potvrdili prisustvo optuženog Jukić Željka u vrijeme i na mjestu kada on sam ili zajedno sa drugim pripadnicima HVO preduzima radnje učinjenja krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, Vijeće će uz svaku tačku ove presude, dati detaljniju analizu i ocjenu iskaza svjedoka na koje se presuda poziva, te dati obrazložene razloge

zbog kojih iskaze određenih svjedoka cijeni vjerodostojnim i tačnima, a na osnovu kojih argumenata iskaze pojedinih svjedoka Vijeće nije prihvatilo za potrebe ove presude.

125. Zbog navedenog, Vijeće se na ovom mjestu neće dalje baviti pitanjem dokazne snage iskaza svjedoka koji su svjedočili o prisustvu optuženog Željka Jukića u vrijeme kad preuzima zabranjene radnje.

B. POJEDINAČNE INKRIMINACIJE U OSNOVI ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI

126. Nakon što je konstatovana ispunjenost općih elemenata krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, iz člana 172. KZ BiH, Vijeće će u nastavku obrazložiti ispunjenost i elemenata djela u osnovi zločina, iz tačke h) u vezi sa tačkama d), i) i k) istog člana KZ BiH, odnosno izvršenje progona i to: prisilnim preseljenjem stanovništva pod tačkom 7, prisilnim nestankom osoba pod tačkama 3 i 8, te drugim nečovječnim djelima pod tačkama 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11 i 12 osuđujućeg dijela izreke presude.

127. Odredba člana 172. stav 2. KZ BiH u tački g) definiše progon kao „*namjerno i teško, međunarodnom pravu suprotno uskraćivanje osnovnih prava, zbog pripadnosti skupini ljudi ili zajednici*“. Kod ovog djela počinitelj na grub način i suprotno međunarodnom pravu jednoj ili više osoba oduzima temeljna ili ljudska prava, pri čemu je odabir takvih osoba ili osobe izvršen na osnovu identiteta skupine ili kolektiviteta ili je baš ciljano na tu skupinu ili kolektivitet. Takav odabir se temelji na naznačenim razlikama među skupinama ili drugim razlozima koji su općeprihvaćeni kao nedozvoljeni po međunarodnom pravu.⁶²

128. Prema zakonskoj definiciji elementi krivičnog djela progona kao zločina protiv čovječnosti su:

- namjerno i teško uskraćivanje osnovnih prava;
- suprotno međunarodnom pravu;
- zbog pripadnosti skupini ljudi ili zajednici;
- protiv bilo koje grupe ljudi ili kolektiva na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, spolnoj ili drugoj osnovi koja je univerzalno prihvaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu;

⁶² Komentari krivičnih zakona u BiH, Vijeće Evrope, 2005. godina, stranica 567 – 568.

- u vezi s bilo kojim krivičnim djelom iz stava ovog člana zakona, bilo kojim krivičnim djelom propisanim u ovom zakonu ili bilo kojim krivičnim djelom u nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine.

129. Iz navedenog proizilazi da se djelo progona može učiniti sa svim radnjama koje, u cjelini, predstavljaju namjerno i teško, međunarodnom pravu suprotno uskraćivanje osnovnih prava, zbog pripadnosti skupini ljudi ili zajednici.

130. Sudska praksa MKSJ o radnji izvršenja (*actus reus*) progona zauzela je slijedeće zaključke:

- Međunarodno običajno pravo ne podržava usku definiciju progona.
- U svojoj interpretaciji progona sudovi uključuju djela kao što su ubistvo, istrebljenje, mučenje i druga teška djela protiv fizičkog integriteta kao što su ona sada navedena u članu 5. Statuta MKSJ.
- Progon može obuhvatati i razna druga djela diskriminacije koja uključuje atake na politička, društvena i ekonomska prava.
- Progon se obično koristi kako bi se opisalo niz djela, a ne jedno zasebno djelo. Djela progona obično tvore dio politike ili barem prakse koja slijedi određeni obrazac i moraju se posmatrati u svom kontekstu. U stvarnosti se djela progona često vrše u skladu sa politikom diskriminacije ili rasprostranjenom diskriminirajućom praksom.
- Kao korolar stavki, diskriminirajuća djela za koja se tereti kao za progon ne smiju se posmatrati izolirano. Neka od pomenutih djela mogu sama po sebi ne biti tako teška da predstavljaju zločine protiv čovječnosti. Na primjer, ograničenja koja se nameću određenoj grupi kako bi se ograničila njihova prava učestvovanja u određenim aspektima društvenog života (kao što su posjete javnim parkovima, pozorištima ili knjižnicama) predstavljaju diskriminaciju, koja je sama po sebi za pokudu; no, ona sama po sebi možda ne predstavljaju progon. Ta djela se ne smiju posmatrati izolirano.⁶³

⁶³ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Kupreškić i dr.*, paragraf 615.

131. Slijedom navedenog, diskriminacija, odnosno diskriminatorni osnov, predstavlja jedan od osnovnih elemenata kojeg je potrebno utvrditi za dokazivanje počinjenja krivičnog djela progona.

132. U konkretnom slučaju, optuženi je vršio progon na vjerskoj i etničkoj osnovi i to prisilnim preseljenjem stanovništva, prisilnim nestankom osoba i drugim nečovječnim djelima.

i. Prisilno preseljenje stanovništva

133. Radnjama opisanim u tački 7 izreke presude optuženi Željko Jukić je počinio progon prisilnim preseljenjem bošnjačkog stanovništva na teritoriji općine Prozor. Deportacija ili prisilno preseljenje stanovništva definisana je tačkom d) stava 2. člana 172. KZ BiH kao „*prisilno iseljenje osoba s teritorije na kojoj su zakonito prisutne protjerivanjem ili drugim mjerama prisile, bez osnova dopuštenih po međunarodnom pravu.*“

134. Protjerivanje ili prisilno preseljenje stanovništva postojat će „*kada je počinitelj protjerao ili je prisilno premjestio bez postojanja osnove predviđene međunarodnim pravom jednu ili više osoba u drugu državu ili na drugu lokaciju, izgonom ili drugim prisilnim mjerama.*“⁶⁴ Takva osoba ili osobe zakonito su boravile na području s kojeg su na taj način protjerane ili premještene, počinitelj je bio svjestan stvarnih okolnosti na temelju kojih je ostvarena zakonitost te prisutnosti. Ponašanje je počinjeno kao dio šireg i sistematskog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva, a počinitelj je znao za takvu prirodu napada.“⁶⁵

135. S tim u vezi, Vijeće je imalo u vidu praksu MKSJ, pa je u tom kontekstu uzelo u obzir i stav zauzet od strane pretresnog vijeća u predmetu protiv Tihomira Blaškića u kojem je konstatovano da: „*Deportacija ili prisilno preseljenje civila (kao oblik krivičnog djela progona), označavaju premještanjem osoba, iseljavanjem ili drugim prisilnim sredstvima iz područja gdje se legalno nalaze i to iz pobuda koje nisu dozvoljene prema međunarodnom pravu.*“⁶⁶

136. Dakle, kao konstitutivni elementi ovog djela određuju se:

- premještanje osoba;
- istjerivanjem ili drugim prisilnim sredstvima;
- sa teritorije na kojoj su zakonito prisutne;
- bez osnova dopuštenog prema međunarodnom pravu;

⁶⁴ Komentari krivičnih zakona u BiH, Vijeće Evrope, 2005. godina, strana 566.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Tihomir Blaškić*, paragraf 234.

137. Iz pobrojanih elemenata bića ovog djela, zaključuje se da je dovoljno da osobe budu protjerane sa teritorije na kojoj su zakonski prisutne, bez osnova dopuštenih po međunarodnom pravu, u kojem kontekstu je značajno ukazati na odredbu člana 17. Dopunskog protokola uz Ženevske konvencije od 12. augusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Dopunski protokol II) koji propisuje:

- *„Ne može biti naređeno protjeranje civilnog stanovništva iz razloga u vezi sa sukobom ukoliko to ne zahtijevaju razlozi sigurnosti tog stanovništva ili imperativni vojni razlozi. Ukoliko protjeranje mora da se izvrši, preduzet će se sve moguće mjere kako bi civilno stanovništvo moglo biti prihvaćeno pod zadovoljavajućim uslovima smještaja, higijene i zaštite zdravlja, sigurnosti i ishrane.*
- *Civili ne smiju biti prisiljeni da napuste svoju teritoriju iz razloga koji su u vezi sa sukobom“.*

138. Deportacija i prisilno iseljenje lica preko međunarodno priznatih granica isto kao i prisilno preseljenje i iseljenje unutar državnih granica predstavlja zločin protiv čovječnosti i prema međunarodnom običajnom pravu i generalno, apsolutno je zabranjeno, osim u specificiranim ograničenim okolnostima, ali i tada član 49. stav 2. Četvrte Ženevske konvencije određuje da će *„Stanovništvo koje je na taj način evakuisano biti vraćeno u svoje domove čim neprijateljstva na tome području prestanu“*, iz čega proizilazi da se evakuisane osobe moraju vratiti u mjesto odakle su evakuisane odmah po prestanku okolnosti zbog kojih su prvobitno evakuisane.

139. *Mens rea* ovog krivičnog djela je namjera da se žrtve uklone i ne vrate na mjesto odakle su uklonjene, a optuženi Željko Jukić je svojim ponašanjem jasno pokazao namjeru za trajnim iseljavanjem bošnjačkog stanovništva sa teritorije općine Prozor, pod kontrolom HVO, što je potvrđivao svojim aktivnim učestvovanjem u tom pravcu, dajući im time do znanja da je njihov ostanak u Prozoru nepoželjan.

140. Na osnovu izvedenih dokaza, koji su detaljno analizirani i opisani u nastavku obrazloženja i utvrđenog činjeničnog stanja, u odnosu na tačku 7 izreke, nedvojbeno je utvrđeno da su, pored općih uslova krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti i djela progona, ispunjeni svi elementi *prisilnog presejavanja stanovništva*, odnosno da je bošnjačko stanovništvo općine Prozor, koje se dana 28. augusta 1993. godine nalazilo u selu Lapsunj, bilo da se radi o osobama koje su naseljavale taj prostor prije sukoba ili izbjeglicama iz grada Prozora i drugih sela prozorske općine, koje su se tu zatekle ili su dovedene, nije imalo pravo, niti slobodu izbora da li da idu ili da ostanu na tom području, te da je optuženi bio svjestan posljedica svojih radnji i htio nastupanje istih.

i. Prisilni nestanak osoba

141. Optuženi Željko Jukić je, radnjama opisanim u tačkama 3 i 8 izreke osuđujućeg dijela presude, počinio progon prisilnim nestankom osoba. U pogledu navedenog Vijeće daje osvrt na međunarodnu i domaću pravnu regulativu ovog pitanja.

142. Navedeno djelo je u članu 172. stav 2. tačka h) KZ BiH opisano kao „*hapšenje, pritvaranje ili otimanje osoba, od strane ili s dopuštanjem, podrškom ili pristankom države ili političke organizacije, uz odbijanje da se prizna takvo lišenje slobode ili da se pruži informacija o sudbini ili o mjestu gdje se nalaze takve osobe, s namjerom da se uklone od zaštite zakona na duže vrijeme.*“

143. Aktuelni izvori međunarodnog prava daju definiciju prisilnog nestanka kao zločina protiv čovječnosti, a Generalna skupština UN je 1992. godine usvojila deklaraciju o zaštiti svih lica od prisilnog nestanka, u kojoj se, u trećem stavu preambule, navodi da „*prisilni nestanak ugrožava osnovne vrijednosti svakog društva koje je posvećeno vladavini prava, ljudskim pravima i osnovnim slobodama, te sistematska praksa takvih djela ima prirodu zločina protiv čovječnosti*“⁶⁷

144. Također, članom 2. Međunarodne konvencije o zabrani prisilnog nestanka osoba, čija je potpisnica i BiH⁶⁸, propisano je da:

- „*prisilni nestanak znači hapšenje, pritvor, otmicu ili bilo koje drugi oblik lišenja slobode od strane predstavnika države ili od strane bilo kojih lica ili grupa lica koje rade po ovlaštenju države, uz podršku države ili uz njenu prećutnu saglasnost, odbijajući pri tome da priznaju da je lice lišeno slobode ili tajeći sudbinu ili mjesto boravka nestalog lica, čime se to lice stavlja izvan pravne zaštite.*“

145. Navedeni stav je prihvaćen i u domaćem krivičnom zakonodavstvu, pa tako član 172. stav 1. tačka i) propisuje djelo „*prisilni nestanak osoba*“ u okviru zločina protiv čovječnosti, čiji elementi se ogledaju u sljedećem:

- da postoji radnja hapšenja/otimanja osoba;
- da je djelo počinjeno uz pristanak i podršku države ili političke organizacije;

⁶⁷ Rezolucija Generalne skupštine 47/133, Un doc. A/RES/47/133, 18.12.1992. godine.

⁶⁸ Međunarodna konvencija o zaštiti svih osoba od prisilnih nestanaka potpisana je od strane BiH 6. februara 2007. godine, a ratifikovana 30.03.2012. godine.

- da je počinitelj odbio da pruži informaciju o sudbini ili o mjestu gdje se nalaze;
- da ima namjeru da takve osobe ukloni od zaštite zakona na duže vrijeme.

146. Vijeće je utvrđeno činjenično stanje navedeno u tačkama 3 i 8 izreke presude posmatralo sa aspekta navedenih elemenata djela *prisilnog nestanka osoba*. U tom smislu, Vijeće nalazi da su ispunjeni svi navedeni elementi da bi se radnje optuženog opisane u tačkama 3 i 8 izreke okarakterisale kao *prisilni nestanak osoba*.

i. Druga nečovječna djela

147. Druga nečovječna djela slične prirode predstavljaju djela učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede ili narušenja zdravlja kod kojih je potrebno dokazati postojanje radnji ili propusta slične težine kao i za druge zločine pobrojane u članu 172. stav 1. KZ BiH:

- radnju ili propust kojima je nanosena duševna ili tjelesna patnja ili povreda, odnosno koji predstavljaju ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo;
- radnju ili propust koje je namjerno izvršio optuženi i osoba odnosno osobe za čije radnje ili propuste optuženi snosi krivičnu odgovornost.

148. Primjeri nečovječnih djela iz člana 172. KZ BiH u praksi MKSJ su: sakaćenje ili nanošenje teških tjelesnih povreda⁶⁹; premlaćivanje i druge nasilne radnje⁷⁰; nanošenje povreda⁷¹; teške povrede tjelesnog ili duševnog integriteta⁷²; ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo⁷³; prisilni rad koji je izazvao tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu, ili je radnja predstavljala ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo⁷⁴; deportacija i prisilno premještanje grupa civila⁷⁵; prisiljavanje na prostituciju⁷⁶ i nestajanje ljudi pod prisilom⁷⁷.

⁶⁹ Vidjeti predmet *Kvočka i dr.*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 208.

⁷⁰ Ibid, paragraf 208.

⁷¹ Vidjeti predmet *Kordić i Čerkez*, presuda Žalbenog vijeća MKSJ, paragraf 117.

⁷² MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Blaškić*, paragraf 239. presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Krstić*, paragraf 523.

⁷³ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Vasićević*, paragraf 239-240.

⁷⁴ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Naletilić i Martinović*, paragrafi 271, 289, 303.

⁷⁵ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Kupreškić i dr.*, paragraf 566.

⁷⁶ Ibid, paragraf 566.

⁷⁷ Ibid, paragraf 566.

149. Kako bi se procijenila težina nekog djela, nužno je razmotriti sve činjenične okolnosti, a koje se mogu ogledati kroz npr. karakter radnje ili propusta, kontekst u kojem su se oni dogodili, lične prilike žrtve uključujući starost, pol i zdravstveno stanje, kao i fizičke, psihičke i moralne posljedice tog čina za žrtvu. Činjenica da djelo ima dugoročne posljedice može da bude od važnosti prilikom utvrđivanja težine djela⁷⁸.

150. *Mens rea* za nečovječna djela iz ovog člana zadovoljen je kada je počinitelj u trenutku činjenja ili nečinjenja imao namjeru da nanese tešku tjelesnu ili duševnu patnju ili da izvrši težak napad na ljudsko dostojanstvo žrtve, ili ako je znao da će to njegovo činjenje ili nečinjenje vjerovatno prouzrokovati tešku tjelesnu ili duševnu patnju ili teški napad na ljudsko dostojanstvo i ponio se sa bezobzirnom nepažnjom prema tome⁷⁹.

151. Vijeće je na osnovu izvedenih dokaza, koji su detaljno analizirani i opisani u nastavku obrazloženja, utvrdilo činjenično stanje opisano u tačkama 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11 i 12 izreke osuđujućeg dijela presude, te u svjetlu navedenih elemenata *drugih nečovječnih djela* iz tačke k) člana 172. stav 1. KZ BiH, izvelo nedvojbeni zaključak da su se radnjama za koje je optuženi Željko Jukić oglašen krivim po navedenim tačkama izreke presude, stekli svi bitni elementi temeljem kojih se njegova djela kvalifikuju kao *druga nečovječna djela*.

1. Tačka 1 izreke presude

Navodi optužnice

Prema optužnici Tužilaštva BiH optuženi Željko Jukić se teretio da je dana 06.07.1993. godine zajedno sa grupom pripadnika HVO učestvovao u napadu na civilno stanovništvo bošnjačke nacionalnosti sela Duge, opština Prozor, kojim prilikom je lišio života Sabitović Uzeira, sedamdesettrogodišnjeg starca kojeg je zatekao ispred njegove porodične kuće, na način što je iz vatrenog oružja u njegovu tijelo ispalio više hitaca, što je za posljedicu imalo smrt oštećenog Sabitović Uzeira,

1.a) dok je istog dana, u istom mjestu, Sabitović Galibu, ispalio nekoliko rafala u prostor oko nogu, što je za posljedicu imalo nanošenje teške psihičke boli oštećenom.

Utvrđenja Suda

152. Prije nego da razloge svojih utvrđenja da je optuženi Jukić Željko nečovječno postupao prema oštećenom Sabitović Galibu, Vijeće napominje da provedenim dokazima nije dokazano da

⁷⁸ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Vasičević*, paragraf 235, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Blaškić*, paragraf 243.

⁷⁹ Ibid, paragraf 132.

je optuženi Jukić Željko lišio života oštećenog Sabitović Uzeira, a o čemu detaljnije obrazloženje Vijeće daje u tački 1 oslobađajućeg dijela ove presude.

153. Da je optuženi Željko Jukić dana 06. jula 1993. godine zajedno sa grupom pripadnika HVO učestvovao u napadu na civilno stanovništvo bošnjačke nacionalnosti sela Duge, kojom prilikom je počinio progon nečovječnim djelima prema oštećenom Sabitović Galibu na način što mu je ispalio nekoliko rafala u prostor oko nogu, proizlazi prvenstveno iz iskaza samog oštećenog Sabitović Galiba, te svjedoka Grcić Zejnila, i Dautbegović Almina.

154. Svjedok **Grcić Zejnil**⁸⁰ navodi da je bio početak jula mjeseca 1993. godine kada je u selo Duge ušla specijalna jedinica HVO „Kinder vod“. Među vojnicima koji su taj dan ušli u selo prepoznao je Papak Gorana, Papak Vinka, Meštović Roberta i optuženog Željka Jukića. Kaže da optuženog poznaje jako dobro od ranije, išli su zajedno u osnovnu školu. Opisujući njegov izgled iz tog vremena, navodi da je bio mršav, sitan, plavkaste kose. Prepoznaje ga u sudnici.

155. Prema navodima svjedoka **Dautbegović Almina**⁸¹, napad na selo Duge se desio 06. jula 1993. godine, kojom prilikom je istjeran iz kuće od strane *nekog vojnika* i Nidže Marića. Taj dan su muškarci Bošnjaci sakupljeni i kamionima transportovani u Srednjoškolski centar.

156. Svjedok **Sabitović Galib**⁸² sjeća se da je bio 06. jula 1993. godine kada je kupeći sijeno kod komšije, negdje sa udaljenosti 600, 700 metara od svog sela Duge, vidio vojsku kako ulazi u selo iz pravca Prozora. Vojska je zastala na pola puta i počela pucati, a on se zbog toga sklonio u šumu. Kada je po njega došao Nihad Grcić, odlučio je da se preda jer se bojavao za živote svoje porodice koja je ostala u selu. Pojašnjava da zbog udaljenosti mjesta na kojem je bio dok je vojska ulazila u selo, nije prepoznao nikoga od vojnika, ali kad je došao da se preda, u selu, kod džamije je poznao Nikolu Marića, vojnika nadimka Šiša i optuženog Željka Jukića koji je imao šarenu uniformu, te bio naoružan automatskom puškom.

157. Optuženog Jukića je poznavao od ranije. Opisujući njegov tadašnji izgled, navodi da je bio je mlad momak, svjetlije kose, blago uvijene. Prepoznaje ga u sudnici.

158. Opisujući šta se dalje dešavalo, svjedok Galib Sabitović, navodi da ga je optuženi, kada je došao da se preda, pitao da li posjeduje oružje. Svjedok kaže da je slagao da kod kuće ima bombu kako bi saznao šta mu se desilo sa ženom i djecom. Pojašnjavajući, navodi da ga je tada optuženi Jukić *uzeo ispred sebe, uperio mu pušku u leđa i gonio kroz selo*, vrijeđajući ga usput na nacionalnoj osnovi, psujući mu Alijinsku majku, pucao mu je pored nogu, izivljavao se. Kaže da se u jednom momentu okrenuo prema Jukiću govoreću mu da prestane i pitajući ga šta radi, a ovaj ga je samo maršnuo. U tim dramatičnim trenucima, svjedok kaže da je samo gledao hoće li živ ostati.

⁸⁰ Svjedok Grcić Zejnil je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 07.07.2012. godine.

⁸¹ Svjedok Dautbegović Almin je salušan na nastavku glavnog pretresa dana 16.08.2012. godine.

⁸² Svjedok Sabitović Galib je salušan na nastavku glavnog pretresa dana 12.07.2012. godine.

Opisujući šta se dalje dešavalo, navodi da su, dok ga je Jukić vodio, na 20 metara od očeve kuće sreli nekog, njemu nepoznatog vojnika, kojem je Jukić naredio da ga vodi dalje.

159. Svjedoku je predočavan zapisnik o saslušanju iz istrage dat pred Tužilaštvom BiH⁸³, u predmetu protiv Nikole Marića. Na upit tužiteljice da li je govorio isto u tom predmetu kao i prilikom saslušanja na glavnom pretresu, odnosno da li je tužiocu iz istrage spominjao događaj pucanja oko nogu vezano za Jukić Željka, svjedok pojašnjava riječima: *“Ja sam spomir,jo gospodinu četiri puta za gospodina Željka Jukića, ali ovaj me je svaki put zaobišao, n,je želio uopšte o Željku Jukiću da govori, ni o kome drugom n,je s,jeo da govori(...)Samo me je pito za Nikolu Marića, opis r,jegov, kakvu je pušku nosio, kakvo je od,jelo bilo i tako to.”*

160. Analizirajući iskaz ovog svjedoka sa datim pojašnjenjima, Vijeće je steklo uvjerenje da se događaj desio upravo na način kako ga je svjedok opisao. Naime, tokom ispitivanja na glavnom pretresu, svjedok je sasvim jasan i dosljedan u opisivanju zabranjenih radnji koje je kritične prilike optuženi poduzimao, tako da je na temelju tog i takvog kazivanja Vijeće steklo uvjerenje da je svjedok očito govorio o onome što je lično vidio i doživio. Vijeće nalazi da svjedok nije pokazao namjeru da optuženog Željka Jukića neosnovano tereti za nešto što nije učinio. Da je to tako, pokazuje okolnost da, iako je svjedok Grcić Zejnir teretio Željka Jukića za ubistvo Sabitović Uzeira tvrdeći da je i Galib to vidio, svjedok Sabitović Galib ne tereti optuženog, navodeći da je čuo da se optuženi Jukić hvalio da je ubio njegovog oca Uzeira, ali da on ne želi ništa tvrditi, jer kako kaže, bio je 700 metara udaljen kada se ubistvo njegovog oca desilo.

161. Kako iskaz svjedoka Sabitović Galiba nije doveden u pitanje drugim provedenim dokazima, to je Vijeće zaključilo van svake razumne sumnje da je optuženi Željko Jukić, na način kako je to opisano u tački 1 osuđujućeg dijela presude, poduzimao radnje nečovječnog postupanja prema Sabitović Galibu posljedicom čega je isti trpio teške psihičke boli.

2. Tačka 2 izreke presude

Navodi optužnice

Prema optuženici Tužilaštva optuženi Željko Jukić se teretio da je sredinom jula mjeseca 1993. godine, najvjerojatn,je 15.07.1993. godine u ranim jutarr,jim satima, zajedno sa (optuženim) Papak Vinkom i drugim pripadnicima HVO, učestvovao u pratr,ri transporta više stotina muškaraca bošr,jačke nacionalnosti kc,ji su iz zatvora lociranih na području grada Prozora transportovani u logor Drete,j kod Čapjine, gc,je je, u krugu logora, zajedno sa (optuženim) Papak Vinkom i još jednim pripadnikom HVO, tukao Hero Osmana, Dautbegović Almina, Šero Al,ju, Subašić Omera i

⁸³ KT-RZ-100/05 od 09.07.2009. godine, zapisnik nije uložen kao dokaz.

Grcić Zejnila i to na način da je Grcić Zejnila udarao drškom od metle po cijelom tijelu od koje siline udaraca je drška pukla, Dautbegović Almina udario dva puta zamahnutom šakom u glavu od kojih udaraca je oštećeni pao na tlo i izgubio svijest, dok je ostale oštećene tukao rukama i nogama po cijelom tijelu, na koji način je svim oštećenim nanosio snažne fizičke i psihičke boli

Utvrđenje Suda

162. Činjenične navode iz tačke 2 izreke osuđujućeg dijela presude da je optuženi Željko Jukić učestvovao u transportu više stotina muškaraca bošnjačke nacionalnosti u logor Dretelj kod Čapljine, gdje je u krugu logora zajedno sa Vinkom Papak i još jednim pripadnikom HVO tukao oštećene Dautbegović Osmana, Dautbegović Almina, Šero Aliju, Subašić Omera i Grcić Zejnila, na uvjerljiv i za Vijeće prihvatljiv način potvrdili su oštećeni Grcić Zejnili i Dautbegović Almin. Na okolnosti transporta i dolaska u logor Dretelj kod Čapljine, svjedočio je i Korman Emir⁸⁴.

163. Svjedok **Grcić Zejnili** navodi da je prilikom napada i ulaska vojnika HVO-a u selo Duge, koji se prema njegovim riječima desio početkom jula mjeseca 1993. godine, odveden zajedno sa drugim muškarcima bošnjačke nacionalnosti u Srednjoškolski centar u Prozoru, dok su žene i djeca ostali u selu Duge do 28. augusta 1993. godine. U Srednjoškolskom centru je proveo 10 do 15 dana, sve do noći kada je u Srednjoškolski centar upao Kinder vod i kada su sa spiska prozivani ljudi koji su sa 5 autobusa transportovani u Dretelj.

164. Svjedok **Dautbegović Almin** navodi da se napad na selo Duga desio 06.07.1993. godine, da je odveden u Srednjoškolski centar, te da su *naveče 12.07. osvanuli u Čapljini*.

165. Na okolnosti odvođenja u logor Dretelj svjedok **Korman Emir** navodi da je, nakon što je dana 07.07.1993. godine uhapšen i iz svog stana u Prozoru odveden u zgradu Vatrogasnog doma, a potom prebačen u civilni zatvor gdje je zadržan 3-4 dana. Kaže da je optuženog Željka Jukića prvi put vidio u autobusu prilikom njegovog transporta iz civilnog zatvora u logor Dretelj.

166. Za Vijeće nije bilo dvojbe da su ovi svjedoci sredinom jula dovezeni u logor Dretelj kada se i desio inkriminirani događaj nečovječnog postupanja, pri čemu nije bilo dokaza na osnovu kojih bi se moglo egzaktno utvrditi da je to bilo „najvjerovatnije 15. jula“, kako je navedeno u optužnici. S tim u vezi, cijeneći navedene iskaze, ne dirajući u subjektivni i objektivni identitet optužnice, Vijeće je izvršilo korekciju tako što je iz tačke 2. osuđujućeg dijela presude, navod „*najvjerovatnije 15.07.1993. godine...*“, prema naprijed navedenom utvrđenom činjeničnom stanju, zamjenilo navodom „*sredinom jula 1993. godine*“.

⁸⁴ Svjedok Korman Emir je salušan na nastavku glavnog pretresa dana 28.03.2013. godine

167. Opisujući transport prema logoru Dretelj, svjedok **Grcić Zejnil** navodi da su u autobusu kojim je prevezen u Dretelj, bili optuženi, Papak Vinko i izvjesni Žuljević Ivan zvani Dugi, svi u maskirnim uniformama i naoružani puškama. Dolaskom u Dretelj, odmah nakon izlaska iz autobusa, počinje udaranje, ali tom prilikom njega niko nije udario sve dok nisu postrojani na pisti i tu ga udarali Papak Vinko i optuženi Željko Jukić. Svjedok navodi da su prethodno morali baciti sve sa sebe, kako kaže, *da se ne bi mogli ničim ubiti, ako bi do toga došlo*, a onda im je naređeno da legnu i ispruže ruke, pa ih tada počeli po rukama gaziti čizmama, a kad su ustali, i udarati šakama. Svjedok kaže da je njega udario Željko Jukić sve do momenta kada su kod Osmana Dautbegovića primjetili čakiju koju je zaboravio izbaciti, i kad su se, prema navodima svjedoka, svi obrušili na njega, a potom i na njegovog sina Dautbegović Almina. Udaran je i Subašić Omer nakon što su mu pronašli suzavac koji je imao kod sebe.

168. Opisujući dalji sljed događaja, svjedok navodi da im je nakon što je završena ta *“akcija”*, naređeno da ulaze u hangar. Udaranje je otpočelo čim je krenuo prema ulazu u hangar, Željko Jukić ga je tada udario drškom od metle koja mu je pukla o leđa, a onda je uslijedilo udaranje svim i svačim, tukli su ga Papak Vinko, Željko Jukić i izvjesni Goran, zvani Goca. Ističe da je taj Goca bio dijete od oko 17 godina i Aliju Hero je tukao palicom po nogama, jer ga nije mogao dohvatiti da ga udara šakom. Svjedok je izričit u tvrdnji da su batine dobili Subašić Omer, Šero Alija, Dautbegović Almin, i njegov otac Osman (za kojeg kaže da se preziva Dautbegović, a ne Hero kao u optužnici), i da je u svim tim tučama učestvovao optuženi Jukić Željko.

169. Navedeno je potvrdio i svjedok **Dautbegović Almin**, koji je iz Srednjoškolskog centra u Dretelj prebačen autobusom u kojem su pored njega bili i Sabitović Galib, Grcić Zejnil, Dautbegović Aziz, Dautbegović Nisim, Hasanbegović Nijaz, a u pratnji je bio Željko Jukić. Ističe da je optuženog tada površno poznao, ali da mu je Grcić Zejnil, koji ga je znao od ranije, rekao o kome se radi. Opisuje da je optuženi imao *sjedu, više smeđu kosu*.

170. Svjedok se sjeća da su dolaskom u Dretelj poredani u vrste i da im je naređeno da izvade sve iz džepova. Već tada je počelo udaranje, kako navodi svjedok, nikoga ciljano, već kako koga stignu. Njega je neko iznenada udario u glavu, pa nogom u prsa tako da mu je od tih udaraca bila *„magla pred očima“*. Poslije mu je Zejnil Grcić rekao da ga je udario Željko Jukić, te da je optuženi Jukić također tukao i njegovog oca (Dautbegović Osmana). Svjedok navodi da je znao da mu je otac tučen, ali dok se to dešavalo nije smio gledati jer je bilo naređeno da svi gledaju ispred sebe. Njegov otac Osman se nalazio u trećem ili četvrtom redu ispred njega, a da je tučen to su vidjeli i njemu rekli, osim Grcić Zejnila, i drugi mještani koji su bili blizu njega i njegovog oca i u boljem položaju da to vide. Osim ovog događaja, neposredno prilikom ulaska u sam logor, navodi svjedok, svi su morali proći kroz špalir vojnika koji su ih tukli palicama. Svjedok ističe da ga nakon ovog događaja za sve vrijeme boravka u logoru Dretelj, više niko nije tukao.

171. Svjedoku Dautbegović Alminu je predočavan zapisnik o saslušanju dat u istrazi pred Tužilaštvom BiH⁸⁵. Na upit tužiteljice da pojasni razliku između onog što je govorio na glavnom pretresu, kada je rekao da ga je tukao Željko Jukić, a u fazi istrage mu bio nepoznat identitet osobe koja ga je tukla, svjedok kaže: „*Sjetio se što sam, što sam interesovo ko me je tuko. I saznao sam da me je on tuko*“, dodajući da se o tome raspitivao i neposredno pred dolazak na saslušanje. Na kasniji upit odbrane zašto prilikom saslušanja u Tužilaštvu nije rekao da je Jukić tukao njega i njegovog oca u Dretelju, ako mu je to Grcić Zejnil već tada rekao, pojašnjava: „*I u Dretelju i poslije sam se interesovao ko me je tukao i vazda, vazda je bila informacija da me je on tukao(...) reko mi Zejnil Grcić što ga je dobro poznavao(..). Reko je i dole i na Dugama i poslije*“, te dodaje: „*Nisam bio si, siguran dok čjeka ne vidim, sad sam ga vidio i znam ga dobro da me je tuko*“, ističući da ga je poslije viđao u Prozoru i pokazao na optuženog u sudnici.

172. Analizirajući iskaz svjedoka Dautbegović Almina i dato obrazloženje u vezi sa razlikama u iskazima datim u fazi istrage i na glavnom pretresu, Vijeće je u cijelosti poklonilo vjeru iskazu ovog svjedoka koji očito, i pored toga što je već u Dretelju imao saznanja od Grcić Zejnila i drugih zatočenika, da je optuženi osoba koja je prema njemu poduzimala radnje nečovječnog postupanja, nije imao namjeru da ga tereti za nešto u što nije bio siguran, odnosno sve dok osobu lično ne vidi, a kada optuženog, koga je inače prije rata površno poznavao, vidi u sudnici, kategorično potvrđuje da je upravo optuženi osoba koja je prema njemu poduzila zabranjene radnje i osoba koju je viđao u Prozoru. Pored toga, kategorična tvrdnja svjedoka da ga nakon prethodno opisanog događaja, u logoru Dretelj više niko nije udario, pa ni optuženi, jasno ukazuje da svjedok, čiji iskaz potvrđuje svjedok Grcić Zejnil, nije imao namjeru da optuženog tereti za nešto što nije učinio i da je njegov iskaz vjerodostojan, tačan i da mu treba vjerovati.

173. Ocjenom iskaza svjedoka Grcić Zejnil, Dautbegović Almina i Korman Emira pojedinačno i u međusobnoj vezi, Vijeće je utvrdilo da su ovi svjedoci o odlučnim činjenicama svjedočili na isti način, a s obzirom da njihovi iskazi nisu dovedeni u pitanje drugim provedenim dokazima kako subjektivne tako i objektivne prirode, Vijeće je na koncu zaključilo van svake razumne sumnje da je optuženi Željko Jukić sredinom jula mjeseca 1993. godine, u ranim jutarnjim satima, zajedno sa Vinkom Papak i drugim pripadnicima HVO, učestvovao u pratnji transporta autobusima više stotina muškaraca bošnjačke nacionalnosti iz zatvora u Srednjoškolskom centru, Vatrogasnom domu, u zgradi MUP-a, lociranih na području grada Prozora, u logor Dretelj kod Čapljinje i da je optuženi u krugu tog logora, zajedno sa Vinkom Papak i još jednim pripadnikom HVO, prema Dautbegović Osmanu, Dautbegović Alminu, Šero Aliji, Subašić Omeru i Grcić Zejnilu poduzimao radnje nečovječnog postupanja na način kako je to opisano u tački 2 osuđujućeg dijela presude, a koje su imale za posljedicu nanošenje snažne fizičke i psihičke boli oštećenim.

⁸⁵ Zapisnik o saslušanju svjedoka broj 663 10 od 10.02.2011. godine, nije uloženi kao dokaz.

3. Tačka 3 izreke presude

Navodi optužnice

Dana 03. augusta 1993. godine u večernjim satima zajedno sa Vinkom Papak i još jednim neidentificiranim pripadnikom HVO došao u prostorije Srednjoškolskog centra u Prozoru, gdje je iz jedne od učionica izveo zatvorenika Ibru Pilava, odveo ga u WC na drugom spratu, gdje ga je pretukao i isjekao staklom nanoseći mu povrede po cijelom tijelu sa jakim krvarenjem, nakon čega ga je vratio u prostoriju iz koje je izveden, da bi iste večeri, iz učionica izveo Ibru Pilava, Vahida Berića i Mirsada Pilava, stavio ih u motorno vozilo, gdje su Ibro Pilav i Vahid Berić sjeli na zadnje sjedište, dok je Mirsad Pilav strpan u prtljajnik motornog vozila marke „Lada“ odakle su odvezeni na smetlište „Duška kosa“ udaljeno oko tri km od Prozora, gdje se vozilo zaustavlja i iz vozila je izveden Ibro Pilav koji je morao stati na ivicu strmine karjona, a potom je izveden Mirsad Pilav kojem je naređeno da stane pored Ibre, pa u momentu kad su se Vinko Papak i još jedan NN pripadnik HVO vratili po Vahida Berića, Mirsad Pilav je koristeći trenutak nesmotrenosti optuženog Željka Jukića koji je u njegovom pravcu držao uperenu pušku, naglo skočio niz strminu, kotrljajući se kroz smeće, gdje je uspio izbjeci puščanu vatru koja je otvorena na njega, a zatim se ponovo začula pucnjava iz vatrenog oružja i kotrljajući dva tijela niz strminu, od kada se Ibro Pilavu i Vahidu Beriću gubi svaki trag, kao i Edisu Omanović i Čiča Šefiku gdje je iste večeri, zajedno sa Vinkom Papak i NN pripadnikom HVO osumnjičeni Željko Jukić izveo iz učionice Srednjoškolskog centra Prozor i odvezao na nepoznato mjesto, od kada im se gubi svaki trag, a njihova tijela nikada nisu pronađena;

Utvrđenje Suda

174. Činjenične navode iz tačke 3. osuđujućeg dijela ove presude da je optuženi Željko Jukić dana 03. augusta 1993. godine u večernjim satima zajedno sa Vinkom Papak i još jednim neidentificiranim pripadnikom HVO došao u prostorije Srednjoškolskog centra (SŠC) u Prozoru, i poduzimao zabranjene radnje za koje se tereti, Vijeće je utvrdilo na osnovu iskaza svjedoka Pilav Izeta, Pilav Arifa, zaštićenih svjedoka S2, S7 i A1, Kaltak Džafera, Kaltak Hamde, Husić Avde, Hujdur Alije, Brkić Esada, Vugdalić Esada, Bektaš Mirze, Bećirović Muniba, Konjarić Muharema, Grcić Ibrahima, Bećirović Šemse, Omanović Zlate, te materijalnih dokaza uloženi u spis.

175. Svjedok **Pilav Izet**⁸⁶ navodi da je negdje u sedmom mjesecu doveden i zatvoren u SŠC i smješten u zadnju učionicu na spratu. Sa njim u učionici su bili zaštićeni svjedok S7, Pilav Arif, Pilav Ibro, Berić Vahid, Pilav Sulejman, neki Zec mesar, Ragib. Ne može se tačno sjetiti datuma, odnosno da li je bio 2. ili 3. avgust 1993. godine, ali se sjeća da je bio početak osmog mjeseca

⁸⁶ Svjedok Pilav Izet je saslušan nastavku glavnog pretresa dana 30.08.2012. godine.

kada su u školu došli i u prostoriju u kojoj se nalazio sa drugi zatočenicima, ušli optuženi Željko Jukić i Ljuban Baketarić, a sa njima i druge osobe od kojih su jednu oslovljavali sa Papak, drugu Kamba, bilo ih je sedam, osam. Zatvorenicima je rečeno da jedan po jedan priđu stolu koji se nalazio kod ulaznih vrata i da na sto odlože sve stvari koje su imali kod sebe, novac, satove, zlato, koje su potom Željko i "njegov jaran Ljupče" pokupili.

176. Svjedok navodi da mu je optuženi, na koga je pokazao u sudnici, bio komšija i da ga dobro poznaje još iz vremena dok je bio momčić, ima brata, sestru, babu sa kojom je živio. Viđao ga je u crnoj i maskirnoj uniformi, uvijek je kod sebe imao pušku i pištolj.

177. Opisujući dalji sljed događaja, svjedok navodi da je negdje pred mrak, još se moglo vidjeti, ponovo došao optuženi i iz prostorije u kojoj su se nalazili, izveo Pilav Ibru u hodnik odakle su se začuli jauci, a kada je optuženi nakon izvjesnog vremena Ibru vratio u učionicu i Ibro skinuo majicu, vidio je da po leđima i prsima ima posjekotine i usječene križeve za koje je Ibro rekao da mu je nanio optuženi Željko Jukić.

178. Svjedok navodi da je optuženi tu noć ponovo došao i iz učionice ponovo izveo Pilav Ibru, a potom i Berić Vahida. Izvedeni su vani, a onda je on i još neko od zatvorenika, ali se ne sjeća ko, provirio kroz prozor sa kojeg je vidio samo zadnji dio auta i da nekoga ubacuju u gepek, međutim, iz položaja gdje se nalazio i gledao, nije mogao vidjeti o kojem se vozilu radi i koga u gepek ubacuju. Nakon predložene fotodokumentacije⁸⁷, svjedok je detaljno objasnio i pokazao položaj učionice i prozor sa kojeg je posmatrao ono o čemu je govorio.

179. Tu noć, navodi svjedok, odveden je i Omanović, a Pilav Arif koji je također bio izveden, optuženi Željko Jukić je vratio u učionicu nakon pet do deset minuta. Svjedok kaže da je optuženi imenom i prezimenom po učionicama tražio njemu poznatog svjedoka S7 koji sa njima nije bio u učionici, nego se krio po prostorijama gdje nije bilo nikoga, a kada se situacija smiri, on bi onda dolazio među njih. Prema saznanjima ovog svjedoka, optuženi je i nakon što mu je rečeno da je S7 odveden u Hercegovinu, nastavio da ga tražiti po logorima.

180. Govoreći o svojim saznanjima o sudbini Pilav Ibre i Berić Vahida, navodi da je jedna grupa mještana iz sela Lug koja se krila u šumi, našla Pilav Mirsada u jadnom stanju, te da je njima Mirsad ispričao da je preživio streljanje na smetlištu na Duškoj kosi i da su tu ubijeni Ibro Pilav i Berić Vahid.

181. Analizirajući iskaz svjedoka Pilav Izeta, Vijeće je isti u cijelosti prihvatilo vjerodostojnim i tačnim, jer u odlučnim činjenicama nije u suprotnosti prvenstveno sa iskazima svjedoka Pilav Arifa, zaštićenog svjedoka S7, niti sa drugim provedenim dokazima subjektivne i objektivne prirode.

⁸⁷ Fotodokumentacija broj 16-13/1-7-149/11 od 27.12.2011. godine, uložena kao dokaz Tužilaštva (T-7)

182. Naime, svjedok **Pilav Arif**⁸⁸ saglasno iskazu prethodnog svjedoka navodi da je u SŠC bio sa Pilav Izetom, Pilav Ibrom, Berić Vahidom, svjedokom S6 i mnogim drugim. Optuženog poznaje još od prije rata, tačnije od svoje 10-te godine, živio je u selu Ometala, imao je babu, brata i dvije sestre.

183. Svjedok navodi da je bio početak augusta 1993. godine, kada je, dok se nalazio u SŠC, optuženi ušao u učionicu i vidjevši Pilav Ibru obratio mu se riječima *hajd' izađi mali vani, na hodnik*. Ibro je izašao, zadržo se oko 20 minuta do pola sata, a kada se vratio, bio je isječen po prsima, leđima i po glavi. Ibro je rekao da mu je to učinio Željko Jukić koji ga je takođe pitao za svjedoka S7, a na njegov odgovor da je otišao u Dretelj, optuženi mu je rekao da će ponovo doći po njega. Poslije nekog vremena, optuženi je zaista ponovo došao i Ibru izveo iz učionice i od tada ga nikada više nije vidio.

184. Opisujući šta se dalje dešavalo, svjedok priča da su tog istog dana, već se bilo smrklo, u učionicu došla dva vojnika, jedan je držao bateriju i krećući se osvijetljavao jednog po jednog zatvorenika koji su ležali na podu. Vidio je da su nekoga iza njega digli, a onda je vojnik koji nije imao bateriju, njemu (svjedoku) i Berić Vahidu koji je ležao pored njega, rekao da ustanu i izađu u hodnik. Tek u hodniku je vidio da su ih iz učionice izveli Željko Jukić i Papak. Svjedok dodaje da je *sto posto* siguran da je to bio Željko Jukić, navodeći da je tada bio obučen u šareno vojničko odjelo, te da je u rukama imao pišku i pištolj. Optuženi je od njih tražio da mu odgovore gdje su bili kad se pucalo u Lapsunju, a kada je svjedok odgovorio da je bio na planini, svjedok S6 da je bio kod Ante u Prozoru, a Vahid Berić da je bio kod kuće, optuženi je njemu i svjedoku S6 rekao da uđu u učionicu i da će poslije doći po njih, a Berić Vahidu da ostane. Optuženi je odveo Vahida i od tada se više ništa ne zna za njega.

185. Na upit tužiteljice da li je tu noć još neko odveden iz SŠC, svjedok navodi da je izjutra čuo, ali ne i vidio, da je optuženi odveo Čiču, Enisa i Mirsu Pilava, a siguran je, jer je vidio, da je optuženi Željko Jukić odveo Pilav Ibru i Berić Vahida za koje za koje je čuo da su ubijeni na Duškoj kosi.

186. Nakon predočene fotodokumentacije⁸⁹ sa fotografijama SŠC, svjedok je, potvrđujući svoje navode, pokazao položaj učionice u kojoj se nalazio u vrijeme kada je u toj školi bio zatvoren.

187. Sud je u cijelosti poklonio vjeru iskazu svjedoka Pilav Arifa cijeneći da on nije imao razloga da optuženog tereti za nešto što lično nije vidio. Tako svjedok kaže da on nije vidio, nego da je ujutru od drugih zatvorenika čuo, da je optuženi odveo Čiču, Enisa i Pilav Mirsada. Kako iskaz ovog svjedoka nije u suprotnosti sa iskazom svjedoka Pilav Izeta ni zaštićenog svjedoka S7,

⁸⁸ Svjedok Pilav Arif je saslušan nastavku glavnog pretresa dana 30.08.2012. godine.

⁸⁹ Fotodokumentacija broj 16-13/1-7-149/11 od 27.12.2011. godine, uložena kao dokaz Tužilaštva (T-7)

niti je njegov iskaz doveden u pitanje drugim provedenim dokazima kako subjektivne, tako i objektivne prirode, to je Vijeće iskaz ovog svjedoka u cijelosti prihvatilo vjerodostojnim i tačnim.

188. Zaštićeni **svjedok S7**⁹⁰ potvrđuje iskaze prethodnih svjedoka da je bio zatočenik u SŠC i da se nije smjestio među svoje seljane iz Lapsunja, nego među Varvarane. Sjećajući se tog perioda, navodi da je negdje u poslijepodnevnim satima drugog ili trećeg augusta 1993. godine, u školu došao Željko Jukić koga vrlo dobro poznaje od malih nogu. Svjedok kaže da se nalazio dole u učionici i u momentu kada sa prozora vidi optuženog da dolazi autom, protrčao je preko hodnika prema gore i dobro se sakrio u holu među naslagane stolove i stolice. Niko nije znao da se on tu krije. Sa tog mjesta je vidio da optuženi ulazi u sobu gdje su se nalazili Lapsunjani i iz sobe izvodi Pilav Ibru, Berić Vahida, Pilav Mirsu i još par ljudi. Optuženi je te prilike bio sam, a zbog položaja u kojem se nalazio, svjedok kaže da je optuženog mogao vidjeti samo do pasa, odnosno video je njegove vojničke čizme i crne pantalone.

189. Sa tog mjesta vidi da optuženi vraća u učionicu sve izvedene ljude izuzev Pilav Ibre koga ostavlja u hodniku, a onda, prolazeći pored mjesta gdje se svjedok krio, vidi da optuženi ulazi u WC, čuje da razbija staklenu flašu, vidi da se vraća i da Ibru siječe razbijenom flašom, *kako po prsima, tako i po leđima*. Svjedok kaže da se u tom momentu nageo i u cijelosti vidio optuženog i ono što Ibri radi, a onda ga čuje da pita Ibru za njega (svjedoka S7), pa kada mu Ibro odgovori da je prebačen u Dretelj, optuženi mu je uz psovke rekao da će ga (S7) i dole naći i da će mu biti gore nego njemu (Ibri), da bi pri odlasku rekao Ibri da će se vratiti po njega.

190. Kada je bio sasvim siguran da je optuženi otišao, svjedok S7 kaže da je izašao iz svog skrovišta i otišao za Ibrom u WC, a Ibro je, ne znajući da je on vidio cijeli događaj, svjedoku pokazao nanesene povrede i rekao da će optuženi za pola sata, kada padne mrak, ponovo doći po njega.

191. Opisujući dalji sljed događaja, svjedok navodi da je optuženi Željko Jukić, onako kako je i rekao, ponovo došao kada se malo smračilo i opet iz učionice izveo Pilav Ibru, Berić Vahida, Pilav Mirsu i još dva ili tri čovjeka koje poslije toga više nikada nije video. Na upit tužiteljice gdje se nalazio kada je to vidio, svjedok pojašnjava i kaže da je tada bio u učionici, da bi se, vidjevši da se optuženi vraća svojim autom, ponovo sakrio na svoje staro mjesto, pod stolove, odakle je mogao da vidi odvođenje pomenutih ljudi. Svjedok dodaje da je Željko Jukić bio sam kad je došao po te ljude, ali da nije siguran ko se nalazio vani.

192. Svjedok kaže da se negdje oko ponoći, dok se sa ostalima nalazio u učionici, optuženi sa Papak Vinkom pojavio na vratima i treći put, te rekao zatvorenicima da svi ustanu i stanu uz zid. Tada je Papak Vinko krenuo od čovjeka do čovjeka osvjetljavajući ih baterijom, a kada je baterija osvjetlila njega (svjedoka) mislio je da će se srušiti, međutim, ovaj je samo rekao *hajmo Željko, nje*

⁹⁰ Svjedok S-7 je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 23.08.2012. godine.

ovcje. Svjedok navodi da u učionici u kojoj su se nalazili nije bilo svjetla, ali je dopiralo svjetlo vanjske rasvjete (očito misleći na rasvjetu koja je dopirala iz hodnika), pa se moglo raspoznavati.

193. Kako iskaz svjedoka S7 nije u suprotnosti sa iskazom svjedoka Pilav Izeta, Pilav Arifa, djelimično Kaltak Džafera, niti je njegova istinitost dovedena u pitanje drugim provedenim dokazima kako subjektivne, tako i objektivne prirode, to je Vijeće iskaz svjedoka S7, u cijelosti prihvatilo vjerodostojnim i tačnim.

194. Svjedok **Kaltak Džafer**⁹¹ navodi da je bio prvi, drugi ili treći august 1993. godine, kada je sa ocem doveden u SŠC. Imao je tada oko 16 godina. Sjeća se da su po nekom redu odvedeni uz stepenice i smješteni lijevo u učionicu u kojoj su bili Alija Hujdur, Alija Zečić, i drugi. Pored njega i oca ležao je Edis Omanović.

195. Po kazivanju svjedoka u hodniku se kasno u noći začula galama i da nekoga udaraju, a onda su se vrata otvorila i u njihovu učionicu, sa dvojicom koje nije poznao, ušao optuženi Željko Jukić sa baterijom u ruci. U učionici nije bilo upaljeno svjetlo, ali ta je učionica, kao i sve druge, kako navodi svjedok pokazujući to na fotografiji broj 9 prezentiranog fotoalbuma⁹², imala iznad vrata i stakla kroz koja je sa hodnika dopiralo svjetlo, tako da se vrlo dobro vidjelo. Optuženi je išao od jednog do drugog zatvorenika, osvijetlio svjedoka i njegovog oca, pa Edisa kojeg je potegao za rame rekavši "ti ustani", a onda ga je gurno prema onoj dvojici i od tada ga više niko nikad nije čuo ni vidio. Svjedok je sve to posmatrao sa udaljenosti od 20 centimetara.

196. Svjedok navodi da optuženog Željka Jukića poznaje još od prije rata. Živio je u selu Ometala sa babom Marom ili Anđom i imao je, koliko se sjeća, brata i sestru. Njegova baba je, u vrijeme prije rata kada je u gradu Prozoru bio manji broj fiksnih telefona, dolazila kod njegovih roditelja da prima pozive iz Njemačke, a sa njom je dolazio i optuženi koga je svjedok prepoznao i pokazao u sudnici.

197. Opisujući u kojoj se prostoriji nalazio Pilav Ibro u odnosu na njegovu učionicu, svjedok navodi da Ibro nije bio sa njim u učionici, nego u jednoj pored WC, a s obzirom da su vrata učionice u kojoj se nalazio bila malo odškrinuta, sa mjesta gdje je bio, mogao je vidjeti vrata WC-a i vrata učionice do WC-a. Vidio je kako Željko Jukić odvodi Ibru prema WC-u, a onda iz tog pravca čuje urlike, dreku, viku. Poslije nekih pola sata do 45 minuta, ponovo vidi Pilav Ibru isječenog svuda po tijelu, napravljeni mu križevi.

198. Osim Edisa Omanović, čuo je da je iz druge učionice odveden Čiča Šerif, ali nije siguran da mu je baš tako bilo ime. Tu noć odvedeno je i šest ili sedam ljudi čijih imena se svjedok nije mogao sjetiti, ali kaže da se ti ljudi više nikada nisu vratili, niti ih je poslije ko čuo ili vidio.

⁹¹ Svjedok Kaltak Džafer je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 04.10.2012. godine.

⁹² Fotodokumentacija broj 16-13/1-7-149/11 od 27.12.2011. godine, uložena kao dokaz Tužilaštva (T-7).

199. Na upit tužiteljice svjedok navodi da je pored iskaza koji je dao Tužilaštvu BiH, iskaz dao i Međunarodnom tužitelju u predmetu protiv Nikole Marića i da tom prilikom nije spomenuo ime Jukić Željka jer ga za njega niko nije ni pitao, ali da je dajući iskaz 1995 godine Državnoj bezbjednosti BiH odgovarao na pitanja u vezi predmetnih događaja i da je tada spominjao optuženog Željka Jukića kao osobu koja je odvela Edisa Omanovića⁹³.

200. Vijeće je iskaz ovog svjedoka cijeno prvenstveno u kontekstu iskaza svjedoka Kaltak Hamde, Hujdur Alije, Brkić Esada, Pilav Izeta, Pilav Arifa i ostalih saslušanih svjedoka, te zaključilo da iskaz svjedoka Kaltak Džafera nije u suprotnosti sa iskazima ovih svjedoka, a kako istinitost i tačnost njegovog kazivanja nije dovedena u pitanje drugim provedenim dokazima, to ga je Vijeće u cijelosti prihvatilo za svrhe ove presude.

201. **Svjedok S2**⁹⁴ navodi da je iz Vatrogasnog doma prebačen u Srednjoškolski centar početkom sedmog mjeseca 1993. godine, ali tačnog datuma se ne može sjetiti. Zajedno sa Pilav Halidom, Pilav Ibrom, Berić Vahidom, svjedokom S6 i drugim, smješten je u učionicu na spratu.

202. Svjedok se sjeća da je negdje početkom avgusta, noću, u njihovu učionicu došao optuženi sa još trojicom uniformisanih vojnika koji su od zatočenika tražili da izvade zlato, novac, sve što imaju i da ostave na određeno mjesto. U učionici nije bilo svjetla, ali je bilo na hodniku pa se moglo vidjeti. Jedan od vojnika je držao bateriju, prilazio i osvjetljavao zatvorenike, pitao svakog za ime, kako se ko se zove. Svjedok kaže da tada nije vidio Željka Jukića, ali ga je poznao po glasu u momentu kada je pitao za Berić Vahida, a kada se ovaj javio, optuženi mu je rekao da izađe vani. Berić Vahid je to i učinio, izašao je i od tada ga više nikada nije vidio.

203. Objašnjavajući kako i odakle poznaje optuženog, svjedok navodi da ga poznaje od rođenja, pri tome spominjući imena i njemu poznate detalje iz porodičnog života optuženog, a potom ga i pokazao u sudnici.

204. Svjedok također navodi da je tu noć, ali prije događaja sa Berić Vahidom, izveden Pilav Ibro koji se, kao i svjedok S7 koga je viđao u Srednjoškolskom centru, krio po drugim učionicama jer ga je optuženi tražio da ga ubije. Ibro Pilav je sav isječen vraćen u učionicu, a kasnije ponovo izveden iz učionice i više se nije vratio. Istu noć odveden je i Pilav Mirsad koji je kasnije poginuo, zatim Čiča, čijeg se imena ne sjeća. Pet ljudi je odvedeno tu večeri, kaže svjedok.

205. Analizom iskaza svjedoka S2 Vijeće je utvrdilo da činjenični navodi ovog svjedoka u pogledu odlučnih činjenica nisu u suprotnosti sa iskazima prethodnih svjedoka koji su gotovo identično opisivali način na koji je optuženi Željko Jukić sa drugim vojnicima poduzimao zabranjene radnje prema Berić Vahidu i Pilav Ibri koji su odvedeni iz SŠC i nikada se više nisu

⁹³ Ova dva zapisnika nisu uloženi kao dokazi.

⁹⁴ Svjedok S-2 je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 13.09.2012. godine

vratili. Kako iskaz ovog svjedoka nije doveden u pitanje drugim provedenim dokazima, to ga je Vijeće u cijelosti prihvatilo vjerodostojnim i tačnim.

206. Svjedok **Kaltak Hamdo**⁹⁵ navodi da je sa suprugom i maloljetnim sinom Džaferom živio u Prozoru u vlastitoj kući sve do noći između 31. jula i 1. augusta 1993. godine, kada ga je vojska HVO-a zajedno sa sinom i drugim odvojenim muškarcima iz sela Gorice, Lapsunj, Varvare i drugih okolnih sela, odvela i zatvorila u Srednjoškolski centar. Dolaskom u Srednjoškolski centar on i njegov sin Džafer smješteni su u učionicu na spratu zajedno sa Alijom Hujdur, Grcić Enesom, Hamdom sa Gorice, Omanović Edisom, kao i mnogim mještanima drugih sela.

207. Opisujući odvođenje Edisa Omanovića, svjedok navodi da se, dok su ležali, odjednom začula galama i da je u učionicu ušlo pet do šest HVO vojnika među kojim i optuženi Željko Jukić sa baterijom u ruci. U samoj učionici nije bilo svjetla, ali je svjetlo gorjelo u hodniku i dopiralo u učionicu tako da je mogao vidjeti njemu poznatog Jukić Željka. Svjedok kaže da su optuženog svi zvali *babin Željko*, te zna da je stanovao na Ometalima sa svojom babom i stricom.

208. Kada je optuženi sa baterijom ušao u učionicu svi su bili u strahu, a nakon što je osvijetlio Omanović Edisa, povukao ga je za rukav i rekao "*ti izlazi vani*". Momak je ustao, izišao i od tada ga više nikada nije vidio. I ovaj svjedok potvrđuje navode prethodnih svjedoka da je tu noć odvedeno pet zatočenika, pri tome pominjući ime nekog za koga pretpostavlja da se zvao Bajrić (čije ime niko od svjedoka ne spominje), očito misleći na Berić Vahida, koji je izveden iz učionice upravo na način kako su saglasno opisali i drugi svjedoci. Među tih pet odvedenih svjedok pominje Pilav Mirsada koji je uspio pobjeći sa Duške kose, a kasnije poginuo na Herama.

209. Svjedok **Hujdur Alija**⁹⁶ navodi da su ga 15. jula, u toku dana, iz kuće izvela dva vojna policajca HVO-a sa bijelim opasačima i oznakama HVO-a i da su ga odveli u Srednjoškolski centar u Prozoru koji je bio pun muškaraca Bošnjaka. Smješten je na sprat u jednu učionicu u kojoj su bili Ekrem Bećirović, Damir Hadžić, Samir Hadžić, Kulagić, Kulagović, Hamdija Kaltak, njegov sin Džafer Kaltak, Edis Osmanović sa kojim je trenirao karate, i sa još nekim ljudima koje poznavao samo izviđenja jer je po završetku osnovnog školovanja, otišao u Sarajevo. Potvrđuje navode svjedoka Kaltak Džafera da je Edis Omanović u odnosu na njega (svjedoka), bio na suprotnoj strani učionice i sjedio u blizini Kaltak Džafera i Kaltak Hamdije.

210. Opisujući šta se dalje događalo, svjedok navodi da su se, možda nakon petnaestak dana od njegovog dolaska u školu, noću, kada su svjetla u učionici bila pogašena, a svjetlost dopirala kroz prozore postavljene između učionica i hodnika tako da se vidjelo, sa hodnika začuli povici i prozivka imena Pilav Ibri, Pilav Mirsada, Čiča Ševke, Berić Vahida. U učionicu su ušli neki ljudi, njih dvojica, trojica i vidi da svjetlom baterijske lampe, idući *od glave do glave*, osvjetljavaju

⁹⁵ Svjedok Kaltak Hamdo je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 04.10.2012. godine.

⁹⁶ Svjedok Hujdur Alija je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 04.10.2012. godine

zatvorenike. Vidi da neko nekog gura nogom i čuje da kaže "ti *ustej*". Nakon što su ovi napustili učionicu, vidio je da nema Edisa, a odmah nakon toga, od onih koji su bili bliže događaju, čuje da su prepoznali glas izvjesnog Jukića Željka, kojeg svjedok nije lično poznavao.

211. Svjedok **Brkić Esad**⁹⁷ navodi da je početkom osmog mjeseca 1993. godine doveden u Srednjoškolski centar i smješten u učionicu na donjoj strani škole, dalje od ulaza. Smjestio se pored komšije Hujdur Alije, a bili su tu i Kaltak Hamdija, njegov sin Džafer i Omanović Edis. Kao i svjedoci Kaltak Hamdija, Kaltak Džafer i Hujdur Allija, svjedok Brkić Esad na sličan način opisuje odvođenje Edisa Omanovića. Prema kazivanju ovog svjedoka bilo je veče kada je u učionicu, u kojoj je bilo ugašeno svjetlo, došao jedan pripadnik HVO-a držeći baterijsku lampu i krećući se od jednog do drugog zatvorenika koji su ležali na podu, osvjetljavao njihova lica. Kad je vojnik došao do Omanović Edisa koji je bio preko puta njega, na suprotnom kraju učionice, kucnuo ga je nogom i čuo da je rekao "ti *ustani i izidi*". Svjedok Brkić Esad kaže da nije vidio osobu koja je izvela Edisa jer svjetlo koje je dopiralo kroz staklo iznad vrata učionice nije bilo dovoljno da bi mogao vidjeti o kojoj se osobi radi. Edis je izišao, a ostalim zatvorenicima vojnik je naredio da svo zlato, nakit, novac i satove ostave na sredinu učionice gdje je postavljeno šatorsko krilo, a onda je ušao jedan pripadnik HVO i sve to pokupio. Par dana poslije, kazuje svjedok, potvrđujući navode svjedoka Hujdur Alije, među zatvorenicima se pričalo da je Omanović Edisa odveo Željko Jukić. Nakon što je Edis odveden, više ga nikada nije video. Svjedok Brkić Esad navodi da optuženog nije poznavao i da ga prvi put vidi u sudnici.

212. Svjedok **Vugdalić Esad**⁹⁸ je bio zatočen u Srednjoškolskom centru u sedmom ili osmom mjesecu 1993. godine, ali nije mogao odrediti tačan datum. Kaže da je smješten u jednu učionicu koja se nalazila na spratu škole, na desnoj strani. Kako se svjedok nije mogao sjetiti datuma kada je doveden u SŠC, a na upit tužiteljice izjavio da sa njim u učionici nisu bili Pilav Mirsad, Edis Omanović, Vahid Berić, Pilav Bajro, Vijeće zaključuje da je svjedok u SŠC najverovatnije doveden nakon 03. augusta 1993. godine kada je od zatvorenih civila čuo da su navedene osobe odvedene, da ih je odveo *Jukić Željko i ostali, ta da se odvedeni više nikada nisu pojavili među zatvorenicima.*

213. Svjedok **Mirza Bektaš**⁹⁹ je također u kritično vrijeme bio u Srednjoškolskom centru i smješten u učionicu na gornjem spratu, jer, kako kaže, na donjem spratu nije bilo nikoga da bi se spriječio bijeg i lakše vršila kontrola zatvorenika. Uslovi u školi u kojoj je bio zatvoren oko tri mjeseca, bili su užasni, nisu imali hrane, nisu imali na čemu da spavaju, bili su goli, bos. U učionici ih je bilo negdje oko 30 ili 40, a među njima je bio Mujo Hasanagić, njegov amidžić Kasim Bektaš, brat mu Muharem Bektaš. Sa njegove desne strane, pored njega, bio je Pilav Mirsad, a sa lijeve strane je bio Čiča Ševko, a tu su iz njegove familije bili i Bektaš Mustafa, Bektaš Sead.

⁹⁷ Svjedok Brkić Esad je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 11.10.2012. godine

⁹⁸ Svjedok Vugdalić Esad je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 11.10.2012. godine.

⁹⁹ Svjedok Bektaš Mirza je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 11.10.2012. godine.

214. Svjedok navodi da je negdje početkom osmog mjeseca, možda 02.08.1993. godine, nije siguran, ušao u učionicu Jukić Željko sa još dva nepoznata lica i naredio Pilav Mirsadu, "Mirso s Dorjega Luga, Mirso Pilav, što je igrao i skakao po stolovima kad bi bile svadbe, ustaj se i izlazi", a onda je jedan od one dvojice koji su došli sa optuženim, prišao i uhvatio Mirsada za leđa, te ga tako izbacili na hodnik, a potom su sva trojica izašli vani. Kao i prethodni svjedoci, svjedok Bektaš Mirza kaže da je osvijetljenje u učionici bilo loše jer su zatvorenici polupali šaltere. Međutim, navodi svjedok, osvijetljenje je dolazilo sa hodnika i iz svjetiljke sa kojom su ovi došli, tako da je sasvim siguran da je ispred sebe vidio optuženog Željka Jukića u trenutku kada je prozvao Pilav Mirsada da iziđe.

215. Nakon 20 minuta ili pola sata, navodi svjedok, optuženi Jukić Željko se vratio učionicu i prozvao Čiča Ševku da ustane, a kada je ovaj ustao, optuženi ga je zgrabio i izveo na hodnik. Od tada, kaže svjedok, više nikada nije vidio Čiča Ševku niti Pilav Mirsada. Čuo je, ali ne i vidio, da su ubijeni na Duškoj kosi.

216. Svjedok također navodi da je iz škole odveden i njegov rođako Berić Vahid koji je bio u drugoj učionici od one u kojoj se svjedok nalazio. Ni njega nakon odvođenja više nikada nije vidio.

217. Svjedoku je predložen zapisnik o saslušanju iz istrage¹⁰⁰ u kojem, opisujući događaj koji se početkom osmog mjeseca desio u Srednjoškolskom centru, navodi da je nakon što je neko od zatvorenika u panici saopštio da dolaze pripadnici HVO i svi se tada morali sakriti po učionicama, on je (svjedok) uspio pronaći jedan položaj na hodniku iza zidića odekle je mogao oslušivati šta će se dešavati. Prema ovom iskazu, svjedok je tada čuo prozivanje po imenu Pilav Ibri, Borić Vahida, Čiča Šefika, Omanović Edisa i Pilav Mirsada i da se on nakon toga povukao u učionicu i legao na pod. Sa njegove desne strane bio je Pilav Mirsad, a sa lijeve Čiča Šefik. U tom momentu u učionicu je ušao (neko) u maskirnoj uniformi sa kapom preko lica tako da su se samo oči mogle vidjeti i dreknuo: "Ustaj Pilav Mirsade ti si na donjem Lugu po svadbama skakao po stolovima", a zatim preskočio preko svjedoka i rekao "ustaj Čiča Šefik". Svjedok je opisao da je u tom trenutku bio *naprosto izgubjen od straha* da i njega ne prozove i ne odvede.

218. Pojašnjavajući razlike u iskazu iz istrage i onoga što je rekao na glavnom pretresu, svjedok Mirza Bektaš ostaje konfuzan, navodeći da su pripadnici HVO dva puta dolazili, prvi put kada su odvedeni Pilav Mirsad i Čiča Šefko i drugi put kad su dolazili u kapama da ih pljačkaju, ali ne zna u kojem je to kontekstu govorio. Osim toga, iz izjava i datih pojašnjenja, proizlazi nelogičan zaključak i pitanje: kako to da su Čiča Šefko i Pilav Mirsad odvedeni od strane nekoga ko je imao kapu preko lica, ako su prije toga, nakon prozivke, već bili odvedeni. S druge strane, svjedok u fazi istrage nije rekao da je kritične prilike vidio ili čuo optuženog Željka Jukića, pa se postavlja pitanje na osnovu čega je tokom svjedočenja na glavnom pretresu svjedok tvrdio da je Čiča Šefika i Pilav

¹⁰⁰ Zapisnik o saslušanju svjedoka Bektaš Mirze, Kantonalno tužilaštvo Mostar, broj: KT.13/01 i KT. 22/03, od 26.03.2004. godine (uložen kao dokaz odbrane O-1)

Mirsada odveo baš optuženi Željko Jukić, a u fazi istrage, da je to učinila osoba sa kapom preko lica tako da su se samo oči mogle vidjeti. Svjedok nije na prihvatljiv način nije mogao objasniti razlike u iskazima, sem što kaže *da ne zna kako je navedeno*, misleći pri tome na izjavu koju je dao u fazi istrage.

219. Imajući u vidu različite iskaze svjedoka u vezi događaja o kojim je svjedočio, nejasna i komfuzna pojašnjenja o nastalim razlikama u iskazima, to Vijeće iskaz svjedoka Bektaš Mirze, nije ni uzelo u svrhu ove presude.

220. **Svjedok A-1**¹⁰¹ navodi da je nakon hapšenja odveden u Srednjoškolski centar u Prozoru gdje je zatekao puno zatvorenih muslimana. Tu je ostao sve do 8. januara 1994. godine. Po dolasku smješten je u učionicu na spratu gdje su sa njim bili Bektaš Omer, Bektaš Mirza, Pilav Mirso, Čiča Ševko i i mnogi drugi čijih imena se ne sjeća.

221. U odgovoru na pitanje šta se desilo sa Pilav Mirsadam i Čiča Šefikom, svjedok kaže da je optuženi Željko Jukić došao u učionicu sa još dva vojnika, prozvali Pilav Mirsu i Čiča Šefika i izveli ih.

222. Govoreći o konkretnoj situaciji, svjedok navodi da je optuženi prozivajući Pilav Mirsada pravio komentare, u smislu *“ti dobro pjevaš, hodaš po stolovima”*, i slično, a potom ga odveli. Za otprilike jedan sat, optuženi Željko Jukić se ponovo vratio u učionicu, te tražio i izveo Čiču Šefika. Niko se od njih dvojice više nije vratio, a tek poslije rata je saznao da su ubijeni.

223. Imena ove dvojice vojnika, navodi svjedok, nije znao, znao je samo Jukić Željka. U momentu kada oni ulaze u učionicu, nije bilo svjetla, ali svjetlo je gorjelo u hodniku i prolazilo kroz gornje staklo, tako da se u učionici vidjelo. Sjeća se da je optuženi bio uniformisan, a kako je bilo opasno gledati u te ljude, svjedok nije mogao reći koje je boje bila uniforma, naglašavajući da su nekada nosili crne, a nekada šarene uniforme.

224. Na upit tužiteljice da li su dvojica vojnika imali nešto na glavi, odnosno da li su bili pokrivenih glava, svjedok kaže da tu noć vojnici nisu imali ništa na glavi, ali da su deset do dvadeset dana prije odvođenja Pilav Mirsada i Čiča Šefika dolazile njemu nepoznate osobe maskirni sa kapama na glavi i od zatvorenika oduzele sve što su imali vrijedno kod sebe, novac, zlato, lančiće, satove i to odnijeli.

225. Svjedok kaže da je Jukić Željka dobro poznavao, da ga poznaje još iz vremena kada je bio dijete i išao u školu, pri čemu, kao i drugi svedoci koji su ga poznavali, iznosi njemu poznate detalje, između ostalog, da je živio sa babom, te da su mu roditelje radili u Njemačkoj. Viđao ga je i u toku rata, u uniformi, ali ne tako često. Prepoznaje ga u sudnici.

¹⁰¹ Svjedok A-1 je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 18.10.2012. godine

226. Predočavajući svjedoku razlike u iskazu koji je dao pred Tužilaštvom u fazi istrage¹⁰² i gdje, za razliku od onoga što je rekao na glavnom pretresu, nije spomenuo da su u učionicu iz koje su odvedeni Pilav Mirsad i Čiča Šefik, sa optuženim ušla i dva vojnika, pojašnjavajući, svjedok navodi da te vojnike nije poznavao, a kako je znao samo optuženog Željka Jukića, smatrao je dovoljnim da kaže za onog koga zna. Nadalje, pojašnjavajući razliku u iskazu koji je dao u istrazi¹⁰³ i na glavnom pretresu u djelu koji se odnosi na redosljed odvođenja Pilav Mirsada i Čiča Šefika, objašnjava da njemu prilikom davanja iskaza kao i danas nije bio bitan redosljed kojim su oni odvedeni, već samo činjenica da jesu odvedeni, a ko je prvi odveden, smatra da nije bitno.

227. Nakon predočavanja zapisnika o saslušanju u Stanici javne bezbjednosti Prozor 1995. godine,¹⁰⁴ svjedok pojašnjava da prilikom davanja izjave, nije govorio o naprijed opisanim događajima jer ga o tome niko ništa nije pitao, pa to nije ni spominjao. Pored toga, navodi svjedok, bojao se reakcije jednog i drugog naroda kako će primiti njegovo svjedočenje s obzirom da je bio pripadnik HVO, tako da je izjavu davao samo u vezi okolnosti o kojima je bio pitan.

228. Analizirajući iskaz ovog svjedoka i data objašnjenja u vezi sa razlikama u iskazima koje je dao u fazi istrage i na glavnom pretresu, Vijeće se uvidom u zapisnik od 18.05.1995. godine uvjerilo da u fazi istrage svjedok nije ispitivan na okolnosti događaja o kojem je u ovom predmetu, svjedočio na glavnom pretresu. Pored toga, Vijeće je steklo uvjerenje da svjedok kao tadašnji pripadnik HVO očito i danas osjeća strah od reakcije svojih sugrađana, Hrvata i Bošnjaka i da je zbog toga tražio i od Suda dobio mjere zaštite kako bi sigurno i bez straha mogao svjedočiti. Njegova dosljednost u tvrdnji da je u momentu svjedočenja smatrao bitnim da pominje samo imena ljudi koje je poznavao i da mu poredak izvedenih zatvorenika nikada nije bio bitan jer je ishod ostao isti - ljudi su odvedeni, Vijeće cjeni razumnim, logičnim, u odlučnim činjenicama saglasnim sa iskazima prethodnih svjedoka, i stoga za Vijeće prihvatljivim. Uzimajući u obzir sve navedeno, kao i činjenicu da njegov iskaz nije doveden u pitanje ni drugim provedenim dokazima kako subjektivne, tako i objektivne prirode¹⁰⁵, Vijeće je njegovo svjedočenje prihvatilo vjerodostojnim i tačnim.

¹⁰² Zapisnik o saslušanju svjedoka, T20 0 KTRZ 0000663 10 od 04.03.2011. godine, uložen kao dokaz Tužilaštva (T-9a)

¹⁰³ Ibidem

¹⁰⁴ Zapisnik o saslušanju svjedoka broj 64/95 od 18.05.1995. godine, Stanica javne bezbjednosti Prozor, uložen kao dokaz Tužilaštva (T-9)

¹⁰⁵ Izvod iz matične knjige umrlih Pilav Mirsad od 11.04.2011. godine, broj: 02/1-15-7/2011 (dokaz Tužilaštva T-15);

Izvod iz matične knjige umrlih Omanović Edis od 05.04.2011. godine, broj: 02/1-15-89/2011 (dokaz Tužilaštva T-17);

Rješenje o smrti Pilav Ibri od dana 14.10.1996. godine, broj: R2-70/96, Osnovni sud u Bugojnu (dokaz Tužilaštva T-17a);

Izvod iz matične knjige umrlih Pilav Ibri od 05.04.2011. godine, broj: 02/1-15-6-2011 (dokaz Tužilaštva T-18);

Izvod iz matične knjige umrlih Berić Vahid od 05.04.2011. godine, broj: 02/1-15-91/2011 (dokaz Tužilaštva T-19);

Izvod iz matične knjige umrlih Čiča Šefik od 05.04.2011. godine, broj: 02/1-15-92/2011 (dokaz Tužilaštva T-20);

Sudsko-medicinsko vještačenje, vještak medicinske struke mr.med.sc.dr Vedo Tuco specijalist sudske medicine, od 27.10.2011. godine, Tuzla (dokaz Tužilaštva T-21);

Spisak identificiranih osoba, Spisak nestalih osoba sa područja općine Prozor, Institut za nestale osobe Bosne i Hercegovine, broj: 02/1-40-1-6098-2/11 od 15.03.2011. godine (dokaz Tužilaštva T-22);

Spisak ubijenih i nestalih civila sa područja općine Prozor od 23.10.1992. godine do kraja rata, Haški broj: RR 276882 (dokaz Tužilaštva T-138);

Spisak nestalih osoba na teritoriji BiH sa posebnim osvrtom na općinu Prozor, izdatu od strane Međunarodnog crvenog križa (dokaz Tužilaštva T-139);

229. Svjedok **Husić Avdo**¹⁰⁶, vjerski službenik u selu Duge, navodi da je u Srednjoškolski centar nakon hapšenja, doveden polovinom sedmog mjeseca i smješten u jednu učionicu gdje je zatekao jednog Vugdalića iz Varvara, Bektaš Mirsu, Mirsu Pilava, Ibru Munikozu, Čiča Šefika i još ljudi.

230. Svjedok navodi da su u kasnim noćnim satima u učionicu ušla tri vojnika, jedan od njih sa baterijom u ruci i idući od jednog do drugog, osvjetljavao je zatvorenike. Svjetla u učionici su bila ugašena, ali je na hodniku gorjelo svjetlo, pa kako je bio na lijevoj strani od vrata, uz svjetlo koje je dolazilo iz hodnika i onom koje je dolazilo iz baterije, vidio je i prepoznao optuženog Željka Jukića, dok su mu druga dvojica bili nepoznati. Nisu bili sa kapama na glavi. Čuo je kada je Željko Jukić, rekao "*vidi ovoga pjevača*" i potom su iz prostorije izveli Mirsu Pilava.

231. Došli su ponovo nakon pet do deset minuta i tada je optuženi Jukić Željko izveo još dvojicu Bošnjaka, među kojima Čiča Šefika, a imena onog drugog se ne sjeća. Svjedok navodi da odvedene više nikada nije vidio, ali je od oca Nusreta Nurspahića iz Duga saznao da je Pilav Mirso bio povrijeđen, da mu je pomogao, te da je Mirsad prešao na slobodnu teritoriju, a kasnije poginuo.

232. Svjedok navodi da optuženog poznaje iz viđenja, a Hidajet efendija Elkaz ga je upozorio da je optuženi, zbog onoga što je radio, na zlu glasu od prvog dešavanja u Prozoru, te mu ga efendija jedne prilike nakon izlaska iz zatočeništva u SŠC, i pokazao pred Vatrogasnim domom, a pokazao mu ga je i Mato Zelić.

233. Nakon što je svjedoku predočen zapisnik o njegovom saslušanju pred Tužilaštvom Bosne i Hercegovine¹⁰⁷, zatim zapisnik o saslušanju pred međunarodnim tužiocem¹⁰⁸, te i zapisnik o saslušanju u Čelebićima¹⁰⁹ u kojima u vezi dešavanja u Srednjoškolskom centru nije spomenuo imena Pilav Mirsad i Čiča Šefika, nego to čini prvi put na glavnom pretresu, svjedok pojašnjava da su se tadašnja ispitivanja odnosila na predmet Marić Nikole i o onime što je on preživio u Prozoru, te da ga u vezi sa događanjima o Pilav Mirsadu i Čiča Šefiku niko ništa nije pitao. U okviru datog pojašnjenja navodi, da u okolnostima prisjećanja doživljenog *mozak zablokira*, naglašavajući da je on vjernik i pred Bogom odgovoran za sve ono što je izgovorio u sudnici.

234. Svjedok **Mate Zelić** saslušan kao svjedok odbrane, potvrdio je da poznaje Husić Avdu, da je bio hodža, te da ga je upoznao 1992. godine u Varvari. Međutim, svjedok je na upit braniteljice da li je ikad Avdi Husiću pokazao Željka Jukića, to izričito negirao, dodajući da sa njim nikada nije ni pričao o Željku. Prilikom unakrsnog ispitivanja svjedok kaže da mu nije poznato da je Husić

Događaji na području općine Prozor, prikupljeni od strane Državne komisije za prikupljanje činjenica o ratnom zločinu od 26.04.1995. godine (dokaz Tužilaštva T-141).

¹⁰⁶ Svjedok Husić Avdo je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 18.10.2012. godine.

¹⁰⁷ Zapisnik o saslušanju svjedoka Husić Avde, broj T20 0 KTRZ 0000663 10 od 07.01.2011. godine, uložen kao dokaz Tužilaštva BiH (T-10b)

¹⁰⁸ Zapisnik o saslušanju svjedoka Husić Avde, broj KT-RZ-100/05 od 06.07.2009. godine, uložen kao dokaz Tužilaštva BiH (T-10a)

¹⁰⁹ Zapisnik o saslušanju svjedoka Husić Avde, broj: 1105015413 od 20.07.1994. godine, Čelebići, uložen kao dokaz Tužilaštva (T-10)

Avdo bio zatvoren u Srednjoškolskom centru u julu 1993. godine, te da je istina da je svjedok tražio da mu pomogne, ali ne u Srednjoškolski centar, već kod džamije u Prozoru.

235. Vijeće je iskaz svjedoka Husić Avde i data pojašnjenja zbog kojih prvi put spominje predmetne događaje na glavnom pretresu, a ne i u izjavama koje je dao 1994., 2009. i 2011. godine, prvenstveno cijenilo u kontekstu okolnosti slučaja, izjave svjedoka Mate Zelića kao i izjava svjedoka Bektaš Mirze, Brkić Esada i Vugdalić Esada sa kojima je Husić Avdo, prema sopstvenim navodima, bio u istoj učionici u vrijeme kada se kritični događaj desio. Naime, u toku sudskog postupka, mnogi svjedoci, zatočenici Srednjoškolskog centra i mještani sela Duge, svjedočeći o onome što su vidjeli i doživjeli, prisjećajući se imena komšija, prijatelja i poznanika sa kojima su bili u zatočeništvu, nisu pominjali ime ovog svjedoka. To nisu učinili ni svjedoci Bektaš Mirza, Brkić Esad i Vugdalić Esad. Vijeće prihvata mogućnost da svjedoci zbog proteka vremena, velikog broja zatočenih ljudi i različitog načina percipiranja događaja, nisu uvijek u mogućnosti sjetiti se svih imena. Međutim, ako se ima u vidu da je svjedok vjerski službenik, po ocjeni Vijeća, malo je vjerovatno da svjedok kao vjerski službenik u tim turbulentnim i opasnim vremenima, ne bude od drugih zatočenika primjećen, zapamćen i spomenut. Pored toga, svjedok Mate Zelić je izričito negirao navode svjedoka Husić Avde da mu je pokazao optuženog, čak i da je optuženog pominjao. Kod ovakvog stanja stvari, i u nedostaku drugih potkrepljujućih dokaza, Vijeće iskaz svjedoka Husić Avde nije prihvatilo za potrebe ove presude.

236. Svjedok **Kovačević Dževad**¹¹⁰ navodi da ga je rat zatekao u selu Donjem Lugu, da su muškarci – muslimani tog sela odvedeni u Srednjoškolski centar, a da se on, da bi izbjegao odvođenje, krio u šumi sve do 07.09.1993. godine. Sa njim su se u šumi krili Munib Bećirović, Nazif Marić, Halil Bajrić, Sulejman Barić, Sule, Meho Bajrić.

237. Sjećajući se Pilav Mirsada, svjedok navodi da ga je početkom augusta, najvjerovatnije 03.08.1993. godine, sreo u šumi i da je bio u vrlo teškoj stanju, oteklog lica, sa ozljedama po tijelu. On im je ispričao da je pobjegao sa streljanja na Duškoj kosi, da ga je iz SŠC na streljanje izveo Papak, Jukić Željko i treći koji mu nije bio poznat, te da su sa njim izvedeni Ibro Pilav i Berić Vahid. Prvo su izvedena ova dvojica, a naknadno je po njega došao onaj treći kojeg nije znao, osvijetlio ga baterijom i reko „*Ti pjevač ideš sa mnom*“. Odvezeni su autom marke „Lada“ na smetlište Duška kosa, a kako u auto svi nisu mogli sjesti, ovaj treći ga je stavio u gepek.

238. Prenoseći dalje priču Pilav Mirsada, svjedok navodi da je Mirsad izlaskom iz gepeka vidio da na izbetoniranom zidu stoji Ibro Pilav sa rukama podignutim na glavu, a ispred njega Jukić Željka sa puškom uperenom u njega. Mirsadu su naredili da izvadi sve što ima kod sebe, a potom da stane pored Ibri. Vidjevši da je Jukić skrenuo pažnju sa Ibri na čovjeka kojeg su izvodili iz auta, on je iskoristio taj momenat i bacio se niz provaliju. Kotrljajući se, pao je do dna smetlišta.

¹¹⁰ Svjedok Kovačević Dževad je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 01.11.2012. godine.

239. Nakon što mu je predložen zapisnik o njegovom saslušanju u Tužilaštvu Bosne i Hercegovine¹¹¹ u kojem je izjavio da je sa Pilav Mirsadam bio izveden Čiča Šefik, svjedok pojašnjava da Čiča Šefik tada nije izveden, nego je izveden Berić Vahid, kako je i rekao na glavnom pretresu. Dalje pojašnjavajući, svjedok navodi, da je kroz priču sa ljudima koji su ostali u Srednjoškolskom centru, naknadno saznao da je te iste noći izveden Čiča Šefko sa još dvojicom ljudi.

240. Potvrđujući da je u predmetu Nikole Marića davao iskaz pred istražnim sudijom Županijskog suda u Mostaru¹¹² i da ga je istražni sudija pitao o tome šta se desilo sa Pilav Mirsadam i da li mu je Mirsad rekao ko ga je iz škole izveo, svjedok navodi da tada nije govorio istinu, odnosno nije htio svjedočiti, niti detaljno pričati o Mirsadu Pilavu, jer se bojao za svoju sigurnost i sigurnost svoje porodice, budući da se Marić Nikola branio sa slobode i bio prisutan u sudnici zajedno sa (prisutnim) advokatom Zlatkom Milovićem. On nikada lično nije imao nikakvih problema ni sa Nikolom Marićem, niti sa Papak Vinkom. Na kraju svjedok kategorično navodi da je na glavnom pretresu prenio upravo ono što mu je Pilav Mirsad ispričao, te da stoji iza te izjave.

241. Uvidom u zapisnik sa iskazom koji je svjedok dao pred istražnim sudijom Županijskog suda u Mostaru u predmetu koji se vodio protiv Nikole Marića¹¹³, Vijeće je utvrdilo da je svjedok pitan na okolnosti vezane za Pilav Mirsada i da je svjedok tom prilikom izjavio da mu je Mirsad spominjao neka imena, ali da se on imena i prezimena ne sjeća. Nakon što su mu je spomenuto ime Papak Vinka, naveo je da ga Pilav Mirsad nije spomenuo, dok je u odnosu na ime optuženog Jukić Željka, izjavio da se ne sjeća.

242. Analizirajući iskaz svjedoka Kovačević Dževada koji je prema sopstvenom kazivanju i kazivanju svjedoka Bećirović Muniba i Bećirović Šemse, bio u šumi i krio se od pripadnika HVO, Vijeće nije moglo van svake razumne sumnje utvrditi da li je svjedok Kovačević Dževad nakon što je Pilav Mirsad pronađen u šumi, sa drugim ljudima koji su se tu krili, slušao priču Pilav Mirsada o onome što mu se desilo ili je bio sam sa Mirsadam kada je on o tome pričao ili je tu priču čuo od drugih. Naime, Vijeće je uvidom u izjavu koju je svjedok dao 14.04.2003. godine pred istražnim sudijom Županijskog suda u Mostaru¹¹⁴, utvrdilo da je Kovačević Dževad zaista svjedočio u predmetu Marić Nikola, ali i da je pitan na okolnosti događaja o kojima je razgovarao sa Pilav Mirsadam, te da je tada izjavio da se ne sjeća ni imena, ni prezimena koja je Pilav Mirsad spominjao. Nasuprot tome, dajući izjavu u Tužilaštvu BiH 17.01.2011. godine¹¹⁵ svjedok se sjeća mnogih pojedinosti, a kada nije bio siguran, kaže da je vršio provjere razgovarajući sa ljudima koji su u to vrijeme bili zatočeni u Srednjoškolskom centru. Objašnjavajući i opravdavajući razlike u

¹¹¹ Zapisnik o saslušanju svjedoka Kovačević Dževada, broj: T20 0 KTRZ 0000663 10, od 17.01.2011. godine, uloženi kao dokaz Tužilaštva (T-11)

¹¹² Zapisnik o saslušanju svjedoka Kovačević Dževada, broj Ki-9/02 od 14.04.2003. godine, uloženi kao dokaz Tužilaštva (T-11a)

¹¹³ Idem.

¹¹⁴ Idem

¹¹⁵ Dokaz Tužilaštva T-11

datim iskazima prisutnim strahom za ličnu sigurnost i sigurnost svoje porodice jer se Marić Nikola branio sa slobode, Vijeće nije prihvatilo kao uvjerljiv argument s obzirom da svjedok u tom smislu nije pružio uvjerljive i potkrepljujuće pokazatelje, a tok dokaznog postupka nije ishodio suprotan zaključak od onog koji je ovdje izložen.

243. Svjedok **Bećirović Munib**¹¹⁶ navodi da ga je rat zatekao u selu Lug i da se u vrijeme odvođenja i protjerivanja stanovništva iz sela, krio po šumama zajedno sa svojim amidžićem, zatim Marić Nazifom, Čiča Mujom, Kovačević Dževadom, te da su u šumi, petog ili šestog augusta 1993. godine, našli iscrpljenog i bolesnog Pilav Mirsada za koga je ranije saznao da je pobjegao sa streljanja i da se krije u šumi.

244. Od Pilav Mirsada je čuo da je bio odveden u Srednjoškolski centar i da su 03.08.1993. godine, u večernjim satima, između 9 i 11 sati, u prostoriju ušli Željko Jukić, Papak Vinko i još jedan vojnik, hodali, zagledali, svjetlili baterijom i izašli. Nakon nekoliko minuta, pričao je Mirsad, došlo je jedan vojnik kome nije znao ime, osvijetlio Pilav Mirsada baterijom i rekao „*Fjevač izlazi*“, a kada je izašao u hodnik, tamo su već bili Pilav Ibro i Berić Vahid.

245. Svu trojicu su izveli iz škole i odveli prema autu u koje je Papak Vinko sjeo na mjesto vozača, optuženi Željko Jukić na mjesto suvozača, a Berić i Pilav na zadnje sjedište vozila. Kako više nije bilo mjesta u vozilu, pričao je Mirsad, njega su ugurali i zatvorili u gepek „Lade“ i vozilo je krenulo. Nakon zaustavljanja i izlaska iz gepeka vozila, nepoznati vojnik je Mirsadu rekao da stane na zidić gdje su se već nalazili Ibro Pilav i Berić Vahid. U momentu kad je iz džepa izvadio sve što ima i kad su mu rekli da stavi ruke na potiljak, više glave, neko od vojnika, čije ime je Mirsad rekao, a svjedok ga zaboravio, repetirao je pušku, takođe se ne sjećajući, da li na Mirsada ili na nekog drugog. Mirsad je iskoristio taj momenat, bacio se niz strminu i skotrljao do potoka, nakon čega se po priči Pilav Mirsada, za njim začula rafalna paljba i bombe.

246. Na upit tužiteljice da li je čuo da je tu noć osim Pilav Mirsada, Pilav Ibre i Berić Vahida iz škole izveden još neko, svjedok navodi da je sutradan ili prekosutradan od kada su ova trojica odvedeni, sreo svoju sestru Čiča Fatimu, a sa njom, koliko se sjeća, bila je Enisa Pilav, supruga Pilav Mirsadova, te da mu je sestra rekla da je tu noć pored njih trojice, odveden Čiča Šefko i Omanović Edis, i da joj je to rekao neko od logoraša.

247. Svjedok **Konjarić Muharem**¹¹⁷ dobro poznaje Pilav Mirsada. Govoreći o onome što mu se desilo, svjedok navodi da je, prije nego je otišao u selo Here, 08.09.1993. godine vidio Pilav Mirsada na Lugu (na Here je svjedok došao devetog ili desetog augusta 1993. godine). Pilav Mirsad mu je prilikom njihovog susreta ispričao da je 03.08.1993. godine dok se nalazio u SŠC, u večernjim satima, došao Željko Jukić, Papak Vinko i treći kome nije znao ime, ali zna da je bio bivši

¹¹⁶ Svjedok Bećirović Munib je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 01.11.2012. godine.

¹¹⁷ Svjedok Konjarić Muharem je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 10.01.2013. godine.

kondukter "Putnik"-a. Tom prilikom mu je Željko Jukić rekao "hejde ti ustani pjevač". Mirsad je ustao, a potom su ustali Vahid Berić i Ibro Pilav, a onda ih optuženi izveo u hodnik.

248. Optuženi Željko Jukić ih je izveo iz škole do auta, koliko se sjeća, Mirsad je rekao da je to bio crni „BMW“. Njega je stavio u gepek, a ovu dvojicu na zadnje sjedište. Vozilo se zaustavilo na smetljištu na Duškoj kosi, gdje je optuženi prvo izveo Pilav Mirsu i odveo ga na zid, a onda i onu dvojicu, ali se svjedok nije mogao sjetiti kojim redosljedom. Prema onome što mu je Mirsad rekao, sva trojica su bili okrenuti leđima prema Potoku, dole prema smetljištu. Mirso mu je pričao da se on u momentu kada se Željko Jukić okrenuo prema Papak Vinku, bacio niz strminu i da je onda nastalo puškaranje, bacanje bombi, ali ga je zakačilo samo željezo dok se dole kotrljao. Završio je u vodi, a da ga ne bi dočekali dole na putu prema Dugama, onako krvav sjeo je na kamen. Svjedok se sjeća da mu je Mirsad rekao da je, poslije otprilike sat vremena, došla druga tura, čuli su se rafali, i da vozilo ode nazad za Prozor.

249. Svjedokinja **Bećirović Šemsa**¹¹⁸ navodi da ju je rat zatekao u selu Lug i da je u ratu izgubila muža Bećirević Ibru, oca, brata. Kada su odvedeni svi muškarci iz njenog sela, 17.07.1993. godine odveden je i njen suprug i zatvoren u SŠC. Svjedokinja navodi da je sutradan, ili dan poslije, potražila muža, te da je uz dozvolu stražara ušla u školu i tada ga posljednji put vidjela. Naime, svjedokinja je, kako navodi, početkom augusta 1993. godine ponovno došla u školu i tu saznala da joj je muž odveden u Uzdol na prisilan rad i da je tamo, prema riječima Bećirović Selima koji je također bio na Uzdolu, ubijen od strane pripadnika HVO. Istom prilikom, navodi svjedokinja, u hodniku škole sreća je i Pilav Arifa koji joj je rekao da je optuženi Željko Jukić odveo njenog brata Pilav Ibru za koga do tada nije ni znala da je bio zatvoren u školi. Kada su preživjeli logoraši izišli iz logora, onda su joj svjedok S7 i još neki logoraši, navodi svjedokinja, potvrdili da je Jukić Željko odveo njenog brata iz Srednjoškolskog centra. Muža je pronašla, sahranila i dobila potvrdu da je njegova smrt bila nasilna.

250. U traganju za informacijama, svjedokinja navodi da je od upravnika logora, također dobila informaciju da joj je optuženi odveo brata Pilav Ibru, a po dolasku u selo Duge, tu je saznala je da su optuženi Jukić Željko i Papak Vinko, odveli na Dušku kosu njenog brata Pilav Ibru, Berić Vahida i Pilav Mirsada koji se spasio skočivši niz deponiju smeća. Saznala je takođe da se u šumi krilo nešto malo muslimana, a među njima Munib Bećirović, Kovačević Dževad, Bajrić Halil i dr, i tako saznala da je Pilav Mirsad živ. Razgovarala je sa Munibom Bećirovićem koji joj je prenio ono što mu je Mirsad ispričao: da su Jukić Željko, Papak Vinko i neki treći kome ni Mirsad nije znao ime, odveli Pilav Ibru, Berić Vahida na deponiju smeća, na Dušku Kosu. Pitala je Muniba da je odvede do Pilav Mirsada, međutim, kako je Mirsad bio u lošem stanju, do njega nije došla.

¹¹⁸ Svjedokinja Bećirović Šemsa je saslušana na nastavku glavnog pretresa dana 13.12.2012. godine.

251. Svjedokinja **Omanović Zlata**¹¹⁹ navodi da ju je rat zatekao u Prozoru, gdje je živjela sa mužem Omanović Mehmedom i sinovima Omanović Edisom i Omanović Armin Goranom. Tu je ostala do početka aprila 1993. godine kada je sa mlađim sinom otišla da obiđe bolesnu majku u Mostar, a kako je došlo do sukoba u Jablanici, više se nije mogla vratiti. Njen suprug i stariji sin Edis su ostali u Prozoru. Supruga prvi put vidi sredinom oktobra 1993. godine nakon što je pušten iz logora Dretelj. Suprug joj je tada ispričao da su ga 15.07.1993. godine pripadnici HVO odveli u Srednjoškolski centar koji je bio logor za Bošnjake, a istog dana, predveče su doveli njihovog sina Edisa koji ostaje zatočen u školi i nakon što je njen suprug odveden, prvo u Ljubuški, a zatim u Dretelj. Njen suprug je prvo saznanje da im je sin Edis ubijen, imao u Jablanici kada mu je to rekao Smail Zaimović. Raspitivajući se o sudbini njihovog sina, njen muž je otišao u selo Šćipe gdje je od ljudi za koje je znao da su bili zatvoreni u školi, saznao da je Edis izveden iz logora 3. augusta, te da su ga je izveli optuženi Jukić Željko i Papak Vinko. Po saznanju da se u Šćipama nalazi Pilav Mirsad koji je izveden istu noć kada i Edis, otišao je tamo da ga potraži. Mirsad mu je tada ispričao da Edis nije izveden u njegovoj grupi, nego sa Berić Vahidom i Pilav Ibrom, da se on bacio niz deponiju, niz smetlište i da je otprilike nakon pola sata čuo da je auto opet došlo na Dušku kosu, da se puno pucalo i da je čuo neko kotrljanje niz deponiju. Na upit ko ih je izveo, Pilav Mirsad mu je rekao da su to učinili Jukić Željko, Papak Vinko i kondukter iz Rumboka, kome Mirsad nije znao ime.

252. Svjedokinja navodi da je nakon smrti njenog supruga 2007. godine i sama nastavila sa tragnjem i da već dvadeset godina gdje god je tražila i pitala, uvijek dobijala isti odgovor: da je Jukić Željko izveo Edisa. Svjedokinja navodi da je 2000. godine sa Komisijom za traženje nestalih, prvi put došla na Dušku kosu i da je tada primijećeno da ima minsko-eksplozivnih sredstava. Tu je došao Radić Jerko, član hrvatske Komisije za traženje nestalih koji je na njeno pitanje gdje joj je sin Edis, potvrdio da su ga odveli optuženi Željko Jukić i Papak Vinko. Svoga sina Edisa nikada nije pronašla.

253. Svjedok odbrane **Jerko Radić**¹²⁰ potvrdio je da se sa Zlatom Omanović sreo 2000. godine prilikom obavljanja ekshumacije na lokalitetu Duška kosa. Međutim, ovaj svjedok je prilikom direktnog ispitivanja izjavio da je za nestanak Edisa Omanovića prvi put čuo dok je radio u Uredu za razmjenu zatočenih i nestalih osoba u Mostaru, i to upravo od Edisove majke Zlate Omanović. Na upit braniteljice optuženog da li je 2000. godine prilikom vršenja ekshumacije na Duškoj kosi, Zlati Omanović rekao da je u MUP-u saznao da su Edisa odveli Željko Jukić i Papak Vinko i da ih on neće hvatati, svjedok kaže da se ne sjeća, odnosno, *ako se ne sjeća da nije ni rekao*. Na upit tužiteljice da li je ikada poslije, nakon što mu je Zlata to rekla, čuo da se nestanak Edisa Omanovića veže za ime Željka Jukića, svjedok kaže da je možda čuo ali ne baš *čestito*. Nakon što

¹¹⁹ Svjedokinja Omanović Zlata je saslušana na nastavku glavnog pretresa dana 27.12.2012. godine.

¹²⁰ Svjedok Jerko Radić saslušan je na nastavku glavnog pretresa dana 13.06.2013. godine.

mu je predložen zapisnik o ispitivanju u Tužilaštvu BiH¹²¹, svjedok pojašnjava da je o Edisovom nestanku ipak čuo ranije, i to od svoje supruge. Na kraju, u vezi pitanja da li je Zlati Omanović rekao da se Edisov nestanak veže za ime Jukić Željka, svjedok kaže da ne zna i ostaje pri tome.

254. Imajući u vidu iskaz svjedoka Radić Jerka koji je prema ocjeni Vijeća bio kolebljiv i varirao tokom direktnog i unakrsnog ispitivanja na glavnom pretresu, te nesaglasan s onim što je govorio u istrazi, da bi konačno, ne negirajući da je razgovarao sa Zlatom Omanović, rezultirao izjavom svjedoka da se ne sjeća da li je Zlati Omanović rekao da se Edisov nestanak veže za ime Jukić Željka. Dovodeći u vezu iskaz svjedoka Radić Jerka sa onim što je svjedokinja Zlata Omanović izjavila prilikom ispitivanja na glavnom pretresu, Vijeće ga cjení usmjerenim na ublažavanju položaja optuženog u krivičnom postupka i anuliranja njegove odgovornosti za radnje prisilnog nestanka za koje se tereti, te stoga i nije prihvatljivim za potrebe ove presude. Nasuprot tome, iskaz svjedokinje Zlate Omanović Vijeće u cjelosti prihvata istinitim i tačnim jer njen iskaz o činjenicama o kojima svjedoči, nije u suprotnosti sa iskazima ostalih saslušanih svjedoka od kojih je svjedokinja čula da se za nestanak njenog sina veže ime Željka Jukića, niti je istinitost i tačnost njenog iskaza dovedena u pitanje drugim dokazima provedenim u toku postupka.

255. Svjedokinja **Pilav Enisa**¹²² navodi da je do početka ratnih dejstava sa troje djece, svekrvom i suprugom Pilav Mirsadam živjela u selu Lug sve do 17.07.1993. godine kada u selo dolaze pripadnici HVO. Tada je većina muškaraca iz sela nakon predaje prebačena kamionom u Prozor i zatvorena u Srednjoškolski centar, dok se dio njih krio u šumi. Svaki dan je sa drugim ženama išla u Srednjoškolski centar i nosila mužu hranu, međutim 03. augusta, kako kaže, njih više tamo nije bilo. Stražar im je rekao da ih je odvela policija u 10 i 30 naveče, te da nisu vraćeni. Pokazana im je sveska sa spiskom na kojem su bila ispisana imena Čiča Ševko, Omanović Edis, Bajrić Osman, Pilav Mirsad, Pilav Ibrahim i Berić Vahid, a sa strane, vidjela da je napisano "*odvela ih policija u 10 i 30, nisu vraćeni*". Četvrti dan je saznala da je njen suprug živ, da je bio izveden na strijeljanje na Dušku kosu, ali da se spasio. Zbog toga što su pripadnici HVO bili u selima Duge i Lug, nije mogla doći do njega. Kada je deseti dan napokon došla do svog supruga, zatekla ga je u veoma teškom stanju, bio je sav isječen.

256. Suprug joj je ispričao, navodi svjedokinja, da su tog 03. augusta naveče, kada su svjetla bila pogašena, ušli neki s baterijom, te idući od jednog do drugog, došli do njega i rekli mu da ustane i iziđe. Nakon što je izišao, na hodniku je vidio Papak Vinka koji im je bio komšija, zatim optuženog Jukić Željka i trećeg, njemu nepoznatog policajaca, za koga Mirsad misli da je bio iz Ruboka. Mirsad je pitao Papak Vinka gdje ga vodi, a on mu je rekao da ide na streljanje. Ispred škole je čekalo auto, crvena "Lada" koju je vozio Vinko Papak, do njega je sjeo Jukić Željko, a nazad su sjeli Pilav Ibrahim i Berić Vahid. Kako za sve nije bilo mjesta, muž joj je ispričao da su

¹²¹ Zapisnik broj KT-RZ-663/10 od 14.12.2011. godine, zapisnik nije uloženi kao dokaz.

¹²² Svjedokinja Pilav Enisa je saslušana na nastavku glavnog pretresa dana 27.12.2012. godine.

njega stavili u gepek. Nisu se dugo vozili, auto je stalo, a Mirsadu rekli da iziđe. Vidio je da su na Duškoj kosi, deponiji smeća. Kad je izišao iz gepeka na ivici deponije već je stajao Pilav Ibro sa rukama iza vrata, a pred njim, sa puškom uperenom u njega, stajao je Željko Jukić. Mirsadu su rekli da stane do Ibri, a ispred njega je stao Vinko Papak, također sa puškom uperenom u njega. Dok su izvodili trećeg, Berić Vahida, Mirsad je iskoristio momenat njihove nepažnje i bacio se niz stranu deponije, upao dole u potok, prešao na drugu stranu i tako se spasio. Oni su za njim pucali, bacali bombe.

257. Opisujući dalju sudbinu svog supruga, svjedokinja Pilav Enisa kaže da je prema Mirsadorovom kazivanju auto otišlo prema Prozoru i za oko pola sata, ponovo se vratilo. Tada je Mirsad čuo pucnje, pretpostavlja da su još jednu turu muškaraca tu dovezli. Nakon toga, njen suprug je krenuo prema selu Duge gdje su ga u šumi našli ljudi koji su se tu skrivali. Svjedokinja navodi da je njen suprug poginuo u selu Here 24.01.1994. godine.

258. Ovi činjenični navodi svjedokinje Pilav Enise nisu u suprotnosti sa iskazima svjedoka očevidaca koji su svjedočili na okolnosti odvođenja Pilav Mirsada iz Srednjoškolskog centra, niti sa iskazima posrednih svjedoka kojima je Pilav Mirsad nakon što su ga pronašli u šumi, ispričao šta mu se desilo. U tačnost ovih navoda Vijeće se uverilo nakon izvršenog uvida u zapisnik sa izjavom Pilav Mirsada koju je dao pred VI Korpusom Armije BiH¹²³ i izjavu preminulog Subašić Derve koju je dao u Stanici javne bezbjednosti Prozor¹²⁴, a kojom potvrđuje da je sreo Mirsada i da mu je ispričao da se njegovo odvođenje na strijeljanje, zatim spašavanje i skrivanje po šumama desilo upravo onako kako su naveli svjedokinja Pilav Enisa i drugi neposredni i posredni svjedoci ispitani na ove okolnosti. Imajući u vidu sve navedeno, Vijeće je u cijelosti prihvatilo iskaz svjedokinje Pilav Enise vjerodostojnim i tačnim.

259. Svjedok **Grcić Ibrahim**¹²⁵ navodi da je živio u Prozoru, preciznije u naselju Pograđe kada je u vrijeme sukoba između ARBiH i HVO, od strane vojske HVO zatvoren u SŠC gdje je zadržan jedan dan, a onda pušten. Međutim, sutradan u selo opet dolazi manja grupa vojnika, a među njima i optuženi Jukić Željko, te ga ponovo odvede u školu u kojoj se ovaj put zadržao dva dana. Govoreći o onome šta se događalo u školi za vrijeme dok se tamo nalazio, navodi da je 03.08.1993. godine, naveče između 09,30 i 10,00 časova, pred školu stiglo auto i tada su se među zatvorenicima čuli povici da dolazi policija. Zatvorenici su se sa hodnika sklonili u sobe, a svjetla pogašena. On je bio na spratu u jednoj od soba koja je imala prozor sa pogledom na parking, na glavni ulaz škole, tako da je mogao vidjeti to vozilo, ali nije siguran koje je marke bilo, vjerovatno se radilo o vozilu marke "Lada".

¹²³ Zapisnik o saslušanju svjedoka Pilav Mirsada, ARBiH – 6. Korpus ARBiH Konjic, od dana 22.11.1993. godine, uloženi kao dokaz Tužilaštva (T-13)

¹²⁴ Zapisnik o saslušanju svjedoka Subašić Derve, Stanica javne bezbjednosti Prozor, 16.07.1994. godine, uložena kao dokaz Tužilaštva (T-14)

¹²⁵ Svjedok Grcić Ibrahim je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 15.11.2012. godine.

260. Opisujući daljnji sljed događaja, svjedok navodi da je na sprat došao optuženi sa Papak Vinkom koga je poznao jer je iz istog mjesta u kome je njegova majka rođena, stariji je od njega, a zajedno su igrali lopte. Vidio ih je kada su prošli hodnikom jer se nalazio pored vrata, a kada je čuo kako optuženi proziva i pita gdje su Ibro Pilav i Mirsad Pilav – *pjevač sa Luga*, povukao se u unutrašnjost prostorije. Od ostalih zatvorenika je čuo da je optuženi Željko Jukić staklom sjekao i crtao križeve po Pilav Ibru, međutim kako sam kaže, on to nije vidio, kao što nije vidio da je optuženi Ibru i Vahida izveo iz učionice.

261. Svjedok navodi da je kroz prozor, kod auta, vidio optuženog, Ibru, Vahida, Vinka i njemu nepoznatog vojnika. Kada je stražar primjetio da zatvorenici gledaju, naredio je da se povuku, ali on je iz znatiželje opet pogledao kroz prozor i vidio da su Ibro Pilav i Berić Vahid već stavljeni na zadnje sjedište vozila, dok je Pilav Mirsad stavljen u gepek. Vidio je i kada je Papak Vinko sjeo na mjesto vozača, a pored auta su još uvijek bili optuženi Jukić i treći, njemu nepoznati vojnik. Kada je čuvar ponovo rekao „*Ulazi gore, šta se gleda*“, spustio se dole, a zatim čuo da se auto „*upalilo i otišlo*“. Od tada više nikada nije vidio Pilav Mirsada, Pilav Ibru i Vahida Berića.

262. Na upit tužiteljice da li je tu noć još neko izveden, svjedok navodi da je od drugih saznao da se istu noć, za nekih sat vremena, vozilo vratilo i da su tada odvedeni Edis Omanović i Čiča Šefik. Međutim, on to nije vidio, nego je o tom događaju ujutru saznao od drugih.

263. Svjedok navodi da je u Srednjoškolskom centru ostao negdje između 15. i 20. augusta 1993. godine, kada su ga kao maloljetnog, nakon posjete doktora i komisije, pustili kući zajedno sa bolesnim osobama.

264. Nakon što je tužiteljica svjedoku prezentirala zapisnik sa iskazom koji je 24.06.1994. godine dao Centru službi bezbjednosti Zenica,¹²⁶ a u kojem uopće nije spominjao optuženog Jukić Željka vezano za događaj koji je opisao na glavnom pretresu, svjedok objašnjava da je on *pričao po redu* samo o onome šta se njemu desilo, a o optuženom ga uopšte niko ništa nije pitao. Isti odgovor optuženi je dao odbrani tokom unakrsnog ispitivanja pojašnjavajući da je u to vrijeme bio maloljetan, da je izjavu dao u prisustvu amidže koji mu je bio staratelj, da je njegov amidža pročitao i potpisao zapisnik, a da on zapisnik nije čitao, nego da je samo stavio svoj potpis. Na isti način svjedok odgovara nakon što mu je branilac optuženog prezentirao zapisnik o njegovom saslušanju u Tužilaštvu BiH¹²⁷, a u kome takođe pojašnjava zašto prema zapisniku od 24.06.1994. godine u svojoj izjavi ne pominje Jukić Željka i Papak Vinka, te odvođenje Pilav Mirsada i Pilav Ibre iz SŠC-a riječima: „*Da, to je tačno. Nisam pomirjao, ali me tada o tome niko ništa nije ni pitao. A tada su, u to vrijeme, a tada u to vrijeme sam se događaja sjećao sporadično, jer sam malo prje*

¹²⁶ Zapisnik o izjavi Grcić Ibrahima, dat u prisustvu amidže Grcić Mustafe, Centar službi bezbjednosti Zenica, Sektor SDB Zenica – RO SDB Bugojno, od dana 24.06.1994. godine, uložen kao dokaz odbrane (O-2)

¹²⁷ Zapisnik o saslušanju svjedoka Grcić Ibrahima u Tužilaštvu BiH, broj T20 0 KTRZ 0000663 10 od 28.02.2011. godine, uložen kao dokaz odbrane (O-2)

toga izašao iz logora i bilo je previše stvari koje sam ja lično preživio da bi se mogao sjetiti svih događaja.“

265. Vijeće je sa posebnom pažnjom analiziralo i cijenilo iskaz ovog svjedoka, kao i dato objašnjenje u vezi odgovora na pitanje zbog čega 1994. godine nije pominjao opisane događaje i ulogu optuženog u tim događajima, nego to prvi put čini pred tužiocem 2011. godine i na glavnom pretresu, te na kraju u cijelosti prihvatilo iskaz ovog svjedoka tačnim i vjerodostojnim. Naime, Vijeće je zaključilo da je svjedok Grcić Ibrahim i pred tužiocem i pred Sudom davao ista, uvijek dosljedna obrazloženja: da mu prilikom ispitivanja niko nije postavljao pitanja o optuženom i njegovoj ulozi u predmetnom događaju. Vijeće je u ovom kontekstu posebno imalo u vidu da je svjedok u vrijeme davanja iskaza 1994. godine bio maloljetan (16 god.), te da maloljetne osobe posmatrane s aspekta stepena duševne razvijenosti, a posebno ako su još traumatizirane ratnim zbivanjima i gubicima najbližih, kao što je to slučaj sa svjedokom koji je u ratu izgubio oko dvadesetak članova obitelji, onda sve to daje osnova za zaključak Vijeća da je svjedok kao maloljetna osoba prilikom davanja izave, i to šest mjeseci nakon izlaska iz zatočeništva, zaista odgovarao samo na ona pitanja koja su mu postavljena.

266. Osim toga, Vijeće tokom svjedočenja nije steklo uvjerenje da je svjedok imao namjeru da optuženog tereti za nešto što nije učinio, nego je svjedočio samo o onome što je čuo ili lično vidio. Tako npr. svjedok na upit tužiteljice odgovara da nije vidio da je optuženi Željko Jukić staklom sjekao Pilav Ibru i po njemu crtao križeve, da nije vidio da je optuženi Pilav Ibru i Berić Vahida izveo iz učionice, te da nije vidio da je odveo Omanović Edisa i Čiča Šefika.

267. Ako se još ima u vidu da iskaz ovog svjedoka u pogledu odlučnih činjenica nije u suprotnosti sa iskazima ostalih svjedoka koji su svjedočili na iste okolnosti, niti je njegov iskaz doveden u pitanjima provedenim dokazima objektivne prirode, da je dosljedan i kategoričan u tvrdnji da je istina ono o čemu govori, onda činjenica da je svjedok nakon svjedočenja, prilikom napuštanja sudnice, na diskretan i od Vijeća neprimjećen način, prema optuženom ispoljio neprimjereno ponašanje upućenom psovkom, po ocjeni Vijeća, nije od uticaja na vjerodostojnost iskaza ovog svjedoka.

268. Cijeneći iskaze svih svjedoka, kako pojedinačno, tako i u njihovoj međusobnoj povezanosti i u kontekstu provedenih dokaza objektivne prirode, Sud je došao do nesumnjivog zaključka da je optuženi Željko Jukić na način kako je to detaljno opisno u tački 3 osuđujućeg dijela presude, dana 03. augusta 1993. godine u večernjim satima zajedno sa Papak Vinkom i još jednim neidentificiranim pripadnikom HVO u više navrata došao u prostorije Srednjoškolskog centra u Prozoru i iz jedne od učionica izveo zatvorenika Ibru Pilava, odveo ga u WC, pretukao i isjekao staklom po tijelu, vratio ga u istu prostoriju, pa ga iste večeri ponovo izveo i zajedno sa Berić Vahidom i Pilav Mirsadam, stavio u motorno vozilo marke „Lada“ , odvezao na smetljište „Duška

kosa“, pa kada su stigli, iz vozila izveo Pilav Ibri i Pilav Mirsada koji su morali stati na ivicu strmine deponije, a potom je izveden i Mirsad Pilav kojem je naređeno da stane pored Ibri, pa u momentu kad su se Vinko Papak i još jedan NN pripadnik HVO vratili po Berić Vahida, Mirsad Pilav je iskoristio trenutak nesmotrenosti optuženog Željka Jukića, naglo skočio niz strminu deponije izbjegavajući puščanu vatru koja je otvorena na njega, a nakon čega se ponovo začula pucnjava i kotrljanje dva tijela niz strminu, od kada se Pilav Ibri i Berić Vahidu gubi svaki trag, kao i Osmanović Edisu i Čiča Šefiku koje je iste večeri, zajedno sa Vinkom Papak i NN pripadnikom HVO, optuženi Željko Jukić izveo iz učionice Srednjoškolskog centra Prozor i odveo na nepoznato mjesto, od kada se Pilav Ibri, Berić Vahidu, Edisu Omanoviću i Čiča Šefiku gubi svaki trag, a njihova tijela nikada nisu pronađena.

269. Valja naglasiti da između iskaza pojedinih svjedoka kojima Vijeće poklanja vjeru i na koje se poziva, međusobno postoje određena odstupanja, međutim, niti jedno od navedenih odstupanja, s obzirom na protek vremena, dramatične okolnosti u kojima su se događaji odvijali, atmosferu u kojoj je vladao strah pritvorenih za sopstvenu sudbinu i sudbinu svojih srodnika, prijatelja i komšija, u situaciji kada optuženi sa navedenim osobama u više navrata, u toku noći, iz učionica zatvorenike izvodi, vraća, pa ponovo izvodi; u uvjetima kada u učionice svjetlost dopire samo kroz stakla koja odvajaju učionice i hodnik ili svjetlost iz hodnika dopire kroz otvorena vrata učionice, dakle u uvjetima kada percipiranje događaja i prepoznavanje osoba, bilo po liku ili glasu, zavisi od mjesta gdje se u učionici pojedini svjedoci nalaze u trenutku kada se događaj odvija, od količine dopiruće svjetlosti, od toga da li pojedini svjedoci poznaju ili ne poznaju ili od drugih zatvorenika saznaju ko su osobe koje u učionicu dolaze i ljude izvode, po ocjeni Vijeća, te nesporne kolizije u iskazima svjedoka kojima Sud poklanja vjeru, nisu od takvog značaja da mogu uticati na vjerodostojnost njihovih iskaza. Naime, ovi svjedoci o odlučnim činjenicama svjedoče na isti način, a njihovi iskazi u svojoj ukupnosti daju jasnu sliku o onome što se 03. augusta 1993. godine događalo u SŠC i ulozi optuženog koji sa drugim osobama poduzima zabranjene radnje prema zatočenim civilima muslimanima sa posljedicom prisilnog nestanka četiri osobe kojima se gubi svaki trag, tako da ni do danas nisu pronađene.

4. Tačka 4 izreke presude

Navodi optužnice

Prema optužnici Tužilaštva Željko Jukić se teretio da je neutvrđenog dana u drugoj polovini mjeseca avgusta 1993. godine, zajedno sa drugim pripadnicima HVO ušao u selo Gornje Višnje, u kuću vlasništvo Mustafe Lulić, gdje je uz fizičko maltretiranje Ibrahima Lulića i pucanjem iz pištolja u plafon kuće, pokušao od oštećenog uzeti novac, pa kada u tome nije uspio, izašao je ispred kuće gdje su se nalazili roditelji Ibrahima Lulića, Mustafa Lulić i Kada Lulić kojima je rekao

da će zaklati Ibrahima ukoliko mu ne daju novac, nakon čega mu je Lulić Kada predala neutvrđen iznos hrvatskih dinara, da bi istog dana, na putu između Gornjih i Donjih Višnjana, prišao oštećenom Mustafi Luliću od koga je tražio novac, a kada mu je oštećeni rekao da nema novca, udario ga nogom u preajelu prsa, od kojeg udarca je oštećeni pao na tlo, nakon čega mu je oštećeni predao neutvrđen iznos njemačkih maraka, što je sve za posjednicu imalo nanošenje velikih psihičkih i fizičkih povreda oštećenima.

Utvrđenje Suda

270. Uvjerjenje Suda da je optuženi Jukić Željko na način pobliže opisan u tački 4 osuđujućeg dijela presude počinio progon radnjama nečovječnog postupanja prema oštećenima Lulić Ibrahimu, Lulić Mustafi i Lulić Kadi u drugoj polovini mjeseca augusta 1993. godine, zasniva se na iskazima samog oštećenog Lulić Ibrahima, kao i svjedoka Konjarić Amira.

271. Opisujući ovaj događaj svjedok-oštećeni **Lulić Ibrahim**¹²⁸ navodi da je u svom selu Gornji Višnjani živio do 28.08.1993. godine, kada je protjeran. Taj dan u njegovu kuću dolaze dva pripadnika HVO, koji su na sebi imali bijele opasače i kapu. Svjedok se sjeća da je mu jedan od dvojice vojnika nakon ulaska u kuću tražio pare koje on nije imao. Nakon što mu je rekao da nema pare, vojnik je uzeo pištolj i ispalio jedan hitac u plafon. Sve ovo, kaže svjedok, dešavalo se na metar udaljenosti od njega.

272. Opisujući izgled vojnika koji je to učinio, svjedok navodi da je bio visok oko 1,80 m, svijetle kose, šireg čela i malo spljoštenog nosa.

273. Nakon što je ispalio hitac, vojnik je svjedoku rekao da ostane u sobi, a onda izašao vani i nakon nekoliko minuta se vratio rekavši mu da se spremi i ide. Po izlasku, ispred kuće zatiče oca, sestre i majku Lulić Kadu koja mu kaže da je taj vojnik i od nje tražio pare, prijeteći da će joj ako ne da, sina zaklati. Svjedok navodi da novac koji mu je njegova majka ponudila, vojnik nije uzeo jer je bio male vrijednosti.

274. Kako prema iskazu svjedoka Ibrahima Lulića vojnik nije htio uzeti ponuđeni novac od njegove majke, Vijeće je, ne dirajući u identitet optužnice, izvršilo intervenciju, tako što je u tački 4 osuđujućeg dijela presude navod, "*predala ...*", zamijenjen navodom "*ponudila ...*"

275. Opisujući šta se dalje desilo, svjedok Lulić navodi da su se svi pokupili i zajedno sa još nekim porodicama iz njegovog sela krenuli prema Donjim Višnjanima. Na putu prema Donjim Višnjanima stiže ih vozilo iz kojeg izlazi isti onaj vojnik koji ga je maltretirao u kući i pucao u plafon. Odmah po izlasku iz auta vojnik je uhvatio njegovog oca, Lulić Mustafu, tražeći mu pare, a kada mu je otac odgovorio da para nema, vojnik ga je udario nogom u prsa od kojeg udarca je otac pao

¹²⁸ Svjedok Lulić Ibrahim je salušan na nastavku glavnog pretresa dana 10.01.2013. godine.

na zemlju, pa mu naredio da izuje čarapu, što je Lulić Mustafa i učinio. U čarapi se nalazio neki novac, marke, ali svjedok ne zna u kojem iznosu. Vojnik je uzeo novac, a nakon toga ušao u svoje auto i otišao u pravcu Donjih Višnjana.

276. Identitet vojnika koji je ušao u njegovu kuću, pucao u plafon, uz prijetnju tražio novac od njegove majke Lulić Kade, te uz fizičko maltretiranje uzeo novac od njegovog oca Lulić Mustafe, svjedok Lulić Ibrahim saznaje tek kada su trčeći 2,5 km stigli u mjesto Usove gdje je zatekao muslimansko stanovništvo okupljeno na putu i neke koji su tek pristizali u pratnji vojnika HVO. Među vojnicima koji su bili u pratnji, prepoznao je vojnika koji je prema prema njemu i njegovim roditeljima poduzimao opisane radnje, a kako je među stanovništvom koje je pristizalo, bio i Amir Konjarić, njega je upitao za ime navedenog vojnik, i on mu odgovorio: *“pa ono ti je Željko Jukić”*.

277. Da je Lulić Ibrahima sreo i razgovarao sa njim, potvrdio je i svjedok **Konjarić Amir** koji je saslušan na glavnom pretresu dana 10.01.2013. godine. Naime, svjedok Konjarić Amir navodi da je nakon protjerivanja iz svog sela 28.08.1993. godine (i dešavanja kojima se Vijeće detaljnije bavi i obrazlaže uz tačku 5 osuđujućeg dijela presude), zajedno sa ostalim stanovništvom iz svog sela, došao na mjesto Usove gdje zatiče žene, djecu i ostale koji su išli drugim putem. Tu je razgovarao sa Lulić Ibrahimom koji mu se obratio riječima *“ko je ovaj, on je mome babi pare uz’o”*, te Ibrahimu odgovorio da je osoba za koju je pitao, Željko Jukić. Svjedok navodi da je optuženog Željka Jukić poznavao od ranije, susretali su se po Prozoru, a lično ga je upoznao 17.04.1993. godine kada je vojska HVO prvi put ušla u njegovo selo. Prepoznaje ga u sudnici.

278. Svjedok **Lulić Ibrahim** je u toku istrage dao iskaz Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, koji je odbrana uvela kao svoj dokaz.¹²⁹ Na upit odbrane da pojasni razlike u iskazu datom i istrazi i na glavnom pretresu kada je rekao da prilikom hapšenja u njegovom selu Gornji Višnjani nije bilo maltretiranja, svjedok navodi da je pri tome mislio na maltretiranje koje se desilo u njegovoj kući, a da ga niko nije pitao da li je maltretiran u selu. Međutim, Vijeće u iskazu svjedoka ne nalazi ništa spornim i nasuprot tvrdnji branioca, ne nalazi razlike između iskaza iz istrage i iskaza sa glavnog pretresa.

279. Iskazu svjedoka Lulić Ibrahima Vijeće u potpunosti poklanja vjeru jer je u svom kazivanju sasvim jasan i dosljedan u opisivanju zabranjenih radnji koje je optuženi kritične prilike preduzimao. Iako svjedok prije rata nije poznavao optuženog Jukića i nikada ga više poslije opisanog događaja nije vidio, svjedok je u fotoalbumu¹³⁰ koji mu je predložen u istrazi, prepoznao optuženog kao osobu koja se prema njemu u njegovoj kući, a zatim i prema njegovim roditeljima, nečovječno postupala. Osim toga, svjedok nije imao dvojbe prilikom prepoznavanja optuženog u sudnici, dodajući da *mu je taj lik ostao jer se osjećao nikako, i da ga ne može nikada u životu*

¹²⁹ Zapisnik o saslušanju svjedoka Lulić Ibrahima, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj: 17-13/3-1-04-2-29-58/10 od 08.04.2010. godine. (O-3)

¹³⁰ Fotoalbum broj T20 0 KTRZ 0000663 10 od 23.11.2010. godine, a koji je sastavni dio zapisnika o saslušanju svjedoka.

svome zaboraviti. Kazivanje ovog svjedoka se očito temelji samo na onome što je lično doživio i vidio i ništa nije pokazalo da je imao razloga i namjeru da optuženog Jukića neosnovano tereti za nešto što nije učinio. Na koncu, kazivanje ovog svjedoka potvrđuje svjedok Amir Konjarić, slijedom čega ovi iskazi kako pojedinačno tako i u svojoj ukupnosti, daju jasnu sliku o tome kako se kritični događaj desio, uz stepen vjerovatnosti dovoljan da se van razumne sumnje zaključi da je optuženi Jukić Željko na način kako je to pobliže opisano u tački 4 osuđujućeg dijela presude, radnjama nečovječnog postupanja, nanio veliku psihičku i fizičku bol oštećenim Lulić Ibrahimu, Lulić Mustafi i Lulić Kadi.

5. Tačka 5 izreke presude

Navodi optužnice

Prema optužnici Tužilaštva BiH optuženi Željko Jukić se teretio da je neutvrđenog dana, u drugoj polovini mjeseca augusta, u selu Donji Višnjani općina Prozor, izveo iz kuće Jusu Konjarića, oborio ga na tlo namjeri da ga zakuje velikim kuhinjskim nožem kojeg je prethodno uzeo iz njegove kuće, a u toj namjeri sprečen je od nepoznatog borovnika HVO-a, a potom sucjelujući u odvođenju muškaraca iz sela Višnjani do mjesta zv. Potok, iz kolone izveo Konjarić Amira, te mu kundakom i šakama zadaje četiri udarca u tjelo i lice, od čega je istog obliła krv, da bi, nakon toga, iz kolone izdvojio Konjarić Nazifa i iz velikog crnog pištolja sa udaljenosti od 5 do 6 metara, pucao mu iznad glave, potom se okrenuo prema Konjarić Sulji i iz istog pištolja pucao Konjarić Sulji ispod desne ruke, u visini nadlaktice, gdje je metak prošao ispod ruke i pogodio u veliki kofer koji je nosio na leđima, što je za posjednicu imalo nanošenje fizičke i psihičke boli oštećenima.

Utvrđenje Suda

280. Uvjerenje Suda da je optuženi Željko Jukić na način pobliže opisan u tački 5 osuđujućeg dijela presude počinio progon radnjama nečovječnog postupanja prema oštećenima Konjarić Jusi, Konjarić Amiru, Konjarić Nazifu i Konjarić Sulji, zasniva se na ocjeni iskaza svjedoka oštećenog Konjarić Amira, te svjedoka Konjarić Muharema.

281. Opisujući kritični događaj, svjedok **Konjarić Amir** navodi da je tom događaju prethodio dolazak vojnika HVO u njegovo selo Donji Višnjani u drugoj polovini augusta mjeseca 1993. godine, a kojom prilikom je stanovništvu naređeno da se skupi na jedno mjesto i sačeka dolazak stanovništva koje je trebalo da stigne iz sela Gornji Višnjani. Stariji su se skupljali pred kućom Juse Konjarića. Svjedok se sjeća da je tada po naređenju jednog vojnika HVO otišao da opere auto Marić Nikole, a nakon toga je otišao pred Jusinu kuću gdje je bilo okupljeno ostalo stanovništvo.

Pred kućom, sa udaljenosti 10 do 15 metara, vidi Jusu i Željka Jukića kako drži u ruci veliki nož i stoji nad Jusom. Objašnjavajući u kojem je položaju bio optuženi Jukić u odnosu na Jusu Konjarića, navodi da je Juso bio na koljenima i pognut prema nazad, da je optuženi Jusu držao za rame i u ruci držao veliki nož, te da je, navodi svjedok, skrenuo pogled i dalje nije gledao.

282. Kako svjedok u svom iskazu nije odredio nož kao "kuhinjski", niti je odredio odakle je optuženi prethodno uzeo nož, Vijeće je, ne dirajući u subjektivni i objektivni identitet optužnice, iz tačke 5 izreke osuđujućeg dijela presude, izostavilo kvalifikaciju "*kuhirjski*", te odrednicu "*kcjeg je prethodno uzeo iz rjegove kuće*".

283. Opisujući dalji sljed događaja, svjedok Amir Konjarić navodi da se događaj pred Jusinom kućom okončao kada je jedan vojnik HVO-a otišao do mjesta gdje su se nalazili optuženi Jukić i oštećeni Juso Konjarić, pa se nakon toga sva trojica vratila u kuću Juse Konjarića.

284. Nakon dešavanja pred kućom Juse Konjarića, svjedok govori o razdvajanju sakupljenog stanovništva njegovog sela u dvije grupe, jednu u kojoj su bili žene, djeca i stariji, i drugu koju su činili vojno sposobni muškarci. Svjedok odlazi u grupi sa vojno sposobnim muškarcima, putem prema mjestu Lug, a sa njim i njegov brat Enes, Džemal Konjarić, Suljo Konjarić, Hašim Osmić... Vidio je da su ih autom pratili Željko Jukić i neka osoba prezimena Zelenika. Dolaskom do mjesta koje su zvali Potok, naređeno im je da stanu, a onda je, navodi svjedok, osjetio tri udarca u leđa, puškom, kundakom, od kojih udaraca je posrnuo, a u momentu kada je rekao da više ne može da drži psa kojeg mu je ranije predao jedan vojnik, optuženi Željko Jukić se okrenuo i šakom ga udario u predjelu lica tako da mu je potekla krv. Svjedok navodi da je siguran da ga je šakom u predjelu lica udario Željko Jukić, ali sa sigurnošću ne može reći ko ga je udario otpozada, jer to nije vidio.

285. Kako Vijeće nije našlo potvrdu u drugim provedenim dokazima da je optuženi Željko Jukić na opisani način zadao tri udaraca u predjelu leđa oštećenom Konjarić Amiru, u tom smislu je iz činjeničnog dijela tačke 5 osuđujućeg dijela presude, izostavilo navode optužnice "*kundakom i četiri ...t.jelo i...*"

286. Svjedok Amir Konjarić navodi da su poslije dešavanja u mjestu Potok ponovo zaustavljeni na jednom propustu, maltretirani, od njih su tražene pare, zlato. Tom prilikom je svjedok primjetio da se u jednom momentu optuženi Jukić Željko okrenuo i potom odvojio Konjarić Nazifa na jednu stranu uperivši u njega veliki crni pištolj. *Svcjim očima* je vidio kad je pištolj opalio u pravcu Nazifa, i kada je *zapršila prašina u škarpi na 10 centimetara od Nazifove glave*. Svjedok navodi da je događaj posmatrao sa udaljenosti pet do šest metara. U tom momentu se, priča svjedok, javio njegov deda Suljo Konjarić, a Željko Jukić okrenuo, nanišao direktno na Sulju koji je na leđima nosio veliki kofer, i opalio metak. Svjedok kaže da se u visini Suljine nadlaktice vidjela velika rupa

na tom koferu i da je to takođe gledao i vidio sa iste udaljenosti. Odatle odlaze trčeći 2,5 km do mjesta Uso.

287. Kako svjedok u svom iskazu nije odredio da je optuženi pucao u pravcu Konjarić Nazifa sa udaljenosti od pet do šest metara, nego da je svjedok događaj posmatrao sa te udaljenosti, Vijeće je, ne dirajući u identitet optužnice, takođe iz tačke 5 izreke osuđujućeg dijela presude, izostavilo odrednicu da je optuženi pucao Konjarić Nazifu iznad glave *“sa udaljenosti od pet do šest metara.”*

288. Odbrana je u toku pretresa predočila zapisnik iz istrage sačinjen u Stanici javne bezbjednosti Prozor, 15.06.1994. godine¹³¹, u kojem je svjedok govoreći o maltretiranju Juse Konjarića, izjavio da su u kuću njegovog tetka, Tabak Huse, došla dva bojovnika HVO koji su udarali njegovog tetka i Konjarić Jusu, i to Jusu malo više jer su na njegovom vratu našli *hamajlju*, te da tom prilikom nije uopšte pominjao Željka Jukića, nego samo dvojicu vojnika od kojih je jedan od njih zlostavljao Konjarić Jusu. Pojašnjavajući svjedok kaže: *“Časni sude ja stcjim pred Bogom i meni je jedini svjedok Allah, jedini svjedok. Mcja izjava stcji u Njemačkckj znači 5 dana gcje sam dav'o izjavu. Znači od samog početka, od samog pokreta, mog dešavarja mog stanovništva, znači stcji izjava. Ovo, gospodin Bektaš što je uzim'o, što je pis'o svak' na svcju ruku, kako je kome pasalo, iza toga ne stcjim. Jer sam dav'o izjavu u Šćipama 2 puna dana, kcja je ručno pisana na nekih 5 stranica formata A4 lista, ako je tih moglo 5 stranica da stane na ova, ja se zahva.jujem.”* Na upit Suda da li je tačno to što je tada izjavio ili ono što je rekao na glavnom pretresu, svjedok kaže: *“Ovo što govorim danas i to ponavjam vazda, i ponoviću vazda, dok sam živ životom. Znači stcjim iza ovoga što sam rek'o danas.”* Na dodatni upit tužiteljice, svjedok pojašnjava da u istrazi nije pitan o onome što se njemu lično desilo u Donjim Višnjanima, niti je pitan za Željka Jukića.

289. Odbrana je takođe svjedoku predočila zapisnik sa izjavom koju je u toku istrage dao pred Državnom agencijom za istrage i zaštitu 03.07.2006. godine¹³² i gdje je, za razliku od onoga što je govorio na glavnom pretresu u vezi zlostavljanja Konjarić Juse, samo naveo da je Jukić postrojio Konjarić Sulju i Konjarić Nazifa, te da im je sa udaljenosti od 5 metara, pucao iznad glave velikim crnim pištoljem, svjedok objašnjava da se najvjerovatnije radi o grešci u kucanju, da iako je potpisao zapisnik, nije ga detaljno iščitao, te da je tu izjavu davao u predmetu protiv Marić Nikole.

290. Analizirajući iskaz svjedoka Konjarić Amira i u vezi sa tim data pojašnjenja tokom direktnog i unakrsnog ispitivanja, te u svjetlu činjenice da su akteri događaja u srodničkim odnosima, Vijeće je uvjeren da svjedok Konjarić Amir nije imao namjeru da neosnovano tereti optuženog. Tako svjedok ne tereti optuženog da ga je tri puta udario kundakom u leđa, jer to nije vidio. Osvrćući se na upit branioca upućenog svjedoku u vezi namjere optuženog da zakolje Jusu Konjarića, Vijeće konstatuje da svjedok u toku glavnog pretresa nije tvrdio da je optuženi htio

¹³¹ Zapisnik nije uloženo kao dokaz.

¹³² Zapisnik nije uloženo kao dokaz.

zaklati Jusu Konjarića, nego je samo opisao položaj u kome se nalazio optuženi u odnosu na Jusu, odnosno da je Juso bio na koljenima i pognut prema nazad, da je optuženi Jusu držao za rame i držao veliki nož u ruci, a da je branitelj na osnovu toga izveo zaključak o namjeri optuženog pa tako svjedoku i formulisao pitanje.

291. Osim toga, u pogledu odlučnih činjenica, iskaz svjedoka Konjarić Amira je u saglasnosti sa iskazom svjedoka Konjarić Muharema koji je saslušan na glavnom pretresu 10.01.2013. godine. Naime, i svjedok **Konjarić Muharem**, također stanovnik sela Donji Višnjani, je govori da je u drugoj polovini augusta 1993. godine, došlo do protjerivanja stanovnika sela od strane vojske HVO. On je pobjegao u šumu iznad sela i posmatrao dolazak grupe vojnika koji su ulazili u kuće, čula se "dreka žena, dreka djece". Također je vidio da se stanovništvo njegovog sela skupljalo pred kućom Juse Konjarića, da se izdvajaju muškarci i odvođe prema mjestu Potok. Vidio je među njima Konjarić Amira, Letica Hašima, Konjarić Sulju, Letica Ivu, Hašima Osmića, Safeta Konjarića... Svjedok ih je pratio kroz šumu. Opisujući dalja dešavanja, svjedok navodi da je stajao na udaljenosti od 50 metara kada je čuo dva pucnja o kojima je govorio i svjedok Amir Konjarić. Jedan metak, navodi svjedok Konjarić Muharem, *opalio je u Suju Konjarića, u onaj njegov kofer*. Svjedok nije vidio koji vojnik je opalio metak, jer mu je bio okrenut leđima, niti zna ko je i gdje opalio metak kada je čuo drugi pucanj. Odatle, navodi svjedok, muškarci iz njegovog sela odlaze trčeći 2,5 km do mjesta Uso.

292. Kod ovakvog stanja stvari, Vijeće je u cijelosti prihvatilo iskaze svjedoka Konjarić Amira i Konjarić Muharema koji u svojoj ukupnosti daju jasnu sliku o predmetnom događaju i poduzeti radnjama optuženog i koji su, po ocjeni Vijeća, govorili samo ono što su vidjeli i čuli i nisu pokazali namjeru da optuženog terete za nešto u što nisu bili sigurni. Kako nije bilo dokaza koji bi doveli u pitanje vjerodostojnost i tačnost njihovih iskaza, Vijeća je van svake razumne sumnje utvrdilo da je optuženi Željko Jukić na način kako je to navedeno u tački 5 osuđujuće presude, opisanim radnjama nečovječnog postupanja, oštećenim Konjarić Jusi, Konjarić Amiru, Konjarić Nazifu i Konjarić Sulji, nanio fizičku i psihičku bol.

6. Tačka 6 izreke presude

Navodi optužnice

Prema optužnici Tužilaštva optuženi Željko Jukić se teretio da je neutvrđenog datuma u jeto 1993. godine u kasnim popodnevnim satima zajedno sa drugim pripadnicima HVO-a, došao u mjesto Lapsurj općina Prozor, gdje je učestvovao u fizičkom i psihičkom maltretiranju preostalog Bošnjačkog stanovništva, pretežno starje životne dobi, među kojima su se nalazili Berić Zuhra i Pilav Mujo (umrlj) koje je vjerao da pjevaju pjesme HVO, a kada starica Berić Zuhra nije mogla

izgovoriti HVO, udarao je po tijelu, od koje siline udaraca je oštećena Berić Zuhra pala na zemlju, dok je oštećenog Pilav Muju udarao rukama, nogama i drugim predmetima po cijelom tijelu, što je sve za posjednicu imalo nanošer je fizičkog i psihičkog bola oštećenim.

Utvrđenje Suda

293. Činjenične navode iz tačke 6 osuđujućeg dijela izreke ove presude, da je optuženi Željko Jukić učestvovao u fizičkom i psihičkom maltretiranju preostalog Bošnjačkog stanovništva zajedno sa drugim pripadnicima HVO-a, među kojima i Berić Zuhre i Pilav Muje, tako što ih je udarao po cijelom tijelu, na uvjerljiv, i za Vijeće prihvatljiv način potvrdili su očevici događaja, svjedok Perviz Mujo, te svjedok Berić-Sultanić Đula.

294. Opisujući ovaj događaj svjedok **Perviz Mujo**¹³³, navodi da se poslije dolaska HVO vojske u njegovo selo Lapsunj u ljeto 1993. godine, i odlaska vojnosposobnih muškaraca na liniju, stanovništvo počelo kriti po šumama. Sjeća se da je bilo predvečerje kada su HVO vojnici, među kojima je bio i Željko Jukić, natjerali nekog momka da ide po kućama i govori preostalom stanovništvu da se skupi kod jedne prodavnice u selu. Optuženog je poznavao od ranije, sretao ga je prilikom odlazaka na posao, prolazeći kroz Ometala. Pamti ga kao problematičnog još iz tog perioda. Opisujući njegov fizički izgled iz tog perioda navodi da je bio poniska osoba, špicastog lica i boksterskog nosa. Prepoznaje ga u sudnici.

295. Opisujući dalja dešavanja u kritično vrijeme, svjedok se sjeća da je iz šume, sa udaljenosti od 25 metara, posmatrao dolazak Zuhre Berić i Muje Pilava, i čuo kada im je Željko Jukić rekao da pjevaju HVO pjesme. Svjedok navodi da je to bio trenutak kada je došlo do sukoba između Zuhre i Jukića, jer Zuhra nije znala izgovoriti HVO, već je govorila *Hv, Hv*. Prema navodima svjedoka, Jukić je tada počeo Zuhru tući, "*udario je prvo šakom, kundakom, puškom, tuk'o je sa svačim, žena je pala u nesvjest dole*". Prema procjeni svjedoka, Zuhra je tada imala blizu 70 godina. Svjedok navodi da je slična sudbina zadesila i Pilav Muju, koji takođe nije znao izgovoriti HVO i kojeg je Jukić Željko tukao šakom, kundakom "*sa svačim ga tuče, čovjek u nesvjest pade*". Sve to je trajalo, priča svjedok, oko 30 minuta. Nakon što je Jukić otišao, svjedok se vratio i odveo Muju Pilava i Zuhru Berić kućama.

296. Sud u potpunosti poklanja vjeru iskazu svjedoka Perviz Muje, jer se njegovo kazivanje očito temelji samo na onim činjenicama koje je lično vidio i nije imao razloga da optuženog Željka Jukića neosnovano tereti. Da je to tako pokazuje okolnost da svjedok izjavljuje da optuženog, nakon što ga je pretukao u Srednjoškolskom centru u Prozoru, više nije ni vidio ni čuo, odnosno ne tereti ga za bilo šta što se desilo u logorima u kojima je svjedok bio poslije toga, npr. u skladištu u zgradi SUP-a, Gabeli.

¹³³ Svjedok Perviz Mujo je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 17.01.2013. godine

297. Osim toga, kazivanje svjedoka Perviz Muje u odlučnim činjenicama potvrđuje svjedok Berić-Sultanić Đula, a odbrana tokom postupka, iskaz i kredibilitet ovog svjedoka, nije dovela u pitanje.

298. Tako svjedokinja **Berić-Sultanić Đula**¹³⁴ navodi da je u svom stanu u Prozoru živjela do juna mjeseca 1993. godine kada je protjerana i zajedno se sa majkom vratila u rodno selo Lapsunj. Kaže da optuženog Željka Jukića poznaje od djetinjstva, radila je sa njegovom tetkom. Prepoznaje ga u sudnici. Viđala ga je u to vrijeme prilikom ulazaka HVO vojske u selo, navodeći da je *u rjega vazda puška bila, šarena uniforma, kratkih rukava, košu,ju, majicu.*

299. Svjedok Berić-Sultanić Đula navodi da je bila u šumi kad se čula pjesma i kada je Željko Jukić udario stariju ženu koja nije znala kako treba izgovoriti HVO, već je vikala *AU, AU, AU.* Pojašnjavajući, kaže da je samo čula pjesmu, ali ne i vidjela da optuženi udara Berić Zuhru nego je sutradan od komšinice čula da je Željko Jukić udarao Zuhru Berić.

300. Vijeće je nakon svestrane analize iskaza svjedoka Perviz Muje i Berić-Sultanić Đule, kako pojedinačno, tako i u međusobnoj povezanosti, njihove iskaze u cijelosti prihvatilo vjerodostojnim i tačnim jer o odlučnim činjenicama svjedoče na skoro isti način, a njihov iskaz nije doveden u pitanje drugim provedenim dokazima, te zaključilo da je optuženi Željko Jukić na način kako je to поближе opisano u tački 6 osuđujućeg dijela presude, izvršio progon radnjama nečovječnog postupanja prema oštećenim Berić Zuhri i Perviz Muji, tako da su usljed toga trpili fizičke i psihičke boli.

7. Tačka 7. izreke presude

Navodi optužnice

Prema optužnici Tužilaštva BiH optuženi Željko Jukić se teretio da je dana 28.08.1993. godine, zajedno sa drugim pripadnicima HVO učestvovao u organizovanom prisilnom prese, jer ju bošnjačkog stanovništva sa područja opštine Prozor, kcjom prilikom je u selu Lapsunj, naoužan automatskom puškom prisiljavao civile bošnjačke nacionalnosti da napuste svcje domove i uđu u prethodno pristigle kamione kcjima su transportovani na područje pod kontrolom Armije BiH, pa kada je oštećena Đula Berić zamolila da jcj na kamion na kcji je bila prisiljena da uđe, doda kesu za majku sa najnužnijim stvarima, isti jcj je opsovao boga i udario kundakom puške u precjelu potkojenice, što je za posjedicu imalo nanošenje teške fizičke i psihičke boli.

¹³⁴ Svjedok Berić-Sultanić Đula je saslušana na nastavku glavnog pretresa dana 17.01.2013. godine.

Utvrđenje Suda

301. Uvjerenje Suda da je optuženi Željko Jukić dana 28.08.1993. godine učestvovao u organiziranom prisilnom preseljenju bošnjačkog stanovništva sa područja opštine Prozor i tom prilikom u selu Lapsunj poduzimao radnje nečovječnog postupanja prema civilnom stanovništvu na način pobliže opisan u tački 7 izreke osuđujućeg dijela ove presude, zasniva se na iskazima oštećene Berić-Sultanić Đule, zatim svjedoka Perviz Muje i Kmetaš Hamida.

302. Svjedokinja **Berić-Sultanić Đula** se sjeća da je bio 28. august 1993. godine kada su u selo Lapsunj došli vojnici HVO, te idući po kućama prijetili stanovništvu da svi moraju napustiti svoje domove, jer će u suprotnom biti ubijeni. Prema njenom kazivanju, u selo je došlo devet kamiona sa ceradama u koje je natovareno oko pet do šest stotina izbjeglica. Navodi da je među vojnicima HVO koji su taj dan ušli u selo Lapsunj prepoznala i optuženog Jukić Željka. Sjeća se da je tom prilikom bio obučen u šarenu uniformu, naoružan puškom, psovao je, pucao, provocirao. Prije ulaska u kamione, navodi svjedokinja, sve lične stvari koje su ponijeli sa sobom, morali su baciti. Opisujući moment kada ju je optuženi udario kundakom, svjedokinja kaže da se to desilo u trenutku kad su već *potovareni* na kamion i cerada na kamionu počela da se zatvara, tada je naišao optuženi. Kada ga je svjedokinja, kako sama kaže, *kao poznanika i komšiju* zamolila da joj doda kesu, optuženi Jukić joj je opsovao boga, udarivši je puškom po nozi.

303. Vijeće u potpunosti poklanja vjeru iskazu ove svjedokinje, jer je njeno kazivanje jasno, dosljedno i u odlučnim činjenicama saglasno sa iskazima ostalih svjedoka saslušanih na ove okolnosti.

304. Naime, svjedok **Perviz Mujo** je potvrdio da je 28. augusta 1993. godine bio u selu Lapsunj kada su došli vojnici HVO-a. Saglasno iskazu svjedokinje Berić-Sultanić Đule, navodi da je stanovništvu priječeno da moraju napustiti domove, jer će u suprotnom biti ubijeni. Sjeća se dolaska kamiona sa ceradama u koje je *tovareno* pristiglo stanovništvo iz Lapsunja i drugih bošnjačkih sela: Varvara, Kovačevo polje, Lug, Gorica, Paroš. Siguran je da je Željko Jukić taj dan bio tu jer mu je on naredio da uđe u kamion. Kamioni su imali vojnu pratnju, dva džipa naprijed i dva otpozadi. Navodi da je Željko Jukić išao u zadnjem džipu, otpozadi, prateći ih sve dok nisu stigli do Ustirame.

305. Iskaz svjedoka **Kmetaš Hamida**¹³⁵ u odlučnim činjenicama se gotovo u potpunosti poklapa sa iskazima svjedoka Berić-Sultanić Đule i Perviz Muje. Potvrđuje da je bio 28. augusta 1993. godine kada je stanovništvo sela Lasunj protjerano i odvezano kamionima sa ceradama. Među vojnicima koji su taj dan došli u Lapsunj prepoznao je optuženog koji je na sebi imao šarenu HVO uniformu i bio naoružan puškom i pištoljem. Opisujući njegov tadašnji izgled kaže da je bio

¹³⁵ Svjedok Kmetaš Hamid je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 21.02.2013. godine.

pomršav, srednjeg rasta, smeđe kose. Lično je vidio momenat kada je optuženi udario Đulu Berić. Pojašnjavajući, kaže da se to desilo kada je Đula prilikom *utovara* ljudi u kamione zamolila optuženog da joj doda kesu u kojoj su bili lijekovi njene majke. Svjedok kaže da joj je Jukić tada opsovao i udario puškom i kundakom.

306. Odbrana je kao svoj dokaz (O-4)¹³⁶ uložila zapisnik sa izjavom koju je Kmetaš Hamid dao u fazi istrage, zbog razlike između tog iskaza i onoga što je svjedok izjavio na glavnom pretresu u vezi okolnosti ranijeg poznavanja optuženog. Naime, na glavnom pretresu svjedok je izjavio da optuženog poznaje od prije rata jer je dolazio sa bakom kod njegovog komšije, a nikada u njegov stan, dok je u istrazi rekao da je dolazio u njegov stan. Pojašnjavajući, svjedok navodi da se sjetio da je optuženi dolazio i u njegov stan kao dijete, i da je baka optuženog bila dobra sa njegovom suprugom.

307. Vijeće prihvata iskaz ovog svjedoka sa pojašnjenjima koja je tokom ispitivanja dao na glavnom pretresu jer je dosljedan i jasan u opisivanju zabranjenih radnji koje je kritične prilike optuženi poduzimao. U dijelu koji se odnosi na poznavanje i prepoznavanje optuženog, Vijeće nema dilemu da je svjedok poznao optuženog prije rata, dok okolnosti da li je ili nije optuženi dolazio u kuću svjedoka, ne nalazi relevantnim za zaključak o njihovom ranijem poznanstvu. Ako se ima u vidu da je iskaz ovog svjedoka saglasan iskazima drugih svjedoka saslušanih na okolnosti tačke 7 izreke osuđujućeg dijela presude, to mu Sud u cjelosti poklanja vjeru budući da njegov iskaz u pogledu odlučnih činjenica nije doveden u pitanje ni drugim provedenim dokazima.

308. Na osnovu ovakvog stanja stvari Vijeće je zaključilo van svake razumne sumnje da je optuženi Željko Jukić na način kako je to pobliže opisano u tački 7 osuđujućeg dijela presude, učestvovao u organizovanom prisilnom preseljenju bošnjačkog stanovništva i poduzimao radnje nečovječnog postupanja prema oštećenoj Berić Đuli sa posljedicom nanošenja fizičke i psihičke boli.

8. Tačka 8 izreke presude

Navodi optužnice

Prema optužnici Tužilaštva optuženi Željko Jukić se teretio da je dana 28.08.1993 godine zajedno sa još jednim pripadnikom HVO dovezao se motornim vozilom na mjesto Ustirama, općina Prozor gdje se nalazila veća grupa muškaraca Bošnjaka proijeravih iz svojih domova čekajući transport do logora u Prozor, da bi potom, nakon što je pozvao jednu grupu tih muškaraca da se primaknu vozilu, otvorio gepek u kome se nalazio vezan Terzić Kerima sina Sadika i rekao "gledajte što smo

¹³⁶ Zapisnik o saslušanju svjedoka Kmetaš Hamida dat pred Tužilaštvom BiH broj: T20 0 KTRZ 000663 10 od 17.11.2011. godine. (O-4)

uhvatili svirju”, a potom, gepek zatvorio i sa vozilom se udajio u pravcu Jezera gdje se, nakon određenog vremena začula rafalna pa.jba, a od tada se oštećenom Terzić Kerimu gubi svaki trag, a njegov t.jelo nikada n.je pronađeno.

Utvrđenje Suda

309. Uvjerenje Suda da je optuženi Jukić Željko učestovao u progonu radnjama prisilnog nestanka osoba, opisane u tački 8 izreke osuđujućeg dijela ove presude, zasniva se na iskazima svjedoka očevidaca Perviz Muje i Kmetaš Hamida.

310. Među strankama u postupku nije sporno, a što je potvrđeno i iskazima saslušanih svjedoka Perviz Muje i Kmetaš Hamida, da se događaj opisan u ovoj tački osuđujućeg dijela presude desio 28. augusta 1993. godine, odnosno, da je usljedio odmah nakon što su kamioni kojima je transportovano protjerano stanovništvo sela Lapsunj, stigli do mjesta Ustirama gdje je otpočelo razdvajanje muškaraca i žena.

311. **Svjedoci Perviz Mujo i Kmetaš Hamid** su saglasno potvrdili da je Željko Jukić nakon razdvajanja stanovništva pratio grupu u kojoj su bile žene prema Kućanima, dok su muškarci ostali u mjestu Ustirama. Svjedoci su izričiti u tvrdnji da se optuženi Jukić nedugo nakon toga vratio na Ustiramu privatnim automobilom sa izvjesnim Celetom, za kojeg svjedok Perviz Mujo pojašnjava da ga je znao samo iz viđenja, po nadimku.

312. Svjedok **Perviz Mujo** navodi da je optuženi Jukić odmah po povratku na Ustiramu, otvorio gepek i pozvao okupljene muškarce, među kojima su osim njega, tu bili: Hamid Kmetaš, izvjesni Mustafa, izvjesni Ibro, Duvljak Enes, vičući: *bal.je, hajte vidj da smo uhvatili svirju*. Svjedok se sjeća da je bio četvrti u redu i da je jasno vidio kada je Jukić otvorio gepek automobila u kojem se nalazio mladić zavezanih ruku i nogu. Mladić je bio živ, nije ga poznavao, ali je čuo iza svojih leđa kako govore da je to hodžin sin Kerim.

313. Opisujući dalji slijed događaja, svjedok Perviz Mujo navodi da su optuženi Jukić i Cele otišli autom, putem u pravcu Jezera, da bi se nedugo zatim iz tog pravca začula rafalna pucnjava, a potom su se Jukić i Cele vratili među okupljene muškarce u mjesto Ustirama.

314. Saglasno iskazu svjedoka Perviz Muje, svjedok **Kmetaš Hamid** potvrđuje da se približio autu i da je u gepeku bio zavezan mladić. Među onima koji su prišli vozilu, između ostalih, bio je i Perviz Mujo. Svjedok navodi da je prepoznao mladića koji je ležao u gepeku, bio je to Kerim, hodžin sina iz Kovača polja. Svjedok Kmetaš Hamid saglasno iskazu svjedoka Perviz Muje, također navodi da se 10 minuta nakon što su se Cele i Jukić udaljili autom u pravcu Jezera, čuo rafal. Momak se više nikad nije vratio, niti je do sada nađen, navodi svjedok.

315. Na glavnom pretresu dana 28.02.2013. godine, saslušana je majka oštećenog Kerima Terzića, **Terzić Taiba**. Svjedokinja je potvrdila da je čula da je njen sin odveden i da su ga stavili u gepek, ali ne zna ko je to učinio, jer kako kaže, "tu n,je ni bila". Nikada nije pronašla svoga sina.

316. Iskazima svjedoka, očevidaca događaja, Perviz Muje i Kmetaš Hamida Sud je u potpunosti poklonio vjeru, jer su o odlučnim činjenicama svjedočili na potpuno identičan način. Vijeće je također njihove iskaze cijenio u kontekstu ukupnih događanja na području pomenutih sela općine Prozor o kojima su svjedočili mnogi, u prethodnim tačkama pomenuti svjedoci, i nije došlo do zaključka da su iskazi svjedoka Perviz Muje i Kmetaš Hamida u suprotnosti sa provedenim dokazima kako objektivne tako i subjektivne prirode, a koji pojedinačno i u svojoj ukupnosti daju jasnu sliku o tome kako se desio kritični događaj i ulozi optuženog koji sa još jednom osobom poduzima zabranjene radnje sa posljedicom nestanka Terzić Kerima kome se gubi svaki trag, tako da njegovo tijelo ni do danas nije pronađeno.

9. Tačka 9 izreke presude

Navodi optužnice

Prema optužnici Tužilaštva BiH optuženi Željko Jukić se teretio da je dana, 28.02.1993. godine, na istom mjestu Ustirama, općina Prozor, po povratku iz pravca Jezera, zajedno sa još jednim pripadnikom HVO naredio muškarcima Bošnjacima da pjevaju razne pjesme o HVO-u, međusobom se udareju, a kada ne bi bio zadovoljan silinom udaraca kcje su razmjerjivali, snažno bi ih udarao, pa je tako pretukao Kmetaš Hamida, na način što ga je udarao šakama i nogama po cijelom tjeleu, a potom je učestvovao u premlaćivanju i drugih muškaraca bošnjačke nacionalnosti među kcjima se bili Perviz Mujo, Pilav Muho, Berić Muho, Duvrnjak Enesa, dok je oštećenog Pilav Bajru zvanog Hasić vezao konopcem oko vrata ijerajući ga da laje a potom mu vezao noge ijerajući ga da rže, a nakon što ih je pretukao, iz pištolja im pucao iznad glave, što je sve za posjedicu imalo pretrpj,eni strah i psihički i fizički bol svih oštećenih.

Utvrđenje Suda

317. Uvjerenje Suda da je optuženi Željko Jukić učestvovao u počinjenju nečovječnih djela sa posljedicom da su oštećeni pretrpili strah, psihičku i fizičku bol na način поблиže opisan u tački 9 osuđujućeg dijela presude, zasniva se na iskazima oštećenih Perviz Muje i Kmetaš Hamida, te svjedoka Kmetaš Derve i Knežević Petra.

318. Među strankama u postupku nije sporno, a što je potvrđeno i iskazima saslušanih svjedoka Perviz Muje i Kmetaš Hamida, da se događaj opisan u ovoj tački osuđujućeg dijela presude, desio 28. augusta 1993. godine, u mjestu Ustirama, odnosno da je uslijedio odmah nakon povratka optuženog Jukića i izvjesnog Celeta iz pravca Jezera.

319. Prije nego da razloge svojih utvrđenja da je optuženi Jukić Željko nečovječno postupao prema navedenim oštećenim licima, Vijeće ukazuje da nijedan od saslušanih svjedoka nije potvrdio da je prilikom poduzimanja zabranjenih radnji, naređeno oštećenim da pjevaju pjesme o HVO, te je slijedom toga i u nedostatku suprotnih dokaza, ne dirajući u subjektivni i objektivni identitet optužnice, Vijeće prilagodilo činjenični opis tačke 9 osuđujućeg dijela izreke presude, izostavljajući navod "*...da pjevaju razne pjesme o HVO*".

320. Da je muškarcima Bošnjacima naređeno da se međusobno udaraju, da ih je optuženi Željko Jukić sam udarao ako ne bi bio zadovoljan silinom udaraca koje razmjenjuju, pa tako pretukao Kmetaš Hamida, a potom učestvovao u premlaćivanju i drugih muškaraca bošnjačke nacionalnosti, saglasno potvrđuju oštećeni Perviz Mujo i Kmetaš Hamid.

321. Svjedok **Perviz Mujo** navodi da je optuženi Jukić Željko nakon što se vratio sa Jezera, pozvao zarobljene da stanu oko logorske vatre koju su zapalili stvarima koje je protjerani narod ostavio za sobom. Nakon što su stali u krug optuženi im je rekao "*hajite sada svak svakome šamar odvalite, ako ne odvalite šamar ja ću ponoviti*". Svjedok priča da su poslušali što im je rečeno, dodajući da je njemu zapalo da udari Mustafu Berića, za kojeg kaže da je bio slabog zdravstvenog stanja, pa ga nije htio jako udariti. U tom momentu, navodi svjedok, prilazi mu Cele i udara ga šakom, a kasnije ga i optuženi Željko Jukić udario dva puta.

322. Svjedok **Kmetaš Hamid** se sjeća da je njemu optuženi Željko Jukić naredio da šamara svog rođaka i komšiju Enesa Duvnjaka. Kako nije htio jako da ga udari jer je bio dijete, optuženi Jukić je počeo njega da udara. Opisujući ovaj događaj sa više detalja, svjedok **Perviz Mujo** pojašnjava da je Cele počeo tući Enesa nakon što je Hamid to odbio, a onda Željko Jukić počeo tući Hamida "*šakama, kundacima, čime god stigne, nogama, vcjničkim onim čizmama*".

323. Opisujući dalja dešavanja na Ustirami svjedok **Perviz Mujo** navodi da su među okupljenim muškarcima bošnjačke nacionalnosti bili i otac i sin koji nisu htjeli da se udaraju međusobno, te da ih je zatekla ista sudbina kao Kmetaš Hamida i Duvnjak Enesa. Svjedok **Kmetaš Hamid** navodi da su tom prilikom pored njega bili Beriće Muho, Pilav Muho, Numo čijeg prezimena se ne sjeća, i da je vidio da ih je Jukić tukao.

324. Svjedok Kmetaš Hamid i Perviz Mujo saglasni su u iskazu da je najviše maltretiran momak iz sela Hasići, Bajro Pilav koji je radio u inostranstvu i od koga su Jukić i Cela tražili novac.

Opisujući detaljnije maltretiranje Bajre Pilava, svjedoci navode da su Bajru vezali za vrat i tjerali da laje ko *cuko*, pustili ga, pa mu vezali noge i tjerali da skače i rže kao konj.

325. Kao najtraumatičnije iskustvo Kmetaš Hamid navodi pucanje pištoljem iznad glava, dodajući da je njemu to radio optuženi Jukić, ali da su to inače radili obojica, i Cela i optuženi.

326. Oba svjedoka su saglasno izjavili da su nakon ovog događaja došli autobusi kojima su prevezeni u Srednjoškolski centar u Prozoru.

327. Svjedok **Kmetaš Dervo**¹³⁷, navodi da mu je otac Kmetaš Hamid pričao o dešavanjima na Ustirami, i potvrdio priču Kmetaš Hamida o tome kako su ga premlaćivali, kako su maltretirani on i njegove kolege, te da je to učinio Željko Jukić. Svjedok poznaje Jukića *od početka osnovne škole*, bili su komšije, pamti da je nosio nekad šarenu nekad crnu uniformu, te dodaje, da nikada nije imao nikakvih negativnih susreta sa optuženim.

328. Svjedoku su predočavani zapisnici iz istrage, uloženi kao dokazi odbrane O-7¹³⁸ i O-6¹³⁹. Na upit odbrane zašto na tim zapisnicima ne stoji da je sa ocem razgovarao o navedenim događajima, dok je na glavnom pretresu to sigurno i energično tvrdio, te kako se tek prilikom saslušanja u Tužilaštvu¹⁴⁰ sjetio tih događaja vezano za oca, svjedok objašnjava da ga niko nije pitao za Jukića, te da je govorio samo o onome što je bio pitan. Kao dokaz odbrane O-8¹⁴¹ uložena je fotoalbum. Na upit odbrane da li je prije predočavanja fotografije opisivao optuženog Željka Jukića, svjedok navodi da se ne sjeća.

329. O kredibilitetu svjedoka Kmetaš Hamida i Perviz Muje Vijeće je već iznijelo svoj stav kroz obrazlaganja presude u dijelu kada svjedoče o okolnostima događaja iz tačaka 6, 7 i 8 osuđujućeg dijela presude. Njihova dosljednost u opisivanje događaja u kojima optuženi poduzima radnje nečovječnog postupanja i saglasnost u pogledu odlučnih činjenica, nije dovedena u pitanje drugim, tokom postupka, provedenim dokazima. Zbog svega navedenog Vijeće njihove iskaze prihvata vjerodostojnim i tačnim. Vijeće je nakon ocjene iskaza svjedoka Kmetaš Derve, također prihvatio vjerodostojnim. Naime, svjedok Kmetaš Dervo, nije očevidac događaja, a tokom svjedočenja je samo prenosio priču o onome što je njegov otac doživio i što mu je ispričao, pa sama činjenica da svjedok, kako navodi, optuženog Jukić Željka poznaje od prije rata i da sa njim nikada nije imao negativnih iskustava, ukazuje da svjedok nije imao nameru da tereti optuženog za nešto što nije tačno i da mu stoga treba i vjerovati.

¹³⁷ Svjedok Kmetaš Dervo je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 21.02.2013. godine.

¹³⁸ Zapisniku o saslušanju svjedoka Kmetaš Derve, Centar službe bezbjednosti Mostar, Stanica javne bezbjednosti Prozor, broj 62/95 od 10.03.1995. godine. (O-7)

¹³⁹ Zapisnik o saslušanju svjedoka Kmetaš Derve, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 17-13/3-1-174/06 od 12.09.2006. godine. (O-6)

¹⁴⁰ Zapisnik o saslušanju svjedoka Kmetaš Derve, Tužilaštvo BiH, broj T20 0 KTRZ 000663 10 od 23.03.2011. godine. (O-5)

¹⁴¹ Fotoalbum broj: T20 0 KTRZ 000663 10 od 18.03.2011. godine (O-8)

330. Svjedok odbrane **Knežević Petar**¹⁴² navodi da je sa Kmetaš Hamidom sada u poslovnim odnosima, te da je on o ratu razgovarao sa Hamidom u prisustvu svog oca. Navodi da je Hamid na upit njegovog oca kako su prošli u ratu, odgovorio da je on dobro prošao, ali da njegov sin Dervo nije, tako da svjedoku Knežević Petru nije jasno šta je pod tim mislio. Također navodi da Kmetaš Hamid ni u jednom trenutku nije pomenuo ime Željka Jukića, niti mu je bilo kada rekao da ga je Jukić udario ili da je premlaćivao ostale muškarce bošnjačke nacionalnosti.

331. Kako iskaz svjedoka Knežević Petra nije potvrđen dokazima subjektivne ili objektivne prirode, Vijeće ga cijeni usmjerenim na olakšanje položaja optuženog u krivičnom postupku, odnosno na umanjenje ili anuliranje krivične odgovornosti za ono što se optuženi tereti, te iz tih razloga njegov iskaz nije ni prihvaćen za potrebe ove presude.

332. Vijeće je nakon svestrane analize iskaza svjedoka kojim poklanja vjeru, kako pojedinačno, tako i u međusobnoj povezanosti, njihove iskaze u cijelosti prihvatalo vjerodostojnim i tačnim jer o odlučnim činjenicama svjedoče na isti način, te zaključilo da je optuženi Željko Jukić na način kako je to pobliže opisano u tački 9 osuđujućeg dijela presude, izvršio progon radnjama nečovječnog postupanja prema oštećenim Kmetaš Hamidu, Perviz Muji, Pilav Muhi, Berić Muhi, Duvnjak Enesu i Pilav Bajri zvani Hasić, a što je za posljedicu imalo fizičku i psihičku bol oštećenih.

10. Tačka 10 izreke presude

Navodi optužnice

Prema optužnici Tužilaštva BiH optuženi Željko Jukić se teretio da je neutvrđenog datuma, najvjerovatnije u septembru mjesecu 1993.godine u logoru Srednjoškolski centar Prozor, pretukao Perviz Muju i izvjesnog "Čorbadžića", na način što ih je udario šakama i nogama po cijelom tijelu, što je sve za posljedicu imalo fizičke i psihičke boli oštećenih.

Utvrđenje Suda

333. Činjenične navode iz tačke 10 osuđujućeg dijela ove presude da je optuženi Željko Jukić neutvrđenog datuma, najvjerovatnije u septembru mjesecu 1993. godine, pretukao oštećenog Perviz Muju i izvjesnog "Čorbadžića", na način što ih je udario šakama i nogama po cijelom tijelu, a što je za posljedicu imalo teške fizičke i psihičke boli oštećenih, Vijeće je utvrdilo na osnovu iskaza samog oštećenog Perviz Muje, koji je saslušan na glavnom pretresu 17.01.2013. godine.

¹⁴² Svjedok Knežević Petra je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 11.07.2013. godine.

334. Svjedok **Perviz Mujo** priča da je nakon dolaska vojske HVO-a u njegovo selo Lapsunj 28. augusta 1993. godine i događaja koji su uslijedili nakon toga, a koje Vijeće detaljnije obrazlaže u tačkama 6, 8 i 9 osuđujućeg dijela presude, zajedno sa još 30 do 40 muslimana prebačen u Srednjoškolski centar. Opisujući stanje koje je tamo zatekao, svjedok navodi da je dolaskom u Srednjoškolski centar zatekao još zatvorenog naroda, i onih sa linija, ali i onih koji nisu pripadali nikakvoj vojnoj formaciji. Optuženog Jukić Željka je u Srednjoškolskom centru prvi put vidio početkom septembra mjeseca kada je prvo "Čorbadžića", pa zatim njega (svjedoka), prozvao da za dvije minute siđu u prizemlje. Na upit tužiteljice ko je "Čorbadžić" svjedok odgovara da mu ne zna ime, tako da Vijeće prihvata odrednicu "*izvjesni Čorbadžić*" kako je to i navedeno u optužnici.

335. Opisujući inkriminirani događaj, svjedok kaže da je silaskom u prizemlje, prvo ugledao Jukić Željka i stražara i da tu više nikoga nije bilo. Optuženi je odmah počeo da tuče "Čorbadžića", prema riječima svjedoka, "*šakama, nogama, ..., puškom, kundekom*", po leđima, glavi, svuda. Ista sudbina je snašla i svjedoka. Kako je bio invalid, *oslabljenog* zdravstvenog stanja, svjedok je, dok je tučen, tri puta padao u nesvijest, i kako kaže, *takve batine danas ne bi izdržao*.

336. Iako je jedini svjedok saslušan na okolnosti predmetnog događaja, Vijeće u potpunosti prihvata iskaz oštećenog Perviz Muje, nalazeći ga uvjerljivim i dostatnim za utvrđivanje činjeničnih okolnosti iz ove tačke osuđujućeg dijela presude. Da svjedok nije imao razloga da neosnovano tereti optuženog za nešto što nije učinio, pokazuje to što svjedok kaže da ga optuženi Jukić nakon opisanog događaja više nije tukao, niti ga je više vidio. Na kraju, iskaz ovog svjedoka, u dijelu koji se odnosi na činjenične navode koji se tiču ovog inkriminiranog događaja, odbrana nije osporavala, a dijelovi iskaza koji se odnose na činjenične okolnosti opisane u drugim tačkama ove presude, saglasni su i sa iskazima drugih svjedoka saslušanih na te okolnosti, što prema ocjeni Vijeća, ne daje mjesta sumnji u njegov kredibilitet i vjerodostojnost onoga o čemu je svjedok govorio u vezi činjeničnih navoda iz tačke 10 osuđujućeg dijela presude.

337. Dakle, nakon svestrane analize i ocjene iskaza svjedoka Perviz Muje koji je prihvaćen vjerodostojnim i tačnim jer drugim provedenim dokazima njegova istinitost nije dovedena u pitanje, Vijeće je zaključilo van svake razumne sumnje da je optuženi Željko Jukić na način kako je to pobliže opisano u tački 10 osuđujućeg dijela presude, izvršio progon radnjama nečovječnog postupanja prema oštećenim Perviz Muji i izvjesnom "Čorbadžiću" koje je imalo za posljedicu nanošenje fizičke i psihičke boli oštećenim.

11. Tačka 11 izreke presude

Navodi optužnice

Prema objedinjenoj optužnici Tužilaštva optuženi Željko Jukić se prema tački 12. optužnice tereti da je dana 07. jula 1993. godine ili približno tog dana, u večernjim satima u Vatrogasnom domu u Prozoru, u kojem se nalazilo sjedište vojne policije HVO Prozor i zatvor u kome su zatvarani Bošnjaci, nanio tešku fizičku i psihičku bol Kormanu Emiru, na način što je zapaljenom cigaretom marke "Ronhill" pržio njegovu lice pa je tako na desnom obrazu cigaretom ucrtao križ da bi mu nakon toga naredio da pređe u drugu prostoriju, gdje mu je naredio da skinu jaknu i presavije se preko stolice, a kada je oštećeni to i učinio, uzeo je palicu i počeo ga snažno udarati po leđima, pa kada više nije imao snage da ga tuče, kleknuo ispred njega rekavši mu "baljo zašto ne plačeš" i opsovao mu majku a potom naslonio mu upa.jač u obliku pištolja ispod vrata i počeo mu paliti bradu, pa tek kada je oštećenom cijela brada planula dopustio mu da ugasi vatru, što je za posjedicu imalo nanošenje teške fizičke i psihičke boli oštećenom.

Utvrđenje Suda

338. Uvjerenje Suda da je optuženi Željko Jukić poduzimao radnje nečovječnog postupanja, na način pobliže opisan u tački 11 osuđujućeg dijela presude, zasniva se, prije svega, na iskazu svjedoka-oštećenog Emira Kormana, a potom i na iskazu svjedoka očevica Hubijar Ekrema, kao i svjedoka Zec Fadila i Zec Zahida.

339. Među strankama u postupku nije sporno da je u sjedištu vojne policije HVO, u Vatrogasnom domu, postojao logor u kome su zatvarani Bošnjaci, a što su tokom postupka potvrdili dokazi kako subjektivne¹⁴³ tako i objektivne prirode¹⁴⁴.

340. Svjedok oštećeni **Korman Emir**, navodi da je događajima u Vatrogasnom domu prethodilo njegovo hapšenje naveče 07. jula 1993. godine, a kojom prilikom su dvojica pripadnika HVO došli u njegov stan u Prozoru rekavši mu da se spremi i krene sa njima kako bi dao izjavu u vezi oružja koje je navodno posjedovao u kući. Zajedno sa Hubijar Ekremom i "jednim Senadom iz Prjedora" krenuli su prema civilnom zatvoru. Pred samim ulazom u zgradu, autom je naišao Jukić Željko i vojnicima HVO koji su ih vodili, povikao da ih povedu "dole", što su ovi i učinili, te ih odveli u zgradu Vatrogasnog doma.

¹⁴³ O zatvaranju u Vatrogasnom domu, svjedočili su između ostalih i svjedoci: S-2, Brkić Esad, Vugdalić Esad, Zec Fadil, Zec Zahid, Korman Emir...

¹⁴⁴ Logori HVO u Hercegovini, haški broj 02064768 – 790 (T-134)

341. Svjedok navodi da je optuženi Jukić Željko tada bio obučen u šarenu uniformu vojne policije i sa opasačem oko pasa. Dobro ga je poznao i prije rata, zajedno su išli u osnovnu školu. Opisujući njegov izgled iz tog perioda navodi da je bio njegove visine, pomršav, svijetlo plave kose, te dodaje da je optuženi u to vrijeme živio sa babom na Ometalima. Prepoznaje ga u sudnici.

342. Svjedok Korman Emir se sjeća da je po dolasku u zgradu Vatrogasnog doma, zajedno sa Hubijar Ekremom i "*malim Senadom iz Prjedora*" ušao u jednu kancelariju i sjeo na fotelju. Sa njegove desne strane sjeda optuženi, uzima sa stola cigaretu "Ronhill", pa nakon što je povukao 2-3 puta dim, počinje da mu prži lice i na desnom obrazu ucrtava križ tako da i danas ima vidljiv ožiljak. Sve ovo, navodi svjedok, trajalo je 10 do 15 minuta, a na kraju mu je optuženi cigaretu ugasio na nosu. Iako se u tim dramatičnim trenucima teško osjećao, svjedok nije pustio suzu, a optuženi mu zbog toga opsovao "*majku balinsku*" govoreći "*šta je, što nemaš suze*". Sve ovo, navodi svjedok, vidio je Hubijar Ekrem koji je sa njim bio u istoj prostoriji.

343. Opisujući dalji slijed događaja svjedoka Korman Emira navodi da ga je optuženi Željko Jukić odveo u drugu prostoriju u okviru iste zgrade gdje mu je naredio da skine teksas jaknu i legne potrbuške preko stolice. Nakon što je to učinio, optuženi je uzeo palicu za koju u svemu tome nije vidio ni kakva je ni od čega, počinje da ga udara po leđima, gdje god je mogao. Udaranje je trajalo oko sat vremena, a kad je od udaranja već iznemogao, optuženi Jukić mu je naredio da ponovo sjedne na stolicu, što je on i učinio, da bi mu potom ponovo opsovao "*majku balinsku*" i pitao ga zašto ne plače.

344. Kako je svjedok opisujući kritični događaj naveo da mu je optuženi, nakon što je iznemogao od udaranja, "naredio da sjedne u fotelju", a ne da "kleknuo ispred njega", Vijeće je, ne dirajući u subjektivni i objektivni identitet optužnice, u tački 11 osuđujućeg djela presude, navod "kleknuo ispred njega", zamjenilo sintagmom "naredio da sjedne u fotelju".

345. Opisujući šta se dalje događalo, svjedok navodi da je optuženi vojniku koji je svo vrijeme stajao na vratima prostorije u kojoj je udaran, naredio da mu da pištolj koji je držao za pasom. Nakon što je optuženi uzeo pištolj i stavio ga svjedoku pod bradu, svjedok je pomislio da su mu to "*posjedrji trzaji*". Tek kada je optuženi Jukić pritisnuo okidač i planula vatra, svjedok je shvatio da se radilo o vatrenom pištolju. Kako je bio neobrijan, brada mu je planula, ali ništa nije smio učiniti sve dok mu, nakon 5-6 minuta optuženi Željko Jukić to nije dozvolio i svjedok ugasio plamen. Kad se to završilo, navodi svjedok, optuženi mu je dozvolio da uzme jaknu, uz rieči da će ujutro vidjeti da li će ostati živ ili će biti ubijen.

346. Sud u potpunosti poklanja vjeru iskazu svjedoka Korman Emira jer se temelji na činjenicama i događajima koje je svjedok lično doživio, a potvrdio i svjedok Hubijar Ekrem. Prema ocjeni Vijeća, svjedok nije imao razloga, niti namjeru da optuženog neosnovano tereti za nešto što nije učinio, a što pokazuje i okolnost da svjedok na upit branioca o ubistvima koja su se desila u

vrijeme ulaska vojske HVO u njegovo selo, ne tereti optuženog Jukić Željka, npr. za ubistva Korman Zibe i Korman Mejre, a izričit je u tvrdnji da ga optuženi poslije premlaćivanja koje se desilo njegovim dolaskom u Dretelj (koje je detaljnije opisano u obrazloženju tačke 12 osuđujućeg dijela presude), više nije tukao.

347. Iskaz svjedoka Korman Emira u odlučnim činjenicama, kako je već rečeno, potvrdio je svjedok **Hubijar Ekrem**¹⁴⁵ koji je bio očevidac navedenog događaja. Tako svjedok Hubijar Ekrem navodi da je naveče 07. jula 1993. godine, zajedno sa Korman Emirom iz svog stana u Prozoru krenuo prema civilnom zatvoru kada ih je autom presreo optuženi i odveo u zgradu Vatrogasnog doma. Dolaskom u zgradu Vatrogasnog doma, on i Korman Emir su odvedeni u jednu prostoriju gdje je svojim očima video kada optuženi na Emirovom licu gasi cigare, na licu ucrtava križ, a odmah nakon toga vidio i ožiljke. Svjedok navodi da je potom Emir odveden u drugu prostoriju i poslije tog događaja ga nije vidio.

348. Iako se iskaz ovog svjedoka u nekim detaljima razlikuje od iskaza oštećenog Korman Emira (izjavio je da Emir prilikom paljenja lica bio obrijan i da mu je križ na licu ucrtan upaljačem), Vijeće u potpunosti prihvata iskaz ovog svjedoka jer je u odlučnim činjenicama saglasan sa iskazom oštećenog, a nije doveden u pitanje drugim provedenim dokazima. Svjedok je bio očevidac inkriminisanog događaja i njegovo kazivanje se temelji na činjenicama koje je sam vidio i ništa nije ukazivalo da je imao razloga da optuženog neosnovano tereti. Osim toga, svjedok je prilikom hapšenja i odvođenja u Vatrogasni dom i sam bio maltretiran i tučen, a na upit tužiteljice da li mu je to uradio Željko Jukić, odlučan je u tvrdnji da nije, što prema ranijoj konstataciji, pokazuje da isti nije imao razloga da optuženog neosnovano tereti.

349. Svjedoci Zec Fadil i Zec Zahid su također vidjeli Korman Emira u Vatrogasnom domu, nakon što se desio opisani događaj.

350. Tako svjedok **Zec Fadil**¹⁴⁶ navodi da je u Vatrogasnom domu među svojim rođacima i komšijama vidio i Kormana. Na upit tužiteljice kojeg Kormana je vidio, pojašnjava da miješa Emira i Emina, pošto su kao braća bili slični, ali misli da je bio Emir. Navodi da su svi koje je tamo zatekao bili lošeg stanja, ali da je Emir bio među gorima, pržen je cigarom po licu u obliku križa, izgorenog lica, modar. Svjedok navodi da sa Emirom nije tu razgovarao, već tek kad su prebačeni u zgradu MUP-a. Naglašava da on nije video ko je to uradio Emiru, niti je tada poznavao optuženog, ali da se pričalo da mu je to uradio Željko Jukić. Svjedok **Zec Zahid**¹⁴⁷ je na sličan način potvrdio da je Korman Emira vidio krvavog, sa istetoviranim križom na licu, i da mu je Emir rekao ko mu je to uradio, ali da nije zapamtio.

¹⁴⁵ Svjedok Hubijar Ekrem saslušan je na nastavku glavnog pretresa dana 28.03.2013. godine.

¹⁴⁶ Svjedok Zec Fadil saslušan je na nastavku glavnog pretresa dana 28.03.2013. godine

¹⁴⁷ Svjedok Zec Zahid saslušan je na nastavku glavnog pretresa dana 11.04.2013. godine

351. Analizom i ocjenom iskaza navedenih svjedoka, kako pojedinačno, tako i u međusobnoj povezanosti, a čija istinitost nije dovedena u pitanje ni drugim provedenim dokazima, Vijeće je van svake razumne sumnje utvrdilo da je optuženi Jukić Željko radnjama nečovječnog postupanja poduzetim u vrijeme i na način kako je to navedeno i opisano u tački 11 izreke ove presude, nanio fizičke i psihičke boli oštećenom Korman Emiru.

12. Tačka 12 izreke presude

Navodi optužnice

Prema objedinjenoj optužnici Tužilaštva optuženi Željko Jukić se teretio da je najvjerovatnije dana 15. jula 1993. godine u logoru Dretelj kod Čapljine uveo Korman Emira u hangar, prislonio ga uz zid, a zatim uzeo palicu dužine oko 1 m i počeo ga udarati po nogama, od koje jačine je oštećeni pao na tlo, da bi ga potom udario dva puta u predjelu rebara, što je za posljedicu imalo nanošenje teške fizičke i psihičke boli oštećenom.

Utvrđenje Suda

352. Činjenične navode iz tačke 12 osuđujućeg dijela ove presude da je optuženi Željko Jukić sredinom jula 1993. godine u logoru Dretelj kod Čapljine uveo Emira Kormana u hangar, a zatim uzeo palicu i počeo ga udarati po nogama, od koje jačine je oštećeni pao na tlo, da bi ga potom udario dva puta nogom u predjelu rebara, što je za posljedicu imalo nanošenje teške fizičke i psihičke boli oštećenom, na uvjerljiv i za Vijeće prihvatljiv način potvrdio je oštećeni Emir Korman, koji je kao svjedok saslušan na glavnom pretresu održanom 28.03.2013. godine.

353. Prije nego da razloge svojih utvrđenja da je optuženi Jukić Željko nečovječno postupao prema oštećenom Korman Emiru, Vijeće je, a kako to proizlazi iz izreke presude, utvrdilo da se taj događaj odigrao sredinom mjeseca jula 1993. godine. Naime, na okolnosti sprovođenja i odvođenja zarobljenih Bošnjaka u logor Dretelj u mjesecu julu 1993. godine, pored oštećenog Emira Kormana, na posredan način svjedočili su i svjedoci Grcić Zejnil i Dautbegović Almin. Iz saglasnih iskaza ovih svjedoka proizlazi da su isti sredinom jula mjeseca 1993. godine dovedeni i zatvoreni u Srednjoškolskom centru u Prozoru, te da je optuženi Jukić sredinom jula mjeseca iste godine zajedno sa Papak Vinkom i drugim pripadnicima HVO, učestvovao u pratnji transporta više stotina muškaraca bošnjačke nacionalnosti koji su iz zatvora lociranih na području grada Prozora transportovani u logor Dretelj kod Čapljine, među kojima su bili i ovi svjedoci, a o čemu je detaljnije obrazloženje Vijeće dalo u tački 2. izreke osuđujuće presude.

354. Naime, imajući u vidu da je Grcić Zejnil rekao da je u logor došao 10 do 15 dana nakon njegovog boravka u Srednjoškolskom centru¹⁴⁸, svjedok Dautbegović Almin istakao da su „naveče od 12.07. osvanuli u Čapljini“¹⁴⁹, te svjedok Korman Emir, da je vidio optuženog Jukić Željka, „kad su nas pošli transportovati autobusima za logor Čapljina 'vamo...“¹⁵⁰, a da je prethodno utvrđeno da su svi oni početkom jula mjeseca lišeni slobode i dovedeni u Srednjoškolski centar u Prozor, za Vijeće nije bilo dvojbe da su isti sredinom jula dovezeni u logor Dretelj kada se i desio inkriminirani događaj nečovječnog postupanja, pri čemu se na osnovu provedenih dokaza nije moglo egzaktno utvrditi da je to bilo *najvjerojatnije 15. jula*, kako je to navedeno u optužnici. S tim u vezi, cijeneći navedene iskaze, ne dirajući u subjektivni i objektivni identitet optužnice, Vijeće je prema naprijed navedenom utvrđenom činjeničnom stanju, izvršilo korekciju, tako što je odrednicu optužnice „Najvjerojatnije dana 15. jula 1993. godine...“ u tački 12 osuđujuće presude, zamijenilo sa: „Sredinom jula 1993. godine...“.

355. Opisujući sam događaj nečovječnog postupanja, svjedok **Korman Emir** navodi da je optuženog Željka Jukić prvi put, nakon događaja u Vatrogasnom domu i prebacivanja u civilni zatvor koji se nalazio u zgradi MUP-a, a o čemu je Vijeće detaljnije obrazloženje dato uz tački 11 izreke ove presude, vidio prilikom transporta autobusima iz civilnog zatvora prema logoru Dretelj. Prema njegovom kazivanju, logoraši Bošnjaci su ušli u četiri do pet autobusa koji su bili parkirani pred zgradom MUP-a. Dolaskom na planinu Vran, na mjesto gdje je bio otežan prolaz, zatvorenici su istjerani iz autobusa i put nastavili pješke. Tom prilikom svjedok je vidio optuženog obučenog u šarenu uniformu, naoružanog puškom i pištoljem, a koji je takođe izašao iz autobusa i krenuo za njima.

356. Svjedok Korman Emir se sjeća da su dolaskom u Dretelj i izlaskom iz autobusa, svi zarobljeni postrojili pred hangar koji je imao poligone. Tada počinje prozivka i svako ko je prozvan ulazio je u hangar. Kada je došao red da pročitaju njegovo ime, svjedok je krenuo prema hangaru, ali ga je optuženi Željko Jukić uhvatio za ruke, uveo u hangar i počeo udarati po nogama „...*sad po ljevcj, sad po desncj sa drvenom palicom*“. Udaranje se nastavilo dok nije pao sa nogu od udaraca koje više nije mogao izdržati. Svjedok se sjeća da ga je optuženi još dva puta udario nogom ispod rebara i otišao. Tučen je 15-20 minuta, a batine su bile užasne, kaže svjedok.

357. Kako svjedok Korman Emir, jedini svjedok saslušan na okolnosti ove tačke, prilikom opisivanja predmetnog događaja nije potvrdio da ga je optuženi nakon što ga je uveo u hangar „prislonio uza zid“, niti je bilo šta govorio o dužini palice kojom je tučen, Vijeće je činjenični opis sadržaja tačke 12. optužnice, prilagodilo utvrđenom činjeničnom stanju tako što je, krećući se u granicama subjektivnog i objektivnog identiteta optužnice, u tački 12 izreke presude, izostavilo navode „...prislonio ga uza zid...“ kao i navode „...oko 1 metar...“.

¹⁴⁸Svjedok Grcić Zejnil je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 05.07.2012. godine. (str. 18 tr.)

¹⁴⁹Svjedok Dautbegović Almin je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 16.08.2012. godine (str. 8 tr.)

¹⁵⁰Svjedok Korman Emir je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 28.03.2013. godine (str. 14 tr.)

358. Nakon pažljive analize iskaza svjedoka Korman Emira, cjenjenog u kontekstu događaja opisanih u pojedinim tačkama osuđujućeg dijela presude i u vezi sa ostalim provedenim dokazima kako subjektivne tako i objektivne prirode, Vijeće je iskaz ovog svjedoka, o čijem kredibilitetu je uz prethodne tačke osuđujuće presude već iznesen stav, prihvatilo vjerodostojnim i tačnim. Naime, svjedok sasvim jasno i dosljedno i govori o činjenicama i događajima koje je lično doživio i nije pokazao namjeru da optuženog neosnovano tereti za nešto što nije učinio. Tako svjedok, kao što je to navedeno i u obrazloženju prethodne tačke, na upit branioca o ubistvima koja su se desila u vrijeme ulaska vojske HVO u njegovo selo, ne tereti optuženog Jukić Željka, npr. za ubistva Korman Zibe i njegove kume Korman Mejre, a izričit je u tvrdnji da ga optuženi poslije premlaćivanja koje se desilo njegovim dolaskom u Dretelj, više nije tukao. Kako iskaz ovog svjedoka nije doveden u pitanje drugim provedenim dokazima, Vijeće je zaključilo van razumne sumnje da je optuženi Jukić Željko, u vrijeme i na način kako je to navedeno i opisano u tački 12 izreke ove presude, radnjama nečovječnog postupanja nanio psihičke i fizičke boli oštećenom Korman Emiru.

359. Konačno, valja naglasiti da je Vijeće kroz analizu i ocjenu pojedinačno izvedenih dokaza i u njihovoj međusobnoj povezanosti za svaku pojedinu tačku izreke presude, izvodilo određene zaključke o tome da li je optuženi Željko Jukić zaista počinitelj krivičnog djela koje mu se stavlja na teret ili ne. U tom smislu Vijeće je za svaku pojedinu inkriminaciju dalo svoju ocjenu iskaza saslušanih svjedoka i dalo obrazloženje koje iskaze prihvata, odnosno kojim poklanja vjeru, kada zaključuje da pojedine krivičnopravne radnje za koje je optuženog oglasio krivim, cijeni dokazanim. Pri tome, Vijeće nije steklo uvjerenje da bilo ko od tih svjedoka želi neosnovano teretiti optuženog, nego naprotiv, ti svjedoci daju takve iskaze iz kojih je očigledno da svjedoče samo o događajima koji su se zaista desili, koje su sami doživjeli, vidjeli ili od drugih čuli.

360. Pored toga, Vijeće je imalo u vidu da između kazivanja pojedinih svjedoka kojima poklanja vjeru i na koje se poziva, međusobno postoje određena odstupanja, međutim, niti jednu od tih odstupanja, s obzirom na protek vremena, dramatične okolnosti u kojima se događaji odvijaju, brojnost događaja u kojima učestvuje veći broj oštećenih, članova njihovih porodica, komšija, prijatelja kao i brojnost radnji koje optuženi sam ili sa drugim licima poduzima, od kojih je svaka za sebe dramatična, Vijeće ne smatra takvog značaja da u pogledu odlučnih činjenica mogu uticati na vjerodostojnost njihovih iskaza.

IV. INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST

361. Vijeće je na osnovu provedenih dokaza utvrdilo da je optuženi u vrijeme i na način pobliže opisan u osuđujućem dijelu presude, inkriminisane radnje preduzimao samostalno,¹⁵¹ te kao saizvršilac zajedno sa drugim licima,¹⁵² pri čemu je odgovoran po osnovu individualne krivične odgovornosti.

(i) Saizvršilaštvo (član 29. KZ BiH)

Član 29. KZ BiH navodi:

'Ako više osoba, učestvovala je u činjenoj krivičnoj djelatnosti ili preduzimajući što drugo čime se na odlučujući način doprinosi učinjenoj krivičnoj djelatnosti, zajednički učine krivično djelo, svaka od njih kaznit će se kaznom propisanom za to djelo.'

362. Ako je optuženi zajedno sa drugim licima učestvovao u samom krivičnom djelu, pod uslovom da postoji potrebni *mens rea*, to je dovoljno prema članu 29. KZ BiH da se on smatra saizvršiocom i bude kažnjen kao glavni počinilac.

(ii) Individualna krivična odgovornost (član 180. stav 1 KZ BiH)

363. Član 180. stav 1 KZ BiH propisuje sljedeće:

'Osoba koja planira, naredi, učini ili podstrekava ili pomaže u planiranju, pripremanju ili činjenju krivičnih djela iz člana ... 172 (zločin protiv čovječnosti) ..., ovog zakona kriva je za to krivično djelo.'

364. Vijeće podsjeća da je član 180. stav 1. KZ BiH izveden iz člana 7. stav 1. Statuta MKSJ i identičan mu je. Žalbeno vijeće MKSJ zaključuje da član 7. stav 1. "...prje svega pokriva fizičko počinjenje krivičnog djela od strane samog prekršioca, ili kažnjivi propust da se učini djelo obavezno po pravilima krivičnog prava".

365. *Actus reus* koji je potreban za počinjenje krivičnog djela jeste da "...optuženi, bilo fizički, bilo na neki drugi neposredan, odnosno posredan način, svojim pozitivnim radnjama, odnosno – ako postoji obaveza djelovanja – propustima, učestvuje individualno ili zajedno s drugim u materijalnim elementima krivičnog djela za koje se tereti. Sam optuženi ne mora učestvovati u

¹⁵¹ Radnje opisane pod tačkama 1, do 6, i 11, 12 osuđujućeg dijela presude;

¹⁵² Radnje opisane pod tačkama 3, 8, 7, 2, i 9 osuđujućeg dijela presude;

*svim aspektima inkriminisanog ponašarja.*¹⁵³ Može postojati nekoliko počinitelja u vezi s istim krivičnim djelom, gdje ponašanje svakog od njih ispunjava nužne elemente definicije materijalnog krivičnog djela.¹⁵⁴

366. Potrebni *mens rea*, jeste da je optuženi djelovao s namjerom da počini krivično djelo...¹⁵⁵ ili, kao u slučaju drugih oblika učestvovanja u krivičnim djelima iz člana 7. stav 1., on mora biti *“svjestan vjerovatnoće, u smislu velikih izgleda, da će kao posljedica rjegovog ponašarja biti izvršeno krivično djelo.”*¹⁵⁶

367. Nakon ocjene provedenih dokaza kako optužbe, tako i odbrane, koji su cijenjani pojedinačno, u međusobnoj povezanosti i u kontekstu opisanih događaja na području općine Prozor u kojima optuženi kao pripadnik HVO Brigade „Rama“ uzima aktivnu ulogu, Vijeće nalazi dokazanim da je optuženi Željko Jukić počinio krivično djelo progona radnjama, prisilnog preseljenja civilnog bošnjačkog stanovništva, prisilnog nestanka i drugim nečovječnim djelima sa namjerom nanošenja velike patnje i ozbiljne fizičke i psihičke povrede oštećenim. Prilikom preduzimanja zabranjenih radnji, bilo da ih poduzima sam ili zajedno sa drugim pripadnicima HVO, kako je to opisao u činjeničnom sadržaju osuđujućeg dijela presude, optuženi je postupao sa direktnim umišljajem, jer je bio svjestan da transportovanjem muškaraca bošnjačke nacionalnosti u logore i preostalog civilnog stanovništva na područje pod kontrolom ARBiH, vrši prisilno odvođenje i preseljenje stanovništva sa teritorije koju se legitimno naseljavali i gdje je bio njihov dom, da opisanim radnjama premlaćivanja muškaraca bošnjačke nacionalnosti, šakama, nogama, kundakom puške, upotrebom palice, stakla kojim siječe i upaljačem kojim pali i na licu žrtve ucrtava križ, tretiranjem kao životinje, pucanjem iz oružja oko i iznad civila, prijetnjom uz upotrebu noža, tjeranjem muškaraca na međusobnu razmjenu udaraca, udaranjem žena, bolesnih i starih, radnjama izvođenja iz logora civila i njihovog odvođenja u nepoznato, bez dvojbe mogu uzrokovati, a u konkretnom slučaju su i uzrokovale zabranjene posljedice, pa je očito da je optuženi htio njihovo nastupanje, tako da su civili bošnjačke nacionalnosti u vremenskom periodu kada optuženi poduzima zabranjene radnje, usljed tih radnji napustili teritoriju općine Prozor na kojoj su legitimno boravili i imali svoj dom, trpili velike fizičke i psihičke povrede, imali osjećaj potčinjenosti, ugroženosti, beznađa, trpili poniženja, strah za vlastiti život i živote najbližih, te imalo za posljedicu nestanak određenog broja civila tako da im se gubi svaki trag i do danas nisu pronađeni.

368. Ove radnje, počinjene u osnovi djela progona, optuženi Željko Jukić je učinio postupajući sa diskriminatorском namjerom i sviješću da zabranjene radnje poduzima na nacionalnoj i vjerskoj osnovi, samo prema civilnom bošnjačkom stanovništvu. Svoju svijest i namjeru optuženi

¹⁵³ *Stakić*, prvostepena presuda MKSJ-a, paragraf 439;

¹⁵⁴ Tužilac protiv *Kunarca* i dr., IT-96-23-T & IT-96-23/1, presuda od 22.02.2001.godine

¹⁵⁵ *Limaj*, prvostepena presuda MKSJ-a, paragraf 509;

¹⁵⁶ *Kvočka*, prvostepena presuda MKSJ-a paragraf 251; *Limaj*, prvostepena presuda MKSJ-a paragraf 509;

demonstrira kroz brojnost zabranjenih radnji i ponašanja koje prema njima preduzima, te sa sviješću i znanjem da se radi o civilima druge nacionalnosti i druge vjeroispovjesti, ucrtava križeve, tretira ih kao svinje i na druge načine vrijeđa civile na vjerskoj i nacionalnoj osnovi znajući da je to što čini nedozvoljeno i protupravno.

369. Ako se uz sve navedeno ima u vidu da je optuženi imao znanje o rasprostranjenom i sistematskom napadu vojnih snaga HVO i HV, da je taj napad usmjeren protiv civilnog bošnjačkog stanovništva kako grada Prozora, tako i sela općine Prozor, te da je optuženi znao i bio svjestan da njegove radnje predstavljaju dio tog napada, pa te radnje htio, poduzeo i doprinio da njegova djela budu dijelom tog napada, onda je sasvim jasno da su se u radnjama optuženog pobliže opisanim i kvalifikovanim u izreci osuđujućeg dijela presude, stekla sva bitna obilježja krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama d), i) i k) istog zakona, sve u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. KZ BiH, pa ga je Vijeće za ovo djelo oglasilo krivim i osudilo po zakonu.

V. NALAZI VIJEĆA – OSLOBAĐAJUĆI DIO IZREKE

1. Tačka 1 izreke presude

Navodi optužnice

Prema optužnici Tužilaštva BiH optuženi Željko Jukić se teretio da je dana 06.07.1993. godine zajedno sa grupom pripadnika HVO učestvovao u napadu na civilno stanovništvo bošnjačke nacionalnosti sela Duge, opština Prozor, kcjom prilikom je lišio života Sabitović Uzeira, sedamdesettrogodišnjeg starca kcjeg je zatekao ispred r.jegove porodične kuće, na način što je iz vatrenog oružja u r.jegovo t.jelo ispalio više hitaca, što je za posjedicu imalo smrt oštećenog Sabitović Uzeira,

1.a) dok je istog dana, u istom r.jestu, Sabitović Galibu, ispalio nekoliko rafala u prostor oko nogu, što je za posjedicu imalo nanošenje teške psihičke boli oštećenom.

Utvrđenja Suda

370. Optuženi Željko Jukić se tereti da je na način kako je to opisano u tački 1 optužnice učinio progon lišavanjem života sedamdesettrogodišnjeg starca Sabitović Uzeira.

371. U odnosu na tačku 1.a) Vijeće je dalo obrazloženje u tački 1 osuđujućeg dijela ove presude.

372. Na osnovu provedenih dokaza cijenjenih pojedinačno i u međusobnoj povezanosti u kontekstu svih provedenih dokaza, Tužilaštvo nije van svake razumne sumnje dokazalo da je optuženi Željko Jukić dana 06. jula 1993. godine, zajedno sa grupom pripadnika HVO učestvujući u napadu na civilno stanovništvo bošnjačke nacionalnosti sela Duge, lišio života sedamdesettrogodišnjeg starca Uzeira Sabitovića ispred njegove porodične kuće, tako što je u njega iz vatrenog oružja ispalio više hitaca.

373. Na ove okolnosti je svjedočio svjedok Grcić Zejnili koji je u toku glavnog pretresa izjavio da je kritične prilike vidio Sabitović Uzeira kako bježi iz svoje kuće i optuženog Jukić Željka kako sa udaljenosti od 10 m u puca u njega. Navodi da tom prilikom sem dva vojnika koji su njega vodili, i optuženog, nije bilo nikoga. Međutim, u fazi istrage svjedok navodi da su Uzeirovo ubistvo vidjeli i tom događaju bili prisutni Uzeirov sin Galib i njegova žena Hasnija¹⁵⁷, a prema izjavi koju je dao u Stanici javne bezbjednosti Prozor¹⁵⁸, svjedok nije bio izričit da je optuženi ubio Sabitović Uzeira nego kaže, da je jedan bojovnik na njega pucao i „*misi*“ da je to bio Željko Jukić.

374. Svjedok Sabitović Galib, nije potvrdio navode Grcić Zejnila da je vidio ubistvo svoga oca o kome je saznao nakon što je zatvoren u SŠC i izveden zajedno sa bratom Seadom da bi prisustvovali dženazi. Ubistvo nije vidjela ni njegova supruga koja mu je kasnije, nakon njegovog izlaska iz logora, samo ispričala da je Uzeirovo tijelo nađeno u bašti. Da mu je optuženi Željko Jukić ubio oca, ne želeći da kaže njihova imena, čuo je od Hrvata koji su u srodničkim odnosima sa optuženim, ali ne i od Grcić Zejnila sa kojim je isti dan kada se ubistvo desilo, doveden u SŠC.

375. U nedostatku drugih, potkrepljujućih dokaza koji bi potvrdili činjenične navode optužbe, Vijeće je zaključilo da Tužilaštvo nije van svake razumne sumnje dokazalo da je optuženi Željko Jukić na naprijed opisani način lišio života Sabitović Uzeira, te ga je iz tih razloga, za ovo djelo i oslobodilo od optužbe.

¹⁵⁷ Izjava Grcić Zejnila broj: Ki. 14/95, data pred Višiom sudom u Mostaru, dana 16.10.1995. godine, uložena kao dokaz Tužilaštva (T-1)

¹⁵⁸ Zapisnik o izjavi Grcić Zejnila, broj: 38/94, datoj u Stanici javne bezbjednosti Prozor, dana 17.03.1994. godine, uložena kao dokaz Tužilaštva (T-2)

2. Tačka 2 izreke presude

Navodi optužnice

Neutvrđenog dana u mjesecu septembru 1993. godine, u pekari vlasništvo porodice Zaimović, u gradu Prozoru, gdje je oštećeni zaštićeni svjedok „S2“ obavljao prinudne pekarske poslove za potrebe HVO, tukao zaštićenog svjedoka „S2“ zajedno sa više NN pripadnika HVO, na način što ga je udarao šakama, nogama, kundakom puške, a potom i pekarskom kuhačom, što je za posljedicu imalo nanošenje teške fizičke i psihičke boli;

Utvrđenja Suda

376. I u odnosu na tačku 2 oslobađajućeg dijela presude, ocjenom provedenih dokaza Tužilaštvo nije van svake razumne sumnje dokzalo da je optuženi neutvrđenog dana u mjesecu septembru 1993. godine, u Prozoru, u pekari vlasništvo porodice Zaimović u kojoj je svjedok „S2“ obavljao prinudne pekarske poslove za potrebe HVO, optuženi Željko Jukić tukao svjedoka „S2“ zajedno sa više NN pripadnika HVO udarajući ga šakama, nogama, kundakom puške i pekarskom kuhačom sa posljedicom nanošenja teške fizičke i psihičke boli svjedoku „S2“.

377. Na okolnosti ovog događaja saslušan je zaštićeni svjedok, oštećeni **S2** koji navodi da je išao na prinudne radove, te da je u pekari radio za potrebe HVO. Početkom septembra, navodi svjedok, u pekari je ušao optuženi Željko Jukić sa drugim pripadnicima Kinder voda, te ga je na opisani način tukao, a tom prilikom je ranjen i Eso Beganović. **Svjedok Esad (Eso) Beganović** je potvrdio da je išao na prinudne radove, ali tokom svjedočenja nije pominjao navedeni događaj, odnosno da je išao na prinudni rad u pekari i da je tu bio ranjen.

378. Iskaz svjedoka S2 nije potvrdio ni svjedok odbrane **Stipo Jeličić**¹⁵⁹, koji navodi da je, prije nego što je počeo raditi u svojstvu šefa pekare i to početkom augusta pa sve do prve polovine novembra 1993. godine, u pekari počeo dolaziti i ranije, krajem juna i jula kako bi nadgledao i mogao organizirati rad. U tom vremenskom periodu, navodi svjedok, nikada nije vidio niti je čuo da je u pekari dolazio optuženi Željko Jukić, a također mu se niko od uposlenika koji su različite nacionalnosti, muslimani i Hrvati, nije žalio ili spomenuo da je optuženi prilikom dolaska, bilo koga na opisani ili drugi način, zlostavljao.

379. Kod ovakvog stanja stvari, u nedostatku drugih, relevantnih i potkrepljujućih dokaza koji bi potvrdili činjenične navode optužbe, Tužilaštvo, po ocjeni Vijeća, nije van svake razumne sumnje dokazalo da je optuženi Željko Jukić izvršio progon radnjama nečovječnog postupanja prema

¹⁵⁹ Svjedok Jeličić Stipo je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 05.09.2013. godine

oštećenom S2, te ga je Sud oslobodio od optužbe da je počinio djelo koje mu se optužnicom stavljalo na teret.

380. Prema praksi međunarodnih krivičnih sudova osuđujuća presuda može se zasnivati na neposrednim dokazima, te pretresno Vijeće ima diskreciono pravo da odluči da li okolnosti u određenom predmetu iziskuju potkrepljujući dokaz.¹⁶⁰ Praksu međunarodnih sudova prati i praksa Apelacionog vijeća Suda BiH koje je u predmetu *Vuković i dr.* zauzelo stav da se ne bi moglo smatrati da je nepravično ukoliko bi se odluka o krivici zasnovala na iskazu samo jednog svjedoka, ali samo ukoliko je taj iskaz dovoljno uvjerljiv i logičan, saglasan svim ostalim dokazima, kao i da je odluka koja se na njemu zasniva, jedini moguć razuman zaključak u predmetu.

381. Konačno, kod činjenice da je svjedok Grcić Zejnir na glavnom pretresu govorio da sem optuženog, njega (svjedoka) i dva vojnika koji su ga vodili, nije bilo drugih očevidaca ubistva Sabitović Uzeira, a u fazi istrage kao očevice tog događaja pominje Sabitović Galiba i njegovu suprugu Hasniju, pa svjedok Sabitović Galib taj činjenični navod ne potvrdi, kao što niko od saslušanih svjedoka na okolnosti opisanog događaja iz tačke 2 oslobađajućeg dijela presude, ne potvrdi ni činjenične navode oštećenog, zaštićenog svjedoka S2 o nečovječnom postupanju optuženog, onda se ni osuđujuća presuda u odnosu na tačku 1 objedinjene optužnice ne može zasnivati samo na iskazu svjedoka Gracić Zejnira, niti u odnosu na tačku 11 objedinjene optužnice, samo na iskazu zaštićenog svjedoka S2 budući da rezultat dokaznog postupka i ocjena izvedenih dokaza nisu ishodili jasan i van svake razumne sumnje zaključak, da je optuženi Željko Jukić počinilac tih krivičnih radnji koje su mu stavljene na teret.

382. Naime, sve činjenice koje idu na štetu (*in peius*) optužene osobe moraju se sa sigurnošću dokazati, a ako se to ne postigne, uzima se kao da one i ne postoje. S druge strane, sve činjenice koje idu u korist (*in favorem*) optužene osobe, uzimaju se da postoje i onda i kad su utvrđene sa vjerovatnošću. Ako se i nakon savjesne ocjene dokaza "*pcjedinačno i u vez i sa ostalim dokazima*" dileme ne razjasne, onda se prema članu 3. stav 1. ZKP BiH "*svako smatra nevinim za krivično cjelo dok se pravosnažnom presudom ne utvrdi njegovu krivnju*". Stav 2. istog člana zakona, utvrđuje princip *in dubio pro reo* prema kome kada postoji "*sumnja u pogledu postojanja činjenica koje čine obježja krivičnog cjela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, sud rješava presudom na način kojim je povoljniji za optuženog*". U situaciji kada postoji dilema oko neke pravno relevantne činjenice, odnosno elementa krivičnog djela koje se optuženom stavlja na teret, ovaj princip podrazumjeva primjenu ne samo blaže kazne, nego i oslobađajuću presudu. Nadalje, odredba člana 284. tačka c) ZKP BiH propisuje da "*ako nije dokazano da je optuženi*

¹⁶⁰ Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Kajelijeli*, tačka 170. u kojoj se citira presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Niyitegeka*, tačka 92 („Žalbeno Vijeće dosljedno stoji na stanovništu da je pretresno Vijeće u najboljoj poziciji da ocijeni dokaznu vrijednost dokaznih materijala te se može, zavisno od svoje ocjene, osloniti na iskaz samo jednog svjedoka da bi se dokazala određena materijalna činjenica“). Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Gacumbitsi*, tačka 72. u kojoj se citira presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Semanza*, tačka 153;

učinio krivično djelo za koje se optužuje, sud će donijeti presudu kojom se optuženi oslobađa od optužbe“.

383. Kako Tužilaštvo van razumne sumnje nije dokazalo da je optuženi Željko Jukić na način opisan u tački 1 i 2 oslobađajućeg dijela presude, preduzimao zabranjene radnje prema oštećenim Sabitović Uzeiru i oštećenom S2, to je Vijeće rukovodeći se naprijed navedenim zakonskim odredbama i principima, odlučilo da optuženog Željka Jukića, usljed nedostatka dokaza, za ove tačke, oslobodi od optužbe za krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZBiH, u vezi sa tačkama a) i k), sve u vezi sa članom 180. stav 1. istog zakona.

VI. PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA

384. Vijeće je razmotrilo pitanje primjenjivog materijalnog prava na konkretan slučaj. Naime, iz optužnice Tužilaštva proizilazi da su inkriminisana djela počinjena u periodu od jula do kraja septembra 1993. godine, u kojem periodu je na snazi bio KZ SFRJ koji je preuzet na osnovu Zakona o primjeni Krivičnog zakona Republike Bosne i Hercegovine i Krivičnog zakona SFRJ¹⁶¹. Iako KZ SFRJ sadrži poglavlje pod nazivom „Zločini protiv čovječnosti i međunarodno pravo“, on ne sadrži odredbe koje bi se odnosile direktno na zločine protiv čovječnosti.

385. Relevantne odredbe za utvrđivanje primjenjivog materijalnog prava su članovi 3., 4. i 4a) KZ BiH, te član 7. stav 2. EKLJP.

386. Pravna kvalifikacija djela u optužnici, a analogno tome i u presudi, data je u skladu sa KZ BiH iz 2003. godine, dakle, krivičnim zakonom koji je stupio na snagu nakon inkriminisanog perioda, koji u članu 4. propisuje vremensko važenje krivičnog zakona na način da se na učinioca krivičnog djela primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja krivičnog djela, osim ako

¹⁶¹ Skupština SFRJ je Krivični zakon Bosne i Hercegovine usvojila na sjednici Saveznog vijeća održanoj dana 28. septembra 1976. godine i objavila ga u Službenom listu SFRJ broj 44 od 08. oktobra 1976. godine. Nakon proglašenja nezavisnosti BiH, KZ SFRJ je na osnovu Uredbe sa zakonskom snagom od 22. maja 1992. godine preuzet kao zakon Republike Bosne i Hercegovine (uz manje izmjene), a stupio je na snagu danom objavljivanja.

se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmijeni zakon, kada se na učinioca primjenjuje blaži zakon.

387. Član 3. KZ BiH propisuje načelo zakonitosti, kao jedno od osnovnih načela krivičnog postupka, koje glasi:

„1. Krivična djela i krivičnopravne sankcije propisuju se samo zakonom.

2. Nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna.“

388. Dalje, članom 4. KZ BiH propisan je princip vremenskog važenja krivičnog zakona, koji glasi:

„1. Na učinjena krivičnog djela primjenjuje se zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja krivičnog djela.

2. Ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmijeni zakon, primjenit će se zakon koji je blaži za učinioca.“

389. Dakle, iz navedenih odredbi proizilazi da se, po pravilu, na učinioca krivičnog djela prvenstveno primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja djela (*tempus regit actum*) i kojim je bilo sankcionisano konkretno krivično djelo.

390. Vijeće također ukazuje na član 4a) KZ BiH koji propisuje odstupanje od principa *nullum crimen sine lege nulla poena sine lege* i principa primjene blažeg zakona propisanih članom 3. i 4. KZ BiH. Član 4a) KZ BiH glasi:

„Članovi 3. i 4. Ovog zakona ne spriječavaju suđenje ili kažnjavanje bilo kojeg lica za bilo koje čije je ili nečije je djelo koje je u vrijeme kada je počinjeno predstavljalo krivično djelo u skladu sa općim načelima međunarodnog prava.“

391. Ovakvom zakonskom regulativom preuzete su odredbe člana 7. stav 2. EKLJP, te je omogućeno izuzetno odstupanje od principa iz članova 3. i 4. KZ BiH.

392. Član 7. EKLJP propisuje:

„1. Niko se ne može smatrati krivim za krivično djelo nastalo čije je ili nečije je djelo koje nije predstavljalo krivično djelo u vrijeme izvršenja, prema nacionalnom ili međunarodnom pravu. Isto tako, izrečena kazna neće biti teža od one koja se primjenjivala u vrijeme izvršenja krivičnog djela.“

„2. Ovaj član ne sprečava suđenje ili kažnjavanje bilo kojeg lica za čije je ili nečije je djelo koje je u vrijeme izvršenja predstavljalo krivično djelo u skladu sa općim načelima prava priznatim od civilizovanih naroda.“

393. Prema tome, odredba iz člana 4a) KZ BiH omogućava, izuzetno, odstupanje od principa propisanih članovima 3. i 4. KZ BiH, da bi se obezbjedilo suđenje i kažnjavanje za one postupke koji predstavljaju krivična djela prema međunarodnom pravu, odnosno koja predstavljaju kršenje normi i pravila koja imaju opću podršku od svih naroda, koja su općeg značaja, odnosno koja se smatraju ili predstavljaju univerzalne civilizacijske tekovine savremenog krivičnog prava, u situaciji kada takva postupanja nisu bila predviđena kao krivična djela u nacionalnom, odnosno unutrašnjem krivičnom zakonodavstvu u vrijeme kada su učinjena.

394. Pomenuta odredba EKLJP je primjenjiva u BiH jer čini sastavni dio njenog Ustava, pa tako, prema izričitoj odredbi člana II (2) Ustava BiH, „*prava i slobode predviđeni u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini i imaju prioritet nad svim ostalim zakonima*“.

395. Zločini protiv čovječnosti su nesumnjivo u inkriminisanom periodu predstavljali krivično djelo prema „općim pravnim načelima priznatim kod civiliziranih naroda“, odnosno „općim načelima međunarodnog prava“. Prema tome, iako u krivičnom zakonu koji je važio u vrijeme počinjenja krivičnih djela koja su predmet optužnice, zločini protiv čovječnosti nisu bili izričito propisani kao krivično djelo, postoji obaveza njihovog procesuiranja.

396. Iz svega naprijed navedenog, Vijeće zaključuje da je u konkretnom slučaju potrebno i opravdano primijeniti KZ BiH.

VII. ODLUKA O KRIVIČNOPRAVNOJ SANKCIJI

397. Prema članu 2. stav 2. KZ BiH, „*Propisivanje krivičnih djela, vrste i raspona krivičnih sankcija, zasniva se na neophodnosti primjene krivičnopravne prinude i rješenja srazmjernosti jačini opasnosti za lične slobode i prava čovjeka, te druge osnovne vrijednosti*“.

398. Nalazeći dokazanim da je optuženi Željko Jukić, radnjama opisanim u osuđujućem dijelu izreke presude, počinio krivično djelo za koje je ovom presudom oglašen krivim, Vijeće je prilikom odmjeravanja kazne cijeno sve okolnosti koje utiču na visinu kazne.

399. Naime, pri odmjeravanju kazne za krivično djelo za koje je optuženi Željko Jukić ovom presudom oglašen krivim, polazeći od opće svrhe kažnjavanja propisane članom 39. KZ BiH i slijedeći pravila za odmjeravanje kazne predviđena članom 48. KZ BiH, Vijeće je cijeno i uzelo u obzir sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti i optuženom Željku Jukiću izreklo zatvorsku kaznu u vremenskom trajanju od 13 (trinaest) godina.

400. Prilikom odlučivanja o sankciji Vijeće je imalo u vidu i Osnovne odredbe KZ SFRJ, koji je primjenjivao u relevantnom periodu u smislu propisivanja minimalne i maksimalne kazne zatvora za krivična djela počinjenja na području tadašnje SFRJ, to jest odredbu člana 38. stav 1. tog zakona, te utvrđuje da se izrečena kazna zatvora u konkretnom slučaju mogla utvrditi i u skladu sa tada važećim propisima.

401. Od olakšavajućih okolnosti Vijeće je uzelo cijeno raniji život optuženog, odnosno činjenicu da do momenta učinjenja konkretnog krivičnog djela nije osuđivan, da je u vrijeme preduzimanja radnji za koje je ovom presudom oglašen krivim, bio mlada osoba starosne dobi od 23 godine, da je otac troje malodobne djece, kao i njegovo korektno i očekivano ponašanje tokom suđenja i pokazani odnos poštivanja Suda.

402. U okviru otežavajućih okolnosti Vijeće je posebno cijeno težinu povrede zaštićenog dobra i u vezi sa tim način učinjenja učinjenog djela koje je imalo za posledicu nestanak pet muškaraca Bošnjaka, pretrpljenu fizičku i psihičku bol i patnju bošnjačkih civila čije posljedice i danas osjećaju zbog gubitka bližnjih i sopstvenog doma koji su morali napustiti i u koji se ni do danas mnogi nisu vratili. Sud je također, kao otežavajuću okolnost, uzeo u obzir brojnost osoba i upornost optuženog u činjenju zabranjenih radnji koje je poduzimao u roku od tri mjeseca, dakle u relativno kratkom vremenskom periodu. Način poduzimanja pojedinih radnji bez imalo pokazane samilosti prema bilo kome, posebno prema izuzetno ranjivoj i bespomoćnoj kategoriji civilnog stanovništva – ženama, djeci, starim, bolesnim, iznemoglim, prema njegovi poznanicima i školskim drugovima, Sud je također uzeo kao otežavajuću okolnost.

403. Ne postoji niti jedan dokaz koji bi upućivao na zaključak da je optuženi u inkrimisanom periodu, poduzeo bilo kakvu i prema bilo kome, radnju spašavanja barem jednog ljudskog života ili pronalaska nestalih osoba, niti je tokom sudskog postupka ispoljio saosjećanje zbog stradanja bošnjačkog civilnog stanovništva općine Prozor.

404. Na kraju, Vijeće naglašava da niko i ništa ne može vratiti izgubljene živote, niti dati srazmjernu nadoknadu za pretrpljene gubitke, patnju, traume i stalna prisjećanja na ta tegobna vremena. To ne može ni kazna, bez obzira u kolikoj dužini trajanja bi bila izrečena. Međutim, Vijeće nalazi vrlo važnim da se u budućnosti spriječi činjenje ovako teških zločina i djelujući u tom pravcu, koristeći svako sredstvo vladavine prava, osigurati da se ovakva djela više nikada ne ponove. Da bi se uticalo na počinioca, a druge odvratilo od činjenja sličnih krivičnih djela, kazna

mora biti učinkovita tako da u dovoljnoj mjeri odražava težinu djela. Pri tome, prilikom kažnjavanja Sud mora, a javnost treba biti svjesna važnosti imperativnih zakonskih odredbi koje se moraju poštovati. U vezi navedenog, Vijeće nalazi da je u konkretnom slučaju osuda na kaznu zatvora u trajanju od 13 (trinaest) godina, u srazmjeri sa težinom djela uzimajući u obzir utvrđene otežavajuće i olakšavajuće okolnosti, učešće i ulogu optuženog u izvršenju krivičnog djela, te cijeni da će se ovom kaznom postići svrha krivičnopravnih sankcija i kažnjavanja u smislu člana 39. KZ BiH.

405. Vijeće nalazi da će vrsta i mjera izrečene krivičnopravne sankcije uticati na optuženog da ubuduće ne čini krivična djela, da će podstaknuti njegov preodgoj, odnosno da će se sa izrečenom kaznom u cjelosti ostvariti zahtjevi specijalne prevencije.

406. Isto tako, Vijeće je uvjereneno da izrečena kazna predstavlja adekvatan odraz osude krivičnog djela od strane šire društvene zajednice, te da šalje jasnu poruku svim budućim, potencijalnim učiniocima krivičnih djela i da u slučaju ratnih okolnosti ta djela neće ostati van dometa pravde i neće proći nekažnjeno budući da je poštivanje zakona i općeprihvaćenih pravila ponašanja, obaveza svakog pojedinca, ne samo u mirnodopskim uslovima, već i za vrijeme neprijateljstava.

VIII. ODLUKA O TROŠKOVIMA I IMOVINSKOPRAVNIM ZAHTJEVIMA

407. Cijeneći činjenicu da je optuženi Željko Jukić slabog imovnog stanja, te da bi obvezivanje optuženog na plaćanje troškova krivičnog postupka dodatno ugrozilo njegov materijalni položaj i egzistenciju osoba koje je dužan da izdržava, te uzimajući u obzir da je optuženi oslobođen dijela optužbe, Vijeće je na osnovu člana 188. stav 4. i člana 189. stav 1. ZKP BiH, optuženog oslobodilo od obaveze nadoknade troškova krivičnog postupka.

408. Na osnovu člana 198. stav 2. i 3. ZKP BiH, oštećeni se sa eventualnim imovinskopravnim zahtjevom upućuju na parnični postupak budući da podaci krivičnog postupka ne pružaju osnov ni za potpuno ni za djelimično presuđenje, a rješavanje ovih zahtjeva bi uticalo na dužinu trajanja i efikasnost krivičnog postupka.

ZAPISNIČAR
PRAVNI SAVJETNIK – ASISTENT
Muhamed Čučak

PREDSJEDNICA VIJEĆA
SUDIJA
Jasmina Kosović

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude dozvoljena je žalba u roku od 15 dana od prijema pismenog otpravka.

IX. ANEKS 1 – ULOŽENI MATERIJALNI DOKAZI TUŽILAŠTVA I ODBRANE

A. MATERIJALNI DOKAZI TUŽILAŠTVA BIH

409. Na glavnom pretresu su izvedeni sljedeći materijalni dokazi Tužilaštva BiH:

T-1	Zapisnik o saslušanju svjedoka Grcić Zejnila, Viši sud u Mostaru, broj: Ki. 14/95, od 16.10.1995. godine
T-2	Zapisnik o saslušanju svjedoka Grcić Zejnila, Stanica javne bezbjednosti Prozor, broj: 38/94 od 17.03.1994. godine
T-3	Zapisnik o saslušanju svjedoka Sabitović Galiba, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj KZ-RZ-100/05 od 09.07.2009. godine
T-4	Fotodokumentacija, pokaz lica mjesta (ubistvo Uzejra Sabitovića), selo Duge, općina Prozor, broj 16-13/1-7-47-11 od 10.05.2011. godine
T-5	Institut za sudsku medicinu, Medicinski fakultet u Sarajevu, Obdukcioni zapisnik Duge – Prozor, tijelo br. 1 Sabitović Uzeir, od 11.05.2011. godine, dr. Hamza Žujo
T-6	Fotodokumentacija, pokaz lica mjesta – zaštićeni svjedok S-7, Srednjoškolski centar Prozor, broj 16-13/1-7-151/11 od 16.01.2012. godine
T-7	Fotodokumentacija, pokaz lica mjesta – svjedok Izet Pilav, Srednjoškolski centar Prozor, broj 16-13/1-7-149/11 od 16.01.2012. godine
T-8	Fotodokumentacija, pokaz lica mjesta – svjedok Kaltak Džafer, Srednjoškolski centar Prozor, broj 16-13/1-7-150/11 od 16.01.2012. godine
T-9	Zapisnik o saslušanju svjedoka A-1, Stanica javne bezbjednosti Prozor, broj: 64/95, od 18.05.1995. godine
T-9a	Zapisnik o saslušanju svjedoka A-1, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0000663 10 od 04.03.2011. godine
T-10	Zapisnik o saslušanju svjedoka Husić Avde, Čelebići, broj: 1105015413, od 20.07.1994. godine
T-10a	Zapisnik o saslušanju svjedoka Husić Avde, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: KT-RZ-100/05 od 06.07.2009. godine
T-10b	Zapisnik o saslušanju svjedoka Husić Avde, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T 20 0 KTRZ 0000663 10 od 07.01.2011. godine
T-11	Zapisnik o saslušanju svjedoka Kovačević Dževada, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj T20 0 KTRZ 0000663 10 od 17.01.2011. godine
T-11a	Zapisnik o saslušanju svjedoka Kovačević Dževada, Županijski sud u Mostaru, broj Ki-9/02 od 14.04.2003. godine
T-13	Zapisnik o saslušanju svjedoka Pilav Mirsada, 6. Korpus ABiH Konjic, broj: 01-1-

	173/29/93 od 22.11.1993. godine, RR197565
T-14	Zapisnik o saslušanju svjedoka Subašić Derve, Stanica javne bezbjednosti Prozor, broj: 52/94 od 16.07.1994. godine, RR358109
T-15	Izvod iz matične knjige umrlih Pilav Mirsad od 11.04.2011. godine, broj: 02/1-15-7/2011
T-16	Izvod iz matične knjige umrlih Subašić Dervo od 27.01.2011. godine, broj: 02/1-15-215/2011
T-17	Izvod iz matične knjige umrlih Omanović Edis od 05.04.2011. godine, broj: 02/1-15-89/2011
T-17a	Rješenje o smrti Pilav Ibre od dana 14.10.1996. godine, broj: R2-70/96, Osnovni sud u Bugojnu
T-18	Izvod iz matične knjige umrlih Pilav Ibro od 05.04.2011. godine, broj: 02/1-15-6/2011
T-19	Izvod iz matične knjige umrlih Berić Vahid od 05.04.2011. godine, broj: 02/1-15-91/2011
T-20	Izvod iz matične knjige umrlih Čiča Šefik od 05.04.2011. godine, broj: 02/1-15-92/2011
T-21	Sudsko – medicinsko vještačenje, Vještak medicinske struke Mr.med.sc.dr. Vedo Tuco specijalist sudske medicine, od 27.10.2011. godine, Tuzla
T-22	Spisak identificiranih osoba, Spisak nestalih osoba sa područja općine Prozor, Institut za nestale osobe Bosne i Hercegovine, broj: 02/1-40-1-6098-2/11 od 15.03.2011. godine
T-23	Vještačenje medicinske dokumentacije svjedoka Pilav Muhe, Dr Bravo Alma od 26.03.2013. godine
T-24	Odluka o proglašenju neposredne ratne opasnosti, objavljena u „Službenom listu RBiH“ broj 1, od 09. aprila 1992. godine
T-25	Uredba sa zakonskom snagom o oružanim snagama Bosne i Hercegovine, objavljena u „Službenom glasniku RBiH“ broj 4/92 od 20. maja 1992. godine
T-26	Odluka o proglašenju ratnog stanja, objavljena u „Službenom listu RBiH“ broj 7/92 od 20. juna 1992. godine
T-27	Odluka o uspostavi Hrvatske zajednice Herceg Bosna, objavljena u „Narodnom listu HZ Herceg-Bosna“ od 18.11.1991. godine
T-28	Odluka o formiranju Hrvatskog vijeća obrane, objavljena u „Narodni list HZ Herceg-Bosna“ broj 2/92, 08.04.1992. godine, Mostar
T-29	Odluka o ukidanju ratnog stanja, objavljena u Službenom listu R. BiH, broj: 50 od 28.12.1995. godine, Sarajevo
T-30	Zahtjev SIS-a Općinskog stožera Prozor, broj: 02-43/92 od 20.10.1992. godine, preuzeto iz Državnog arhiva RH
T-31	Izvod iz matične knjige umrlih, lica iz sela Klek za: Marić Halila, Karađuz Ibru, Karađuz

	Šabana, Karađuz Adema, a koji se vode pod brojem: 203-415/09 od 10.06.2009. godine
T-32	Izvod iz matične knjige umrlih u kojima je kao mjesto smrti naznačen Prozor: Bajrić Osman, Pilav Bajro, Purgić Omer, Imamović Numo, Hrimiće Haso, Alibegović Abdulah , izvod iz matične knjige umrlih mjesto smrti Skrobučani: Selimović Selim, Demirović Fata, Selimović Omer, Selimović Mujo, Munikoza Šaban, izvod iz matične knjige umrlih iz mjesta Paroš: Bećirović Zulfo, Ramić Ajka, Bećirović Bećir, dok se Husić Suljo vodi za mjesto Tolovac
T-33	Zapisnici o saslušanju vještaka medicinske struke Dobrača dr. Ilijasa, sa uzrocima smrti nakon ekshumacije u užim lokalitetima Lapsunja, Mahala, Bunarići, Skrobučani, Paroš, Gorica, Klek, Heldovi, Parcani, Orašac, Čelce, Varvara, Donji Krančići, Tolovac, Prajin, Zahlihača
T-34	Popis vojnih osoba, Brigada Rama – 42. domobranska bojna od 01.04.1995. godine
T-35	Podaci iz vojne evidencije Federalnog ministarstva za pitanje boraca i invalida domovinskog rata broj: 07-03-12/11 od 01.03.2011. godine, Željko Jukić – Vob. 1, Vob 2. i Vob 3.
T-36	Dopis MUP-a HNK kantona broj 02-02/3-1-04-34-142/11 ZP od 31.03.2011. godine sa spiskom i CD-om na kojima su snimljeni oštećeni objekti vlasništvo lica bošnjačke nacionalnosti
T-37	Fotodokumentacija, smetlište na lokalitetu Duška kosa u mjestu Lug, općina Prozor, Državna agencija za istrage i zaštitu od 10.05.2011. godine
T-38	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Sabitović Uzeir, broj: 1/10-202-189/96 od 06.11.1996. godine i Rješenje o naknadnom upisu smrti broj:18/07-202-3269/96 od 30.10.1996. godine
T-39	Fotodokumentacija, obdukcija NN tijela i uzimanje uzoraka za DNK analizu, Mostar, Gradska mrtvačnica Sutina, broj 02-02/3-5-106/11 od 11.05.2011. godine
T-40	Fotodokumentacija, Ekshumacija Sabitović Uzeira, Prozor, selo Duge, broj 02-02/3-5-68/11 od 26.04.2011. godine
T-41	Zapisnik o ekshumaciji, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T 20 0 KTRZ 0000663 10, od 24.03.2011. godine
T-42	Skica lica mjesta, ekshumacija Sabitović Uzeira, Prozor, selo Duge, broj: 02-02/3-5-68/11 od 21.04.2011. godine
T-43	Zapisnik o uviđaju MUP HNK, Sektor kriminalističke policije, broj: 02-02/3-1-120/11, od 21.04.2011. godine
T-44	Zapisnik o uviđaju, Viši sud u Mostaru, broj: Kri:59-II-/98 od 04.11.1998. godine
T-45	Zapisnik o ekshumaciji, Viši sud u Mostaru, broj: Kri: 59/98 od 29.09.1998. godine
T-46	Zapisnik o uviđaju, Centar službi bezbjednosti Mostar, broj: Ku – 16/95 od 04.12.1995.

	godine
T-47	Fotodokumentacija, paljenje kuća od strane bojovnika HVO, selo Tošćanica, opština Prozor, Sektor kriminalističke policije Mostar, haški broj: RR 372999 do 373022, od 05.11.1995. godine
T-48	Foto-dokumentacija Sektora kriminalističke policije Mostar selo Tošćanica – groblja Tošćanica od 05.11.1995. godine, haški broj: RR 372956 do 372960
T-49	Foto-dokumentacija Sektora kriminalističke policije Mostar selo Grevići od 05.11.1995. godine, haški broj: RR 373023
T-50	Foto-dokumentacija Sektora kriminalističke policije Mostar selo Lizoperci od 04.11.1995. godine, haški broj: PR 372961
T-51	Zapisnik o identifikaciji tijela poginulih u selima Uzdol i Here, Višeg suda Mostar broj: KRI:9/94 od 28.07.1994. godine
T-52	Rješenje Višeg suda Mostar broj: Kri 2/94, od 27.04.1994. godine
T-53	Zahtjev za obezbjeđenje dokaza, Viši sud Mostar, broj: 1-09-10-10/94 od 11.04.1994. godine
T-54	Spisak evidentiranih žrtava iz općine Prozor broj: 926, sačinjen od strane Državne komisije za prikupljanje činjenica o ratnim zločinima, Sarajevo 25.04.1995. godine
T-55	Izviješće SIS-a Općinskog stožera Prozor, broj: 02-44/92 od 20.10.1992. godine, haški broj 01525590 ovjeren i preuzet od strane Državnog arhiva RH
T-56	HZ HB Hrvatsko vijeće obrane općina Prozor, broj 01-23/92 od 23.10.1992. godine upućen Vojnom i civilnom predstavništvu muslimana općine Prozor sa predmetom: Prijedlozi za prevladavanje novo-nastale političko sigurnosne situacije, haški br: 01527602 – ovjeren
T-57	Spisak objekata u gradu Prozoru, vlasništvo stanovnika muslimanske nacionalnosti, koji su spaljeni od napada HVO-a i HV-a, od 23.10.1992. god., br: RR 282575 – 76
T-58	Spisak otuđenih vozila sa područja općine Prozor od agresije HVO-a i HV-a, tj od 23.10.1992. god. RR 282596 – 97
T-59	Izviješće HZ HB općina Rama – Prozor, brigada Rama od 24.10.1992. godine o situaciji na terenu haški broj: 01515592
T-60	Obavještajno izvješće broj: 89/92 od 26.10.1992. godine, sačinjeno od HVO, haški broj: 01513855 – 01513856
T-61	Zahtjev SIS-a broj: 02-52/92 od 01.11.1992. godine, preuzet iz Državnog arhiva R.Hrvatske
T-62	Zapovjedništvo Stožera Zenica broj: 540/92 od 26.11.1992. godine, haški broj, 00402371
T-63	Zapovjedništvo Općinskog stožera Mostar 3. brigade HVO-a broj: 02-01-11/92, od 09.12.1992. godine, haški broj: 00405563 i 00405564

T-64	Odluka HVO broj: 01-I-32/93, od 15.01.1993. godine, haški broj: 01094172 – ovjeren, sa kartom BiH – haški broj 0604-6942
T-65	Zapovijed HVO – Zapovjedništvo Brigade Rama broj: 01-22 3-13/93 od 27.01.1993. godine, haški broj 01525455
T-66	Zapovijed oružanih snaga S/Z Hercegovina broj 05/6-276 od 12.04.1993. godine, haški broj 00398827
T-67	Izviješće VP Rama – Prozor od 17.04.1993. godine za dan 16.04.1993. godine, haški broj: 015489/89
T-68	Zahtjev SIS-a brigade Rama Prozor, broj: 03-03-182/93 od 09.05.1993. godine, haški broj 01525273, preuzet iz državnog arhiva R.H.
T-69	Zapovjed HVO-a za napad, broj: 01-459, od 11.05.1993. godine, haški broj: 03641778, 79, 80
T-70	Izviješće SIS-a Brigade Rama Prozor, broj: 03-02-39/93 od 25.05.1993. godine, haški broj od 01514141-01514142, preuzet iz državnog Arhiva R.H.
T-71	Zapovijed zapovjedništva Sjeverozapadna Hercegovina, klasa 9-13/93 Ur.br: 278/93 od 28.05.1993. godine, dokument preuzet iz državnog Arhiva R.H.
T-72	Izviješće o zbivanjima u selu Klek i Donji Krančiči, brigade Rama Prozor broj: 03-02-40/93, od 01.06.1993. godine, dokument preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-73	Izviješće SIS-a brigada Rama broj:03-02-42/93 od 03.06.1993. god., preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-74	Zapovijed SIS brigade Rama broj: 03-03-248/93 od 09.06.1993. godine, preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-75	Zapovjedništvo OZ S/Z Hercegovina, Informacija o stanju u Prozoru broj: 352/93, od 14.06.1993. godine
T-76	Nalog brigade Rama Prozor za privođenje i pretres stanova, broj: 03-03-263/93, od 22.06.1993. godine, dokument preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-77	Izviješće brigade Rama - Prozor broj: 03-02-66/93, od 27.06.1993. godine, haški broj 01514134
T-78	Izviješće brigade Rama - Prozor broj: 03-02-65/93, od 27.06.1993. godine, dokument preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-79	Izviješće brigade Rama - Prozor br. 03-02-68/93, od 30.06.1993. godine, dokument preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-80	SIS brigade Rama, Izviješće, broj: 03-02-72/93, od 04.07.1993. godine, dokument preuzet iz Državnog arhiva RH,
T-81	Zapovijed HVO broj: 01-1489/93, od 06.07.1993. godine, haški broj 01553825
T-82	Zapovijed HVO brigada Rama - Prozor br: 03-1263, od 07.07.1993. godine, haški broj 01514112

T-83	SIS brigada Rama, Izvješće, broj: 03-02-74/93, od 08.07.1993. godine, haški broj 01514132 – preuzet dokument iz Državnog arhiva R.H.
T-84	Sprovedbeni list Brigade Rama Prozor broj: 02/115/93 od 11.07.1993. godine
T-85	Izvješće SIS brigada Rama broj: 03-02-79/93 od 14.07.1993. godine, haški broj 0420-0097
T-86	SIS S/Z Hercegovina, Izvješće klasa 1-76/93, Ur. broj: 443/93 od 15.07.1993. godine, haški broj 01515379 – dokument preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-87	Vojna policija Rama - Prozor od 17.07.1993. godine, Izvješće za dan 16.07.1993. godine, haški broj 01548971
T-88	Potvrda Vojna policija Rama – Prozor broj: 81-91/93, od 19.07.1993. godine, haški broj 01561211
T-89	Obavijest Vojna policija Rama – Prozor broj: 22-18/93, od 21.07.1993. godine, dokument preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-90	Zapovijed brigade Rama broj: 01-1381/93, od 21.07.1993. godine, haški broj 01525447
T-91	Izvješće Vojna policija Rama – Prozor od 22.07.1993. godine za dan 21.07.1993. godine, haški broj 01548967
T-92	Zamolba za pomoć postrojbama HVO-a broj: 02-2/1-01-1537/93, od 24.07.1993. godine, 0420 – 0777
T-93	Zapovijed Brigade Rama – Prozor broj: 01-1410/93 od 26.07.1993. godine
T-94	Zapovjed Vojna policija Rama – Prozor broj: 01-35, od 28.07.1993. godine, haški broj 01505695
T-95	Izviješće SIS brigade Rama, broj: 03-02-83/93 od 31.07.1993. godine, haški broj od 01525297 do 01525298, dokument je preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-96	SIS brigada Rama broj 03-02-84/93 od 31.07.1993. godine, haški broj od 01525293 do 01525296
T-97	Izvješće Upravnika zatvora brigade Rama – Prozor broj: 03-02-89/93, od 02.08.1993. godine, haški broj 01505717 i 01505718, dokument preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-98	Ovlaštenje za slobodno kretanje Vojna policija Rama Prozor broj: 01-38/93, od 02.08.1993. godine, haški broj 01561208
T-99	Izvješće brigade Rama – Prozor, Upravnika zatvora, broj: 03-02-90/93, od 04.08.1993. godine, haški broj 01505698
T-100	Izvješće SIS Brigada Rama – Prozor broj: 03-02-87/93 od 05.08.1993. godine, haški broj: 01514111
T-101	Izvješće brigade Rama – Prozor, Upravnika zatvora, broj: 03-02-91/93, od 06.08.1993. godine 01505699
T-102	Zahtjev SIS brigade Rama – Prozor broj: 03-03-414/93 od 06.08.1993. godine, haški

	broj 01514110
T-103	Izvešće SIS brigada Rama Prozor broj: 02-88/93 od 10.08.1993. godine, preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-104	Službena zabilješka HVO, broj: 02-4-1-1109/93, od 13.08.1993. godine, haški broj 01505907 i 01505908
T-105	Zapovijed Brigade Rama Prozor, broj: 01-1533/93 od 14.08.1993. godine
T-106	Izvešće SIS Brigada Rama broj: 03-02-99/93 od 14.08.1993. godine, preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-107	Izvešće Brigade Rama broj: 03-02-99/93 od 14.08.1993.godine
T-108	Zahtjev za spas muslimanskog stanovništva Prozor broj: 1-01-99-4/93, od 17.08.1993. godine, spisak ubijenih civila na teritoriji općine Prozor od 23.10.1992. godine do 17.08.1993. godine, spisak zapaljenih kuća, haški broj 01034320, 21, 22, 23 – ovjeren
T-109	Potvrda o stambenom osiguranju HVO Vojna policija Rama - Prozor broj: 21-220/93, od 19.08.1993. godine, haški broj 01561197
T-110	Izvešće HVO brigada Rama o aktivnostima promatrača EZ-a na području općine Rama, broj: 03-02-94/93, od 21.08.1993. godine, haški broj 01514130-31
T-111	Spisak zatvorenih muslimana iz Prozora, od 22.08.1993. godine, haški broj 00919889, 90, 91, 92
T-112	DTP Makljen Prozor od 26.08.1993. godine, haški broj 06043294
T-113	Odobrenje Brigade Rama Prozor od 29.08.1993. godine, haški broj 06043204
T-114	Potvrda o slobodnom kretanju Vojna policija Rama Prozor broj: 21-140/93, od 30.08.1993. godine, haški broj 01561190
T-115	HVO Brigada Rama Prozor broj: 02-6-1861/93 od 30.08.1993. godine, haški broj 06043257
T-116	Zapovijed Brigade Rama Prozor broj: 01-1720/93 od 31.08.1993. godine, haški broj 06043258
T-117	Dokument, Lica koja nisu vraćena sa rada, od 01.09.1993. godine, haški broj 06043249
T-118	HVO uprava Vojne policije Mostar broj: 02-4/I-01-2530/93 od 15.10.1993. godine
T-119	Zahtjev upravnika zatvora od 28.10.1993. godine, haški broj 06043253
T-120	SIS HVO Rama Prozor broj: 02-4/2-7-61/93 od 10.11.1993. godine, haški broj 01514074 do 75
T-121	Izviješće HVO Brigada Rama SIS broj: 03-02-116/93 od 14.11.1993. godine, haški broj 01514122, preuzet iz državnog arhiva R.H.
T-122	Službena zabilješka SIS-a, operativna grupa Rama broj: 02-4/2-7 128/93, od 26.11. 1993. godine, haški broj 01511300 – 01

T-123	Informacija „A“ HVO Centar SIS Rama – Prozor broj: 02-4/2-7-149/93 od 02.12.1993. godine, haški broj 01511239 do 01511241, spisak zatvorenika na dan 04.12.1993. godine, haški broj 06043237 i 06043238 i Informacija „A“ HVO Centar SIS Rama Prozor, broj 02-4/2-7/177/93 od 12.12.1993. godine, haški broj od 01511207 do 01511227
T-124	Službena zabilješka, SIS Rama broj: 02-4/2-7-49/94, od 10.01.1994. godine, haški broj 01570221
T-125	Informacija „A“ Pod Centar SIS Rama Prozor, broj: 02-4/2-7-60794 od 12.01.1994. godine, preuzet iz Državnog arhiva R.H., haški broj 01545878
T-126	Knjiga Upravnika zatvora, haški broj: od 03252174 do 03252201, od 06043212 do 06043215, od 03252338 do 03252428, od 03252430 do 03252577, od 06043182 do 06043211, od 06043216 do 06043242 od 06043245 do 06043260, i od 06043269 do 06043279
T-127	Službena zabilješka Pod centra SIS Rama Prozor, broj: 02-4/2-7-102/94 od 22.01.1994. godine, dokument preuzet iz Državnog arhiva RH, haški broj 01570224
T-128	Pod centar SIS Rama Prozor, broj: 02-4/2-7-103/94 od 22.01.1994. godine, dokument preuzet iz Državnog arhiva R.H., haški broj 01570117
T-129	Informacija „A“ Podcentar SIS Rama Prozor broj: 02-4/2-7-131/94 od 27.01.1994. godine, haški broj 01570228
T-130	Podcentar SIS Rama broj: 02-4/2-7-152/94 os 31.01.1994. godine – nezakopani leševi pripadnika muslimanske nacionalnosti, preuzet iz Državnog arhiva R.H., haški broj 01567797
T-131	Izvod iz zapisnika sa sastanka kolegija ministra Odbrane održanog 04.03.1994. godine, klasa: 03-01/94-02/13, broj: 02-03-94-1 od 14.03.1994. godine, haški broj 01570142, 43, 44, 45, 46, 47, 48 – preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-132	Opštinski centar za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Ratno predsjedništvo Prozor – Kratki pregled zbivanja i stanja u Prozorskoj opštini, broj: 1-09-09/94, od 10.04.1994. godine
T-133	A BiH - Informacija o situaciji u opštini Prozor prije i poslije agreseije HVO i HV od 23/24 10.1992. godine i položaj muslimanskog naroda u vezi s događajima, broj: 1-09-13/94, od 20.04.1994. godine
T-134	Logori HVO u Hercegovini, haški broj 02064768 – 790
T-135	Privremeno uputstvo za rad postrojbi, Vojna policija HVO-a, haški broj 01550537 – 546
T-136	Dosije mjesta Prozor, geografski i demografski podaci prije rata, haški broj 02915257 – 265
T-137	Skica – plan zgrade Srednjoškolskog centra Prozor RR 282806 – 808
T-138	Spisak ubijenih i nestalih civila sa područja općine Prozor od 23.10.1992. godine do

	kraja rata, haški broj RR 276882
T-139	Spisak nestalih osoba na teritoriji BiH sa posebnim osvrtom na općinu Prozor, izdatu od strane Međunarodnog crvenog križa
T-140	Spisak napadnutih objekata iz općine Prozor prikupljeno od Državne komisije za prikupljanje činjenica o ratnih zločinima od 27.04.1995. godine
T-141	Događaji na području općine Prozor, prikupljeni od strane Državne komisije za prikupljanje činjenica o ratnom zločinu od 26.04.1995. godine
T-142	Zapisnik o pokazu lica mjesta objekta Srednjoškolskog centra u Prozoru, broj: P-16-04/2-5-04-2-308/11 od 29.12.2011. godine

B. MATERIJALNI DOKAZI ODBRANE

410. Na glavnom pretresu su izvedeni sljedeći materijalni dokazi odbrane:

O-1	Zapisnik o saslušanju svjedoka Bektaš Mirze, Kantonalno tužilaštvo Mostar, broj: KT 13/01 i KT 22/03, od 26.03.2004. godine
O-2	Zapisnik o saslušanju svjedoka Grcić Ibrahima, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0000663 10, od 28.02.2011. godine; Foto album, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, od 23.11.2010. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka Grcić Ibrahima, Sektor SDB Zenica – RO SDB Bugojno, broj: 100/94, od 24.06.1994. godine
O-3	Zapisnik o saslušanju svjedoka Lulić Ibrahima, Državna agencija za istrage i zaštitu, Regionalni ured Mostar, broj: 17-13/3-1-04-2-29-58/10 od 08.04.2010. godine
O-4	Zapisnik o saslušanju svjedoka Kmetaš Hamida, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 000663 10 od 17.11.2011. godine
O-5	Zapisnik o saslušanju svjedoka Kmetaš Derve, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T 20 0 KTRZ 000663 10 od 23.03.2011. godine
O-6	Zapisnik o saslušanju svjedoka Kmetaš Derve, Državna agencija za istrage i zaštitu, Regionalni ured Mostar, broj: 17-13/3-1-174/06 od 12.09.2006. godine
O-7	Zapisnik o saslušanju svjedoka Kmetaš Derve, Stanica javne bezbjednosti Prozor, broj: 62/95 od 10.03.1995. godine
O-8	Foto album, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 000663/10 od 18.03.2011. godine
O-9	Zapisnik o saslušanju svjedoka Pračić Armina, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0000663 10 od 31.01.2011. godine
O-10	Dvije fotografije na kojima se nalazi optuženi Jukić Željko
O-11	Fotokopija amblema Postrojbe za posebne namjene Marinko Beljo – Rama
O-12	Privatne fotografije optuženog Jukić Željke

O-13	Uredba sa zakonskom snagom o oružanim snagama Republike Bosne i Hercegovine - Službeni list R BiH broj: 4/92 od 20.5.1992. godine
O-14	Odluka o proglašenju ratnog stanja i naredba o proglašenju opće javne mobilizacije na teritoriji R BiH - Službeni list R BiH broj: 7 od 20.6.1992. godine
O-15	Odluka o uspostavi hrvatske zajednice Herceg-Bosna - Narodni list HZ Herceg-Bosna broj: 1 iz rujna 1992. godine - haški broj 00561308
O-16	Odluka o formiranju Hrvatskog vijeća obrane - Narodni list HZ Herceg-Bosna broj: 1 od rujna 1992. godine - haški broj 01328793
O-17	Odluka o proglašenju neposredne ratne opasnosti, Službeni list R BiH broj: 1 od 09.04.1992. godine - haški broj 00507522
O-18	Zapisnik sa 64. sjednice Predsjedništva Socijalističke republike Bosne i Hercegovine održane 03.04.1992. godine, broj: 02-011-340/92 - haški broj 04615209
O-19	Zapisnik sa 66. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 09.04.1992. godine, broj: 02-011-304/92 - haški broj 04615218
O-20	Zapisnik sa 68. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 12.04.1992. godine, broj: 02-011-355/92 - haški broj 04615228
O-21	Zapisnik sa 69. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 13. i 14.04.1992. godine, broj: 02-011-312/92 - haški broj 04615231
O-22	Zapisnik sa 70. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 14.04.1992. godine, broj: 02-011-621/92 - haški broj 04615238
O-23	Zapisnik sa 71. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 15.04.1992. godine, broj: 02-011-318/92 - haški broj 04615241
O-24	Zapisnik sa 74. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 20.04.1992. godine, broj: 02-011-325/92 - haški broj 04615252
O-25	Zapisnik sa 75. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 21.04.1992. godine, broj: 02-011-638/92 - haški broj 04615256
O-26	Zapisnik sa 76. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 22.04.1992. godine, broj: 02-011-639/92 - haški broj 04615259
O-27	Zapisnik sa 77. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 24.04.1992. godine, broj: 02-011-326/92 - haški broj 04615262
O-28	Zapisnik sa 78. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 25.04.1992. godine, broj: 02-011-622/92 - haški broj 04615265
O-29	Zapisnik sa 79. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 27.04.1992. godine, broj: 02-011-327/92 - haški broj 04615268
O-30	Zapisnik sa 80. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 28.04.1992. godine, broj: 02-011-329/92 - haški broj 04615271
O-31	Zapisnik sa 81. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane

	04.05.1992. godine, broj: 02-011-343/92 - haški broj 04615276
O-32	Zapisnik sa 82. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 07.05.1992. godine, broj: 02-011-623/92 - haški broj 04615280
O-33	Odluka o ukidanju ratnog stanja, Službeni list RBiH broj: 50 od 28.12.1995. godine
O-34	Plan odbrane opštine Prozor, Štaba teritorijalne odbrane broj: 1-01-3/92 od 01.06.1992. godine sa prilogom dokumenat „Beta“ i dokumenat „Alfa“ – ukupno 5 strana
O-35	Izveštaj Delalić Zajke komandantu OSRBiH od 13. do 15.08.1992. godine
O-36	Naređenje Delalić Zejnila opštinskom štabu OSBiH Prozor broj: 02/349-59 od 28.08.1992. godine
O-37	Izvešće o broju prognanih Hrvata Poduređa za rad, socijalnu skrb i obitelj, općina Rama broj: 75/93 od 31.08.1993. godine
O-37a	Zaključci i zadaci Opštinskog štaba odbrane Prozor broj: 1-01-117/92 od 01.09.1992. godine
O-38	Zahtjev za pomoć u naoružanju muslimanskih boraca Opštinskog štaba odbrane Prozor broj: 1-01-120/92 od 02.09.1992. godine upućen Kuvajtskoj Igasi u Splitu.
O-39	Dopis glavnog imama odbora IZ-e Prozor, Elkaz Hidajeta ef. od 04.09.1992. godine Kuvajtskoj Igasa predsjedništvu Split
O-40	Dopis HZHB - HVO – općina Prozor broj: 01/023-6/92 od 03.09.1992. godine Stranci demokratske akcije Prozor
O-40a	Izvešće HVO-a, Općinski stožer Prozor, SIS broj: 02-16/92 od 08.09.1992. godine
O-41	Izveštaj štaba teritorijalne odbrane Prozor komandantu OpŠO Prozor o boravku jedinice formacije dva voda na ratištu u rejonu Ravašnica – Kicelj – Zahum od 09.09.1992. godine – 2 strane
O-41a	Izvešće HZHB - HVO broj: 02-19/92 od 15.09.1992. godine
O-41b	Izvešće o stanju međunacionalnih odnosa Hrvata i Muslimana odjela obrane, Sigurnosno informativne službe broj: 02-21/92 od 20.09.1992. godine.
O-42	Izvešće HVO-a, općinski stožer Prozor, SIS broj: 2-44/92 od 20.10.1992. godine n/r pukovnika Željka Šiljega, haški broj 01525590
O-43	Izvešće o stanju međunacionalnih odnosa Hrvata i Muslimana HZHB, HVO, odjel obrane, Sigurnosno informativna služba broj: 02-20/92 od 15.09.1992. godine
O-44	Izvešće o aktuelnim zbivanjima na području općine, odjel obrane, Sigurnosno informativna služba broj: 02-27/92 od 01.10.1992. godine – 2 strane
O-45	Izvešće o aktuelnim zbivanjima na području općine, odjel obrane, Sigurnosno informativna služba broj: 02-31/92 od 16.10.1992. godine – 2 strane
O-46	Izvešće HZHB, HVO, općina Rama – Prozor, brigada „Rama“ od 20.10.1992. godine
O-47	Izvešće odjela obrane, Sigurnosno informativna služba broj: 02-45/92 od 21.10.1992.

	godine – 3 strane
O-48	Izvešće HVO, općinski stožer Prozor, SIS broj: 02-48/92 od 22.10.1992. godine
O-49	Izvešće HVO, općinski stožer Prozor, SIS broj: 02-50/92 od 22.10.1992. godine
O-50	Dopis HVO-a, općina Prozor broj: 01-23/92 od 23.10.1992. godine vojnom i civilnom predstavništvu Muslimana Prozor, haški broj 01527602
O-51	Obavještajno izvješće broj: 89/92 HVO-a od 26.10.1992. godine, haški broj 01513855
O-52	Naređenje Op br. 3 komandantima Op Šo Konjic, Jablanica, G. Vakuf i Prozor, R BiH, ŠTAB VK OS R BiH, TG – 1 broj: 02/349-131 od 27.10.1992. godine – 3 strane
O-53	Izvešće HVO, općinski stožer Prozor, SIS broj: 02-51/92 od 28.10.1992. godine.
O-54	Službena zabilješka HVO, općinski stožer Prozor, SIS broj: 01-71/92 od 28.10.1992. godine
O-55	Odluka HVO-a broj: 01-I-32/93 od 15.01.1993. godine, haški broj 01094172
O-56	Izvešće HZHB, HVO, brigada „Rama“ – Prozor, Sigurnosno – informativna – služba broj: 03-02-29/93 od 04.04.1993. godine – 2 strane
O-57	Izvešće brigade "Rama" Prozor broj: 03-02-65/93 od 27.6.1993. godine
O-58	Izvešće broj: 03-02-74/93 od 08.07.1993. godine, haški broj 01514132
O-59	Izvešće broj: 03-02-84/93 od 31.07.1993. godine, haški broj 01525293
O-60	Izvešće broj: 03-02-96/93 od 04.08.1993. godine, haški broj 01505698
O-61	Izvešće broj: 03-02-91/93 od 06.08.1993. godine
O-62	Zahtjev broj: 03-03-414/93 od 06.08.1993. godine, haški broj 01514110
O-63	Izvešće Brigade „Rama“ Sigurnosno informativna služba broj: 02-88/93 od 10.8.1993. godine
O-64	Poziv za sastanak broj: 01-2065/93 od 12.10.1993. godine
O-65	Privremeno uputstvo za rad postrojbi vojne policije HVO HZHB, haški broj 01550537
O-66	Dosje mjesta Prozor, haški broj 02915257
O-67	Zaključci i zadaci Armije R BiH, Opštinski štab obrane Prozor broj 1-01-117/92 od 01.09.1992. godine, Odluka Glavnog štaba oružanih snaga Sarajevo broj: 02/7002 od 26.07.1992. godine, naredba Armija R BiH, TG-1 Konjic broj: 02/349-23 od 04.08.1992. godine, Plan odbrane opštine Prozor broj: 1-01-1/92 od 01.06.1992.godine, naredba Štaba Vrhovne komande oružanih snaga Sarajevo, taktička grupa -1 broj: 02/349-59 od 28.08.1992. godine – izvor Ramski zbornik 2000
O-68	Izvod iz knjige Ivica Mlivočić: Zločin s pečatom i Genocid i ratni zločini muslimanskih snaga nad Hrvatima u BiH 1992.-1994. godine
O-69	Izvod iz matične knjige umrlih, općina Rama – Prozor za Zadro Franju broj: 02/1-15-104/2013 od 20.03.2013. godine
O-70	Izvod iz matične knjige rođenih, općina Rama – Prozor za Jukić Josipa broj: 02/1-15-622/2013 od 19.03.2013. godine

O-71	Izvod iz matične knjige rođenih, općina Rama – Prozor za Tomić Nelu broj: 02/1-15-621/2013 od 19.03.2013. godine
O-72	Izvod iz matične knjige rođenih, općina Rama – Prozor za Paun Željku broj: 02/1-15-620/2013 od 19.03.2013. godine
O-73	Izvod iz matične knjige rođenih, općina Rama – Prozor za Duvnjak Elvedinu broj: 02/1-15-400/2013 od 25.02.2013. godine
O-74	Izvod iz matične knjige rođenih, općina Rama – Prozor za Beljo Tomislava broj: 02/1-15-389/2013 od 03.04.2013. godine
O-75	Izvod iz matične knjige rođenih, općina Rama – Prozor za Beljo Antu broj: 02/1-15-390/2013 od 03.04.2013. godine
O-76	Izvod iz matične knjige umrlih, općina Rama – Prozor za Jukić Maru broj: 02/1-15-787/2013 od 10.04.2013. godine
O-77	Potvrda TIP „Dekorativa“ d.d. Prozor broj: 01-2/13 od 08.04.2013. godine
O-78	Uvjerenje Osnovne škole Marka Marulića Prozor broj: 408/12 od 18.07.2012. godine
O-79	Potvrda Srednje škole Prozor broj: 479/12 od 16.07.2012. godine
O-80	Odgovor Srednje škole Prozor broj: 240/13 od 12.04.2013. godine
O-81	Odgovor Srednje škole Prozor broj: 311/13 od 17.05.2013. godine
O-82	Pasoš SFRJ na ime Željko Jukić broj: 314007
O-83	Prijevod po sudskom tumaču sa strane 13. i 14. pasoša SFRJ na ime Željko Jukić broj: 314007
O-84	Zdravstvena knjižica vojnog obveznika i pitomca vojne škole – akademije na ime Jukić Željko, broj evidencije: XII-3-10 OD 18.04.1988. godine
O-85	Izvod iz matične knjige rođenih za Jukić Paulu, matična knjiga za Prozor, broj: 02/1-15-2804/2013 od 04.10.2013. godine
O-86	Izvod iz matične knjige rođenih za Jukić Leonarda, matična knjiga za Mostar, broj: 04/1-IV-15-1-67263/2013 od 10.10.2013. godine
O-87	Izvod iz matične knjige rođenih za Jukić Kristinu, matična knjiga za Mostar, broj: 04/1-IV-15-1-67259/2013 od 10.10.2013. godine
O-88	Izjava o zajedničkom domaćinstvu Općina Prozor broj: 6713/13 od 04.10.2013. godine
O-89	Uvjerenje Kantonalnog poreznog ureda, Porezna ispostava Prozor-Rama broj: 13-7/5-15-1608-1/13 od 04.10.2013. godine
O-90	Uvjerenje Općinskog suda u Konjicu, Zemljišnoknjižni ured broj 056-0-RZ-13-000 750 od 04.10.2013. godine
O-91	Potvrda JKP "Vodograd" d.o.o. Prozor/Rama za Dragicu Jukić broj: 03/1-581-1/13 od 04.10.2013. godine